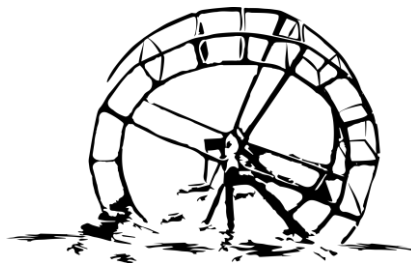
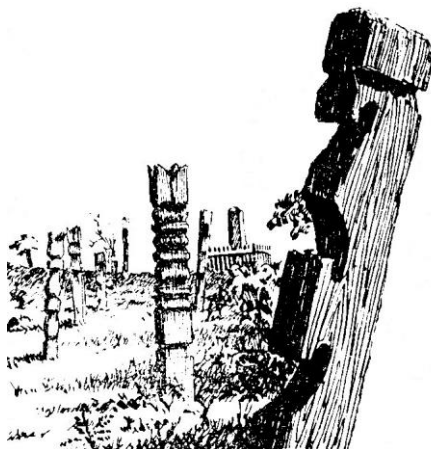

JÓSVAFŐI
HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK

42. füzet, 2017

Alapító szerkesztő (1994-2013):

SZABLYÁR PÉTER
(1948-2013)

Szerkesztőbizottság (2015-től):

IZÁPY ZSÓKA
BERECZ BÉLA
MEZŐ ARNOLD
SZMORAD FERENC

HU ISSN 1785-9956

Kiadja a Jósvafőért Alapítvány

Felelős szerkesztő és kiadó: ISTENES JUDIT ÉS BERECZ BÉLA

24. évfolyam, 42. füzet
2017

A kiadvány megjelentetését a Jósvafőért Alapítvány az SZJA 1%-os felajánlásaiból és adományokból finanszírozta.

A JHF korábbi számai elektronikus formában elérhetők a
<http://epa.oszk.hu> oldalon.

Nyomdai munkák: Könyvműhely (Miskolc)

Felelős vezető: BUKTA BERTALAN

A kiadvány másolása nem tilos, inkább megtisztelő!

Jósvafő jövője – Jósvafő múltja

Tisztelt Olvasók!

A 2016 karácsonyán megjelent 41. kiadvánnyal kezdte új időszakát a megújult Jósvafői Helytörténeti Füzetek. E számtól kezdődően a szintén megújult Jósvafőért Alapítvány vállalta a kiadói feladatokat. Abban is változás történt, hogy az alapító szerkesztő halála után új szerkesztői csoport vette át a stafétát és folytatja a Szablyár Péter által, 1994-ben megkezdett munkát.

Ennek megfelelően az új szerkesztői gyakorlatot követve – melyben a tagok munkamegosztásban, évenként egymást váltva látják el a felelős szerkesztői és kiadói feladatokat – 2017-ben ránk került a sor. Annak érdekében, hogy az idei számban is minél szélesebb szerzői körben születhessenek – a jósvafői múltat és a jelent egyaránt bemutató – írások, egy felhívást tettünk közzé. Ebben arra kértük a Jósvafő jelene, és jövője iránt valóban elkötelezett „írástudókat”, hogy „a szó elszáll, az írás megmarad” jegyében szerzőként is járuljanak hozzá a jósvafői helytörténet e kiadványban történő megjelenéséhez.

Nagy örömünkre a megadott határidőre tördelésre, szerkesztésre és nyomdai előkészítésre 14 szerző 19 témában juttatta el hozzánk írását. Így ezek a publikációk alkotják az idei szám tartalmát, melyeket – a szerzők munkáját és együttműködését megköszönve – felelős szerkesztőként és kiadóként ajánlunk jó szívvel a tisztelt olvasók figyelmébe.

Végezetül a Jósvafői Helytörténeti Füzeteket kiadó, Jósvafőért Alapítvány kuratóriuma nevében Áldott Karácsonyt és Boldog Új Esztendőt kívánunk a kiadvány minden kedves olvasójának.

Egyben – az idei támogatásokat megköszönve – kérjük Önöket, hogy tehetségükhöz mértén jószándékú ötlettel, cselekedettel, adománnyal, vagy az SZJA egy százalékos felajánlásával a következő években is támogassák az alapítvány Jósvafőn kifejtett közcélú tevékenységét.

Jósvafő, 2017. december

Istenes Judit és Berecz Béla

Fagyúfáklyával az örök sötétség birodalmában (Berecz Lajos naplója)

Előzmények

A Baradla-barlang XIX. századi legnevesebb kutatója, Vass Imre 1831-ben jelentette meg könyvét az aggteleki barlangról (VASS 1831). Ebben leírja, hogy 1825-ben, több évi próbálkozást követően jutott csak el Aggtelekről a barlang jósvafői szakaszán található Óriások terméig. Először azt hitte, hogy ő volt az első ember, aki idáig eljutott, azonban a teremben lévő Ganymédes- (ma Ősember) kútjánál talált cserépmaradványok alapján azt állapította meg, hogy „*készítésmódjuk a maiaktól nagyon eltérő*”. Mivel a barlang általa bejárt részén hasonló emberi nyomokat nem talált, azt feltételezte, hogy kellett léteznie egy időközben eltömődött jósvafői barlangbejáratnak is, ahol a „*nem mai ember*” bejárt a barlangba. A könyv megjelenését követő több mint száz év alatt az őskori ember nyomait több helyen is felfedezték a barlangban, de a kutatók nem tudták eldönteni, hogy az ősember képes volt-e eljutni Aggtelekről az Óriások terméig, vagy egy közeli ismeretlen járaton jutott be?

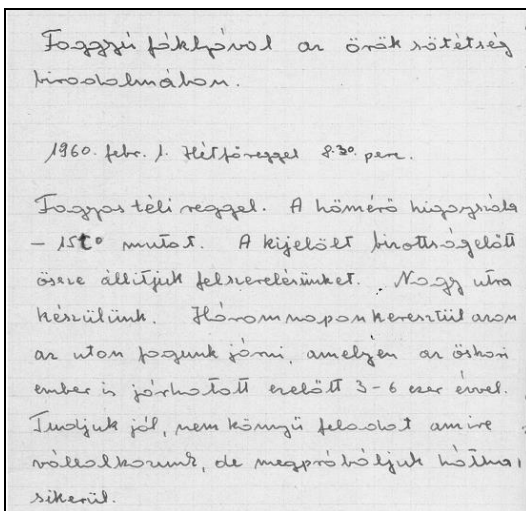
Egy dermesztően fagyos reggelen, 1960. február 1-én hét ősember külsejű kutató indult el az aggteleki Baradla-barlangba. A mai „ősemberek” azt kívánták bizonyítani, hogy több ezer évvel ezelőtt élt előd őseik babonás félelmeik és primitív világítóeszközeik ellenére bejárták a barlang sötét és félelmetes járatait, átmásztak a hatalmas omladékokon, és eljutottak az aggteleki bejáratától hat kilométerre található, Jósvafőhöz tartozó Óriások terméig.

Az expedíció kitervelője és megtervezője az egyik „ősember”, Jakucs László barlangigazgató volt. Az „ősemberek” vezetője az Esti Hírlap újságírója Bernáth László újságíró lett, aki még soha nem járt a Baradlában. Neki, a többiek segítségével, úgy kellett vezetnie a csapatot a számára ismeretlen barlangban, hogy járt úton nem mehettek, hiszen az igazi ősemberek idejében nem voltak járdák, lépcsők, hidak a barlangban. A csapat további tagjai gyakorlott barlangkutatók, ill. barlangi túravezetők – Dénes György, Fodor István, Berecz Lajos, Mizser Károly és Várnay Bertalan – voltak. Felszerelésük hasonló volt, mint elődeiké, fagyúfáklyával és méccessel világítottak, tűz mellett melegedtek és sütötték a peccsenyéjüket. Az expedícióhoz „külsősként” csatlakozott Markó István barlangkutató is, aki barlangi fotósként dokumentálta az eseményeket.

Az expedíció az akkori sajtóban nagy visszhangot kapott. Tudósított róla a Magyar Rádió, a Miskolci Rádió, a Filmhíradó, az Esti Hírlap, a Magyar Ifjúság. Az expedíció történelmi és tudományos előzményeit, izgalmas eseményeit Jakucs László „A fagyúfáklyás expedíció” c. könyvében írta meg (JAKUCS 1962).

Az expedíciónak több jósvafői vonatkozása is van. A cél a jósvafői Óriások termének járhatlan úton történő elérése volt, három részvevője – Berecz Lajos, Mizser Károly túravezetők és Jakucs László barlangigazgató – jósvafői lakosok voltak, de a faggyúfáklyák is Jósvafőn, az igazgatói lakás konyhájában készültek Jakucs Lászlóné, Marika tanár néni – nem nagy – örömére. 2016-ban a Benedek Endre Barlangkutató és Természetvédelmi Egyesület kiadásában újra megjelent a könyv, kiegészítve az egyik jósvafői „ősember”, Berecz Lajos naplójával (JAKUCS/BEBTE 2016). A napló a barlangban készült feljegyzések barlangi agyagtól letisztított változatában jelent meg a könyv új kiadásában, de olvasása közben az ember ott érzi magát az ősemberek között, velük együtt fáznak, csúsznak a köveken, ragad bele a sárba, és velük együtt reménykedik vagy retteg attól, hogy a sok fáradtság sem hozza meg a kívánt eredményt, hogy elérik-e az igazi ősemberek útján az Óriások termét. A napló formája, a szorosán, szinte szünet nélkül egymást követő sorok is felidéznek azt a feszültséget, amit a kutatók és a napló írója éreztek a vállalkozás során. A napló nemcsak tárgyilagosan rögzíti az eseményeket, hanem a nyugalom ritka perceiben lírai hangon beszél a természet, a barlang szépségeiről, az otthon, a család szeretetéről is. Az iskolai füzetbe kézzel írt 27 oldalas napló csak úgy lett közölhető, hogy formailag és szöveghűen leírtuk. A naplót néhány fényképpel egészítettük ki, amiért Jakucs Lászlónénak és Lieber Tamásnak mondunk köszönetet.

Berecz Lajos naplója

A napló első oldala

1960. febr. 1. Hétfő reggel 8³⁰. perc.

Fagyos téli reggel. A hőmérő higanyszála $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$ -t mutat. A kijelölt bizottság előtt összeállítjuk felszerelésünket. Nagy utra készülünk. Három napon keresztül azon az uton fogunk járni, amelyen az őskori ember is járhatott ezelőtt 3-6 ezer évvel. Tudjuk jól, nem könnyű feladat amire vállalkozunk, de megpróbáljuk hátha sikerül.

*Didergő ősemberek a barlangba indulás előtt $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$ -ban
(Balról jobbra: Bernáth László, Várnai Bertalan, Jakucs László, Dénes György, Fodor
István, Berecz Lajos, Mizser Károly)
(Fotó: Markó István)*

10³⁰ perc. Utra készen állunk.

Dermedt téli nap fagyos sugarai aranyozzák be a fejünk felett meredeken emelkedő 51-méter magas sziklafalat.

Tövében, szinte hivogatólag az ezer arcú Baradla sötét nyílása tátong.

Úgy érzem mintha intene felém, és azt mondaná, jöjjél hozzám fiam. Ne félj tőlem, mert megmutatom néked féltve őrzött titkomat. Mi, a barlang szerelmesei elfogadjuk ezt a meghívást.

Begyűjtjük faggyúfáklyáinkat és útnak indulunk a csodás cseppkőfantomok földalatti világába. Még hátra fordulunk, hogy elbúcsúzzunk kintmaradt barátainktól és a napfénytől, melyet háromnapon keresztül nem fogunk látni. Pár méter, és a barlangban vagyunk.

Elől Bernáth László újságírómegy fáklyával a kézben. Vajon hogyan fog bennünket vezetni ő, aki még most van először a barlangban. Laci után Dr. Jakucs László geológus az expedíció vezetője, és szervezője megy.

Libasorban haladunk egymás után Dr. Dénes György barlangkutató, Fodor István a debreceni Kossuth Lajos Tud. Egy. földrajzszakos hallgatója, Várnai Bertalan a barlang villanyszerelője, Mizser Károly túravezető és jómagam. Letérünk a kiépített útról a barlang természetes talajára. Ezután márcsak abban az esetben léphetünk a járdára, ha keresztezi utunkat. Hamarosan elérjük az Acheron medrét. Víz és iszap mindenütt. Rövid alsóra vetkőzünk. Eggyetlen száraz nadrágunkat nyakunkba vesszük nehogy vizes legyen mert éjszakára nagy szükségünk lesz rá. Egymásután ereszkedünk a combig érő 9 C° vízbe. A hideg végig fut hátamon. Fázom... Fogaim össze-össze koccannak. Lassan megszokjuk a hideg fürdőt és egymást biztatva haladunk tovább.

Térdig érő iszaptengeren keresztül elérjük a Fekete terem omladék hegyét. Fáklyáin imbolgó fénye beleolvad a barlang titokzatos sötétjébe, melynek féltve őrzött kincsei vonzanak bennünket.

Az embernek önkéntelenül olyan érzése támad mintha egy teljesen ismeretlen barlangban járna ahol ő az ~~első~~ elsőember aki betette lábát e csodálatos világba. Valóban új a mi számunkra is a barlang akik már régóta járunk benne, mert még ilyen körülmények között nem láttuk.

Óvatosan kezdünk mászni felfelé a hatalmas, szinte félelmetes omladékhegyen, mely ezerszéjt rejt magában. Elég egy könnyelmű lépés, és az ember máris a szakadék mélyén fekszik összetört csontokkal. Még egy órája se nincsen, hogy elindultunk de zsákunk ami vagy harminc kilót nyom vágja a vállunkat. Bármennyire is óvatosak vagyunk nem tudjuk mikor billen félre a zsák, hogy lerántson a hatalmas sziklatömbök közé. Az izmok pattanásig feszülnek... Arcunkról patakokban folyik a víz... Combjainkat véresre horzsolja az éles szikla, de nem érezzük a fájdalmat. Szemünk előtt csak egy cél lebeg... tovább... előre a sejtelmes örök éjszakába. Végre... ~~feljutottunk~~ feljutottunk fentvagyunk. Rövid pihenő után folytatjuk utunkat. A Hangverseny teremből leereszkedünk a Stix iszapos medrébe, ahol combtőig merülünk a vízbe. Ez már valamivel melegebb az Acheron vizénél. Előttünk a barlangi tó végtelenbe vesző iszaptengere terpeszkedik ami nagyon jó vendégmarasztaló. Lábunkat alig bírjuk kihuzni a finom iszapból. Egyszer csak Károly visszafordul. Meglepődve kérdelem tőle, hogy „hová mégy Károly?” „Elveszítettem az egyik bakancsomat azt megyek megkeresni” hangzik a válasz. Felkacagunk. Lassan megjön a jókedv is. Egymást biztatjuk, hogy „feküdj bele pajtás” de persze senkisé fogad szót a másinak. A tó végén alig bírunk felkapaszkodni a meredek agyagfalon. Van aki vissza csúszik és előlről kezdi a mászást. Nagy nehezen mégiscsak feljutunk mindnyájan. Könnyedén eljutunk a Mórea hegyéig, amit meg kell másznunk. Önkéntelenül felvetődik bennem a gondolat, vajon milyen meglepetést tartogat számunkra a félelmetes barlangi hegymászás, melynek teteje egybe olvad a sötétséggel. Egymásután mászunk felfelé a többszáz mézsányi sziklatömbök között. Laci hátraszól. „Vigyázzatok mert itten egy szikla mozog”. Óvatosan kikerüljük a mozgó sziklatömböt. Négyen már feljutottunk az omladékhegy tetejére. Megkönnyebbülten lélegzünk fel. „talán sikerült”. Ekkor azonban a sor végéről fájdalmas jajkiáltás hangzik, amit félelmetes ködübörgés

követ... majd néma csend. Megdöbbenünk. Jakucs felordít. Berci! Mi bajod van!? Jaj a lábom, hangzik a mélyből egy panaszos sóhajtás.

Jakucs és Dénes Gyurka visszamásznak hozzá. Mi történt? Kérdezzük tőlük türelmetlenül. Kiderül, hogy nincsen komoly baj. Berci magára rántotta a mozgó sziklatömböt de az elgurult mellette, és „csak” a combját súrolta. Félórai pihenő után rendbejön és fojtatjuk utunkat, de a csomagját egyelőre mi visszük.

Óvatosan csúszunk le a mély szakadékba mely sötéten és némán tátong alattunk. Néha egy-egy kő megindul a lábunk alatt és éles csattanással vágódik be a patak kavicsos medrébe. A barlang tízszeresen adja vissza a hangot. Végre a patak mederben vagyunk.

A Nehéz ut következik vízmedencéivel és szikla omlásaival, ami számunkra már nem jelent komoly akadályt.

Elértük a Vaskapu szorost. Vass Imre mérnök 1820-ben itten irta a sziklára „eddig és nem tovább.” Majd négy évvel későbbben innét indult tovább Jósvafő felé. Szerinte a barlang további szakaszain még nem járt őelőtte. Laci előre megy. Néma csendben várjuk, hogy vajon megfogja-e találni az átjárót, amelyen keresztül folytatni tudjuk utunkat. Kiáltást hallunk. „Találtam egy lyukat amin átlehet bujni! Szerintem csak erre lehet tovább menni.”

Jakucs felkiált; „Gyerekek látjátok két perc alatt megtalálta! Vajon az őseMBER mért ne találta volna meg.”

*„Nem is olyan nehéz az út”
(Fotó: Markó István)*

Érdemes ezen elgondolkozni egy kicsit. Valóban mértne találta volna meg ezt az átjárót a csiszoltkőkorszak és a vaskor embere, aki hosszú időközön keresztül élt a barlangban, ha most egy olyan ember megtalálta, aki életében először lát barlangot. Mért ne lehetett volna akkor is aránylag elég száraz a barlang akárcsak mostan? Hogy akkor még babonások voltak az emberek? Félték a barlang titokzatos sötétjétől? De hiszen benne éltek. Mértne lehettek volna közöttük olyanok is akinek izgatta a fantáziáját, hogy vajon mi is van beljebb? És mértne mehetek volna egészen addig, amíg szabad volt előttük az út? Aki nemhiszi, hogy így lehetett, tessék, bizonyítsa be az ellenkezőjét. Kétségtelen, hogy ezek e kérdések felett még nagyon sokat fognak vitatkozni az erre illetett személyek, de a való tényeket letagadni nem lehet. A barlangban talált leletek erre utalnak. Csupán egy dolog szükséges még ennek bizonyításához. Ez pedig nem más, mint expedíciónk sikere.

Induljunk tehát tovább nehéző utunkon. Zsákunkat magunk után húzva négykézláb mászunk át a szűk szífonon. Rövid pihenő után tovább megyünk. Egy kicsit kényelmetlen az út, de az eddigiek után már könnyűnek tűnik.

Délután 4^{:30} perc. Elértük a Szultán pamlagát, az előre megbeszélt szálláshelyet.

Felkapaszkodunk a hatemeletnyi magasságba, ahol az elmúlt ősz folyamán 3-6000 éves leleteket találtunk. Letelepedünk egy cseppköfűlkében és felkészülünk az éjszakai pihenőre. Ebéd után, ami egyben a vacsoránk is tüzet rakunk, és lefekszenk „puha” ágyunkba. Matracunk a zsák, amibe felszerelésünk volt. Paplanunk egyetlen pokróc. Fejünk felett alig több mint egy méterre kb. 150 méter vastag sziklaréteg, ami elválaszt bennünket a „talán” fagyos téli éjszakától.

A füst lassan kezd elviselhetetlenné válni. Szemünk könnyezik, és már alig látjuk egymást. A legmagasabb ponton vagyunk, ahol ugyan a legmelegebb van, de ugyan akkor legnagyobb a füst is.

Már nem bírjuk tovább a füstöt. Kénytelenek vagyunk tüzünket kioltani.

Az őskori ember nemigen jutott ilyen helyzetbe. Jobb szakember lehetett tőlünk.

Bár ez nemis csoda, hiszen hosszú időközön keresztül élt a barlangban.

Mostmárcsak három fagygyú mécses bágyadt fénye pislákol a szemekáprázató sötét éjszakában. Laci ennek fénye mellettírja riportját. Panaszkodik, hogy alig lát a szemére annyira csipi a füst.

Azon mosolygunk, hogy saját írását alig tudja elolvasni.

A füst lassan kezd ritkulni. Beszélgetünk. Találgatjuk, vajon az ősember hogyan csinálta volna a helyünkben.

Expedíciónk tudományos oldalának megvitatása után, élmyeinkel szórakoztatjuk egymást.

Lassan kezd hűvös lenni. Fázom. Az ágyam „kőkemény”. Egy cseppkő az oldalamat nyomja. Párnám, azaz karom zsibbadni kezd. Ez így nem mehet tovább.

Társaim is panaszkodnak. Mellettünk van a tűzifa. Hiszen ebből jó puha párnát lehet csinálni. Megpróbáljuk... és valóban nagyszerű. Fodor Pista megszólal: „Nahát mennyivel puhább ez mint a cseppkő.”

Jókedyünk kerekedik és egymásnak dicsérjük összkomfortos szobánkat, valamint puha, mindenkényelmet kielégítő ágyunkat. Valóban helyzetünk a jelen körülmények

között kielégítő. Még idáig minden jobban sikerült mintahogyan előre gondoltuk. Reméljük ezután is fog.

Lassan elcsendesedik mindenki.

Hiába azért fáradtak vagyunk. Jót fog tenni az alvás.

Éjszakára csak egyetlen mécseszt hagyunk égve takarékoságból. Cseppkő-szobánkban sejtelmes félhomály uralkodik.

Álmunkból Jakucs rémült kiáltása riaszt fel. „Gyerekek kialudt a mécses! Csak a cigarettám ég!” Megdöbbenünk... Tudjuk jól mit jelent, ha a lepecsételt csomagban lévő biztonsági világító felszerelést kell használnunk. A barlangból ugyan kitudunk menni, de expedíciónknak vége. Ennek pedig nem szabad megtörténnie most, amikor már tengernyi nehézségen túlvagyunk. Az nemlehet, hogy eddigi szenvedésünk hiába való legyen.

Lángot kell tehát csinálni! De hogyan? Jakucs kétségbe esetten nyomja égő cigarettáját a mécseshez. Teljes erővel fujja, de az nemakar lángra lobbanni. Mellettem van a tűzhely... belekapok... csak hamu... parázs sehol. Gyorsan rágyujtok... Mindenki rágyujt... még azok is akik nem dohányoznak. Cigarettánkat a mécseshez nyomjuk és fujjuk teli tüdővel, de az nem akar lángra lobbanni. Már a harmadik cigarettát szívom... Kezdem magam rosszul érezni... Mindennek vége... A mécses nem akar meggyulladni... Már lassan elhagy bennünket a remény... Ekkor azonban felvillan bennem egy régi emlék... Lelki szemeim előtt lejátszódik egy régi jelenet... Látom amint gyermekkoromban az erdőn falevelet csavarunk be cigarettának, amitől ugyan elszédülünk, de szívásközben lángol is.

Most már tudom, hogy mit kell csinálni.

Károly mellett finom faszilács van. Gyorsan kérek belőle... Becsavarom mint a cigarettát, és szívni kezdem... Szédülök... Szemem előtt vöröskarikák járnak vad ördögi táncot... Hányinger kinez. Érzem, hogy már nem birom tovább. Torkomat és tudómet tépi marcangolja a fának keserű füstje... Nem... nem szabad abbahagyni... Cigarettám égő paraszát elkekeredetten nyomom a szilács közepébe. Ugy szívom mintha levegőt vennék... Agyamban tompa fájdalmat érzek... Ájulás környékez... Végre! Sikerült! A szilács lángralobban. Öröm kiáltások verik fel a barlang néma csendjét. Gyorsan begyujtunk három mécseszt, nehogy ismét meglepetés érjen bennünket.

Lassan lecsillapodnak az izgalmak és álomra hajtjuk fejünket.

Éjfél van. A lángra Berci fog vigyázni. Nemsokára hallom amint felébreszti Károlyt. Most ő a soros. Alig félórai alvás után felébredek. Károly ülve alszik. A mécsesek bágyadtan pislognak. Az egyik hirtelen kialszik. Gyorsan begyujtok két új mécseszt, a régieket pedig ujrátöltöm.

Lassan múlik az idő, de nem vagyok álmos. A percek múlását a mécsesek sercegése, és a mennyezetről aláhúló vízcseppek titokzatos koppanása jelzik.

Lelki szemeim előtt látom e néma földalatti világ roppant nagyságát, mely csodálatos szépségével és évezredek sötét fátylába burkolt rejtelmes titkaival ámulatba ejtik az embert.

Majd eszembe jut az a másik világ, amelyet ott hagytunk. Édesanyámra gondolok aki remegve várja haza kedves gyermekét... Órákra nézek... Már régen elmúlt az őrsváltás ideje. Társaim nyugodtan alszanak. Nincs szívem felébreszteni őket. Károly álmában nyöszörög „már lassan elfogy” de hogy mi fogy el, az örök titok marad.

Hajnali 5 óra. Már nagyon álmos vagyok. Jakucsék halkán beszélgetnek... Már azt sem tudom, hogy ki veszi át az őrseget tőlem. Körülöttem minden olyan távolinak tűnik és... elalszom.

Reggel 7 óra. Ébresztő.

Begyújtjuk fáklyáinkat és leereszkedünk a patak mederbe, ahol tüzet rakunk és megreggelizünk. A birkacomb nem nagyon izlik, mert egykicsit sótalan. Sokkal jobb lenne helyette egy csésze kávé. Hiába a mi gyomrunkat nem lehet összehasonlítani az ősemlék gyomrával.

9³⁰ perc. Utunk indulunk.

Még kikerülünk egy pár vztócsát, aztán kavicsos patakmederben haladunk Jósvafő felé. Utunknak ez a legkényelmesebb szakasza, de azért érdekes.

A cseppkövek, mint kővémeredt arcok bontakoznak ki a barlang szinte tapintható sötétjéből, melyet valamennyire eloszlat fáklyáink fénye. Két fáklya világa mellett haladunk tova a szebbnél szebb cseppkőfigurák ezrei mellett.

Bernáth Laci pompásan vezet bennünket célunk felé.

*Egy kis pihenő a Retek-ág bejáratában
(Fotó: Markó István)*

12 óra. Az Óriások terme víznyelőjéhez érünk. Rövid pihenő következik Jakucs előre küldi Lacit, hogy keresse meg a tovább vezető utat. Feszülten figyeljük minden lépését. Vajon megtalálja e azt az utat amelyen az őseMBER járt, és Vass Imre is bejutott az Óriások termébe. Megtalálja e ő, aki még nem látott barlangot életében. Idegbeszítő pillanatok ezek az utolsó lépések... Ezen múlik expedíciónk sikere.

Laci már messzejár. Fáklyájának fénye beleolvad a barlang sötétjébe... A néma csendet csak egy-egy kőnek a félelmetes dübörgése szakítja meg. Ezek a leguruló kővek Lacinak az útját jelzik. Már kiáltani akarunk, hogy forduljon vissza, ekkor azonban... „Fent vagyok! Gyertek utánam!”... hangzik az elnyújtott kiáltás. Óriási omláson mászunk felfelé egymás lábnyomába taposva. Az utolsó métereket keskeny sziklaparkányon csúszva tesszük meg, a sziklafal oldalához lapulva. Alattunk mintegy 50 méteres szakadék tátong... Ha valamelykőnk megcsúszik, lent a biztos halál vár rá. Végre... Fent vagyunk a meseország előterében. Megkönnyebülten lélegzünk fel.

Leereszkedünk az Óriások termébe, amely a végcél. Vass Imre mérnök 1825-ben cserépedény töredékeket és lábnyomokat talált itten. Szerinte, valamint az eddigi elmélet szerint egy közeli bejáraton keresztül jutott ide be az őskor embere.

A barlang középső szakaszaiban legutóbb feltárt leletek azonban arról tanuskodnak, hogy az őskori ember végig jött a barlangon. És valóban ha nekünk sikerült, neki mértne sikerülhetett volna?

Beszélgetés közben Jakucs felkiált „most már világos előttem Vass Imre könyvének az a része ahol leírja, hogy miképpen jutott be a terembe. Szerinte megmászta az óriáshegyet, majd leereszkedett egy hatalmas terembe egy óriási elferdült cseppkőoszlophoz, melynek tövében cseppkőmedencében víz volt. Ő is azon az uton jött ide ahol a lábnyomok voltak, és mi is azon jöttünk. Ha a betonjárda mellett jövünk nem leereszkedni, hanem felmászni kellett volna ide.” Valóban így van.

Boldogan szoritunk egymással kezét. Sikerült... feladatunkat jóformán végrehajtottuk, már csak vissza kell mennünk. Bizunk benne, hogy ez is sikerül.

Hosszabb pihenő után vissza indulunk.

Bár éhesek vagyunk, mégis dalolva megyünk utunkon. Vajon lehet e csodálkozni azon, hogy jókedvünk van.

Az hiszem mindenki megérti örömről. Már annyira megszoktuk a patakmedret, hogy szinte furcsának tűnik ha a kiépített utat keresztezzük.

Bár utunk kilométerben az előzőnapinak több mint háromszorosa, mégse nincsen olyan nehéz és fárasztó.

Délután 4 óra. Ismét szálláshelyünkön vagyunk.

Olyan érzésem van, mintha hazamennék. Össze szedjük pokrócainkat és levonulunk az „ebédlőbe”.

Tűzrakás után megebédelünk, ami szintén a vacsoránk is. A sült birkacomb most már sokkal jobban ízlik mint reggel.

Vacsora után lefekszünk a tüzmellé és beszélgetünk. Laci a riportját írja, de mostmár sokkal kényelmesebb körülmények között mint előző este. Fejünk felett sűrű füstfüggöny lebeg, de a tüzmellett tiszta a levegő.

Berci megjegyzi: „még szívesen bentmaradnék három napig” Pista rádupláz: „én félek kimenni a barlangból.”

Laci megszólal: „csupán arra vagyok kíváncsi, hogy ezt fogjátok e mondani hajnalban is amikor fájni fogtok.”

Hogy akkor mi lesz a véleményünk még nem tudjuk, de most valóban kellemes érzés ittfeledni a tűz barátságos melege mellett. Fekhelyünk is jó puha, mert a patakmeder agyagos partján fekszünk.

Jakucs megszólal: „gyerekek, forduljatok a hátatokra és meglátjátok, hogy milyen szép az ég”. Hanyat fekszünk és fejünk felett valóban látjuk a végtelen eget. A füsttenger szürkés-kék égbolthoz hasonlóan terpeszkedik felettünk.

A tüzből felröppenő szikrák mint távoli csillagok hunyorognak, amíg belenem vesznek a titkok sötétjébe.

Verssel elbeszéléssel és nótaszóval szórakoztatjuk egymást.

Az idő múlik. Szemünket álom kerülgeti. Felmegyünk „hálószobánkba”, és lefekszünk. Sajnos az éjszaka rosszul kezdődik. Fázom... nemtudok elaludni. Sokért nemadnák most egy csésze forró teát, vagy egy pokrócot. Sajnos nincsen semmi, amivel segíteni tudnák magamon.

Fogaim vacognak. Össze húzom magamat. Fejemet a pokróc alá dugom, de ezsem segít. Eggyik cigarettát a másiktól gyujtom. Károly is reszket mellettem. Alig tud beszélni annyira fázik.

Hej de jó is lenne mostan egy állatbőr amelyet az őseMBER használt.

Most már valóban jobblenne kint egy jó melegszobában bebujni a jó paplanos ágyba. De hát erre jobb mostan nemgondolni. A kimerültség lassan erőtvész rajtam és... elalszom.

Reggel 7 óra. Ébresztő.

Fáradt és összetört vagyok. Az éjjel alig aludtam egy keveset. Kiráz a hideg amikor lábamra húzom vizesbakancsomat.

Gyorsan összepakoljuk felszerelésünket és lemegyünk az „ebédlőbe” reggelizni. A reggeli nem nagyon izlik. Jó forró tea után sóvárgunk de csak szalonna, birkacomb és hidegvíz a menü.

9 óra. Levetjük nadrágunkat és vissza indulunk a már ismerős uton.

Az elsőfürdő nagyon kellemetlen. Ha nem lenne bennünk erősakarát és önfegyelem, egy-kettőre kirohannánk a barlangból a kiépített uton.

Száz méter után azonban már nincsen semmi baj. Bemelegszünk és megjön a jókedvünk is.

A Vaskapuszorosban Jakucs megcsúszik és véresre horzsolja combját. A seb elég csúnya, de ő nem mutatja fájdalmát.

A Vaskapun túl már elég gyorsan haladunk. Négy fáklyát is égetünk mivel készletünknek még majdnem a fele megvan.

Az omladék hegyek már nemjelentenek komoj akadájt mert ismerjük úttalan utjait. Leszánkázunk a tó medrébe és „átkinlódjuk” magunkat a 400 méteres iszaptengeren.

A Feketeteremben a rádió valamint a sajtó és filmhíradóképviselői fogadnak bennünket. Eleget teszünk kérésüknek és tovább indulunk. Már csak alig 300 méter a kijárat. Nemsokára kint leszünk.

A Csontházban már érezzük a tél fagyos leheletét. A mennyezetről hatalmas jégcsapok lógnak. Nagyon hideg lehet kint.

Még párlépés, aztán... Hurrá... Kint vagyunk! A számunkra oly csodálatosan kék égről vakítóan szórja ránk sugarait a fényes téli nap.

Az óramutató 13³⁰ at mutat.

Boldog mosolyal arcunkon szoritunk egymással kezét. Sikerült tehát... Fáradtságunk nemvolt hiába való...

Bebizonyítottuk, hogy az őskorszak embere igenis eljutott a barlang legbelsőbb üregeibe is faggyúfáklyájának fénye mellett.

Eljutott még abban az esetben is, ha oda és vissza 12 kilométert kellett gyalogolnia.

Hogy hogyan jutott el odáig? Éppen úgy mint mi. Úttalan utakon fáklyával a kézben.

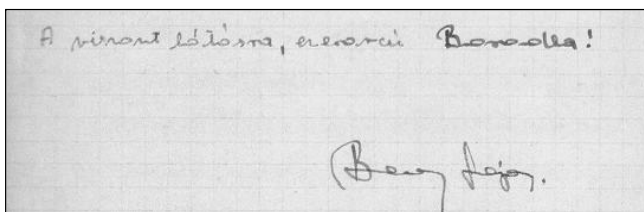
Hogy utja könnyebb volt e a mienknél vagy nehezebb, ezt ma már nem lehet megállapítani. De hogy ismerte a barlangot az Óriások terméig, ez tény és való.

A jó öreg Baradla ezernyi titkainak egyikét sikerült megfejteni.

Vajon lessz e még erőnk és időnk arra, hogy fellebbentsük a fátylat egy-egy újabb titkodról, vén Baradla.

Majd meglátjuk, hogy mit hoz a jövő. Most szeretettel búcsuzunk tőled a néma csend és örök sötétség világától, aki szépségednek minden emberi képzeletét felülmuló csodás varázsával ámulatba ejted a halandó embert.

A viszont látásra, ezerarcú Baradla!

Izápy Gábor

Irodalom:

JAKUCS L. (1962): A faggyúfáklyás expedíció. – Sport, Budapest, 146 pp.

JAKUCS L./BEBTE (2016): A faggyúfáklyás expedíció. – BEBTE, Budapest, 146 pp.

VASS I. (1831): Az Aggteleki barlang leírása. – Landerer, Pest, 82 pp.

A jósvafői öreg hársfa

Több mint ötszáz éven keresztül vigyázott a falura a református templom erőszerű várfallal körülépített udvarán egy hatalmas nagy hársfa. Három ember is alig érte át a törzsét. Török időkben látófának is használták. Az őrszem felmászott a lombkorona tetején kialakított leshelyére, ahonnan jó darabig végiglátta a Jósvalgyet. Használták szégyenfának is, a tövébe kötötték a vétkező embereket, melynek nyomai a fa törzsén sokáig jól láthatóak voltak. Ezen túl egy időben a hársfa haranglábként is szolgált a helyi közösséget (SZABLYÁR 2005).

A hársfát, mint természetvédelmi oltalomban lévő fát, 1965-ben még eredeti szépségében láthattam a domboldalban lévő erődtemplom udvarán, amikor a barlangkutató kalandvágó először vitt Jósvalgyre.

*A több száz éves legendás hársfa, 1965 környékén
(Fotó: KÖH archívumából)*

Emlékeim szerint 1976-ban egy nagy vihar alaposan megtépázta a fa koronáját (SZABLYÁR 2005), a templom körül 2-3 emelet magasan gúlaszerűen álltak a lezuhant ágak. Némelyik átmérője akkora volt, hogy egy ember csak nehezen érte át.

Ezeket a faágakat barlangkutató barátaimmal – az akkor még gyerekcipőben járó ipari alpinista tudásunkkal – csak nagy nehezen tudtuk a levegőben szétfűrészelni. Voltunk vagy tizenöten. Kötelekkel, kézfűrészekkel és baltákkal felszerelve másztunk fel a leszakadt darabokra, a földön pedig láncfűrészsel aprították fel tűzifának a hatalmas ágakat.

*A vihar tépázta fa 1976-ban
(Fotó: Adamkó Péter)*

*Munkában a „földi személyzet”
(Fotó: Adamkó Péter)*

*A leszakadt főágak darabolása
(Fotó: Adamkó Péter)*

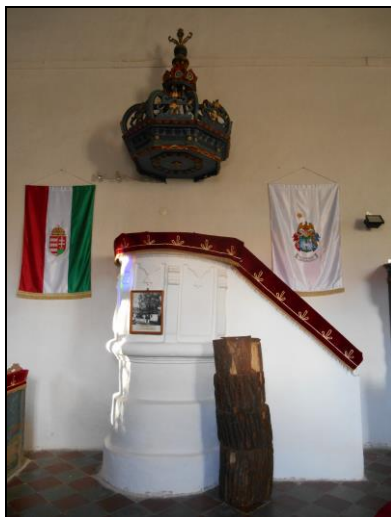
Egy vastagabb ágat asztalnak, három kisebb tuskóméretűt pedig ülőalkalmatosság-
nak vittem haza egy alkalmi teherautó-fuvarral Budapestre, Keleti Károly utcai, első
emeleti lakásomba. Szegények voltunk, ez is megfelelt bútornak, sőt extravagánsnak
tartottam a dolgot. Mindegyiket Erdélyből hozott birka és kecskebőrökkel takartam
le. Ülni ugyan nem volt kényelmes, de hát jobb nem volt.

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 42.

Abban az időben gyakran vendégeskedett nálam Pásztory Zoltán, a feloszlott, legendás Illés együttes dobosa, és maga Illés Lajos is, az együttes vezetője. Nem mindig jó hangulatban tértek be hozzám, ilyenkor sörözgettünk és tíz-húsz filléres alapon ultiztunk a tuskókon. Velünk tartott akkori barátóm, Varga Kinga is. Aztán az élet szétszakított minket. Zoli visszament dobolni a németországi Lindauba, Illés Lajos Kisorosziba szegődött kántornak, Varga Kingával pedig elváltak útjaink.

A nagy és a három kisebb hársrönk idővel lekerült házunk pincéjébe, majd a barlangkutatók Bimbó úti raktárában kötött ki. Nem volt szívem kidobni őket.

2015 nyarán gondoltam egyet, és visszaküldtem mind a négy darabot Jósvafőre. Így a legjobb helyre kerültek, vissza a jósvafői templomba, hogy újra több száz évig láthassák a hívek és a látogatók.

*Az időközben teljesen elpusztult öreg hársfa fotója és a Budapestről visszakerült hársrönkök a református templomban, 2017-ben
(Fotó: Istenes Judit)*

Adamkó Péter

Irodalom

- SZABLYÁR. P. (2005): A hajdani jósvafői nagy hársfáról. – Jósvafői Helytörténeti Füzetek **22**: 33-35.
SZABLYÁR P. (2006): Kovács Pál református lelkész az öreg hársról. – Jósvafői Helytörténeti Füzetek **25**: 7-13.

Újabb részlet egy régi riportból (Beszélgetés Obbágy Józseffel, 2013-ban)

2013 őszén, a szüret napján eljött hozzánk Obbágy József, hogy beszéljen a régi faluról, a falu házairól, és a benne élőkről. A mese repdesett kicsit, néha nem is kicsit, de jól esik olvasni, mert szinte hallani a beszélő hangját a beszédhez hűen legépelt riport olvasásakor. Sajnos már ő is eltávozott, csak ez a hangfelvétel őrzi a régi történeteket.

*Obbágy József mesélés közben
(Fotó: Izápy Zsóka)*

Zs: Ahogy elhallgatom, kevesebb lenne az olyan ember a faluban, aki nem rokon magával, nagyon szerteágazó a családja.

OJ: Hát mondjuk szerteágazó, az én nagyapám Irotáról került, de nem a közvetlen nagyapám, hanem a dédnagyapám. Ahol most a vízmű van a Kecson, ott volt egy malom. Meg van még a kőfalja most is.

Zs: Ott, ahol a forrás volt, ott volt egy malom?

OJ: Ott-ott van egy kőfal a Kecső felé fölfelé. Ott volt egy malom, úgyhogy a kecséiek a borzovaiak ezek, akik itt ezen a vidéken éltek ide jártak öröltetni a búzát. A nagyapámnak az apja Irotáról kerül ide. Ő ott volt a molnár. Az apámnak az apja ott született. Volt ott szolgálati lakás, konyha is. Valamikor a konyhában is ellaktak.

Zs: Csak olyan messze van a falutól.

OJ: Messze van, de az a helyzet, hogy villanyuk volt, a malom fejlesztette az áramot. Hát ezt beszélem én sokszor, hogy itt volt a szállónál a villanytelep, mért kellett azt elizélni. Adjon rá valaki magyarázatot. Magyarázza meg valaki, mért kellett ezt, amikor itt már háború után, meg a háború előtt be volt vezetve a villany. Az igaz, hogy csak 110 volt vót. Leskónak az apja, Józsi bácsi, ő volt odafent a villanytelepnél. Ott laktak, Leskó ott nyött föl. Mért kellett azt elizélni, azt nem szétrombolni kellett volna, hanem fejleszteni. Az a helyzet, hogy akkor csak 110 volt vót, de a falu közt is ott van, megmutatom, ha nálam elgyönnék, ott van a csűrben a lámpa, ami valamikor itt az oszlopokon volt. Meg van a lámpa is róla, ami az utat világította.

Zs: Az utcát még kevés helyen világították akkoriban.

OJ: Még Kessler idejébe, amikor a Kessler feltárta a barlangot innen, hogy innen bejártak a barlangba, oszt azt akkor csinálták azt a villanytelepet.

Zs: Előtte a Klein féle malomból is volt áram.

OJ: Ott is volt, abba a felsőmalomba is volt, már az alsó malomban itt nem volt. A malom fejlesztette itt is az áramot. A Kecső völgyön is, a régi emberek, hát mondjuk Obbágy János is tudta, ő is emlékezett rá, sokat beszélgettünk róla, hogy ott is az áramot fejlesztette a víz. Tönkretették, de most lehetne használni, most még pénzt is lehetne rá szerezni. Hát nem tudom, ez a mostani fiatalság nem ér semmit. Nem tud semmit. Én tudtam danolni. Én vőfély is voltam, 34 lagziba, a múltkor számoltam össze. Volt egy vőfély könyvem, minden lapra rá volt írva a nevem. Jóna Béláné, Izsó Erzsi néni adta azt nekem. Ilyen vastag könyv volt, oszt annyi vőfély vers benne, köszöntők a nászt, a nászasszonyt, mindenre külön.

Zs: Ez nagy kincs lenne most.

OJ: Hó, biztos. Még Novák sokat tud, Novák Pista, gondolkoztam, még, le kéne ülni, le kéne írni.

Zs: Tudná még, tudná fejből is?

OJ: Hát még a leveshez, meg a húshoz elmondanám, meg a menyasszonytánchoz, de még van az úgy, hogy eszembe jut. Külön, volt a süteményhez, külön volt a sörhöz, vagy a borhoz. Külön volt búcsúztatója a menyasszonynak, hát Izsó Marikának, meg Bokros Józsinak, mind a kettőnek vőfély voltam. Marikát itt kikértem, akkor Bokroséknál, mikor lement, beköszöntem az új családba, tudtam mindent, az a baj, már nem jut eszembe. Még a papnak a köszöntője még eszembe jut. Hogy is van, na! Még Miskolcon én köszöntem meg a sógorném lányának az esküvőjén a papnak, mert az anyós rászédett. *„Tisztelendő úrnak hű fáradozását megköszönöm szépen a hit feladását. Áldást kérő imája szálljon fel az égbe, szálljon az új párra szeretet és béke. Ez új párt az Isten sokáig éltesse, boldog esztendőket együtt eltölthesse. Tisztelendő urat családjával együtt éltén keresztül kísérje boldogság örök szüntelenül.”* Már sokat nem tudok, már Fuszko Gyulának 57-ben én voltam a vőfélye. Ahol vőfély voltam, kendőt kaptam, mindegyik lánynak bele volt varrva a

neve, mindegyiknek. Bele volt varrva a Bak Joláné, bele volt varrva a Pogány Terézé, bele volt varrva Izsó Máriaé, ha lányoknál voltam, de fiúknál ugyanúgy volt. Egyetlen egy izém (kendő) nincs, az asszony azt mondja, ne beszéljél, sehol nem voltál, mert egyetlen egy nincs, még az sincs meg, amit a lóra kaptam. A lóra kaptam, a lagziba voltam első szekeres. Hát ilyen volt ez az egész életem, így ment el. Én nem tudom mért, de akár hiszik, akár nem, szüreteltünk a szőlőbe, már akkor már más ló volt, egy deres. 63-ban volt ez, oszta sajtoltunk az ő, a nagyapám pincéjénél, ahol az ünnepély szokott lenni, ott van az ő pincéje az enyim mellett. Sajtóljunk, akkor bor beadás már nem volt, a Rákosi rendszerben be kellett adni a bort is. Meg volt mondva, hogy mennyi a szőlő, mennyit kell beadni. Az erdőn, akárhol berúghattak, annyi bor volt kiszállítva az erdőbe, ezekbe a lábákba, hogy el se hiszik.

Zs: Kint tartották az emberek a bort?

OJ: Dehogy, csak a felesleget. Csak a fejadagot tartották ott be, ott állt a szekér, két fát feltettünk rá, két fára tettük a hordót, mert nem szekederékkal volt, a derekat, meg a löcsöt levettük, rátettük a két fára oszt lecsatoltuk, oszt vittük az éjszaka az erdőre.

Zs: Nem lett ott baja a bornak?

OJ: Hogy lett volna, hát kiforrott. Én most is megmutatom, hogy ahol a doktornak a háza van, a Rózsa féle ház, Tetyves töbörnek hívják, abba volt, nem akarok hazudni, de abban volt 1500 liter bor. Mindenki hordta a bort kifele az erdőre. Eldugtuk hát! Ott állt a szekér, Fuszko Józsi bátyáméknak is volt szőlő, tegyük fel azt mondja két hordóval, feltettük, elvittük. Hova vigyük? Vigyük valamelyik lábába, a Juhász töbörbe jó az alján. Ilyen inasok jártak a marhával, még én is inas voltam mondjuk, aztán a bérc alján ittunk mindig, oly részegek voltunk, mint a csutak! Komolyan, a lábákban, mert mindenkinek volt bor, akkor az egész hegy termett. Jött a finác, 100 literrel több volt mikor vizsgálta bort. Mondom kiteszem a szőlő közé, elszaladt a tonna bement a völgyre, összetört, elment a bor is meg a tonna is. Mami kérdezi, hogy hol van a tonna? Mondom, már szétment. Összetört mondom, elszaladt, be az oldalon, mondom. Szétloccsant. Arra képesek voltak, hogy felmérték a terményt, hogy igaz-e, ami a papíron van. Gyalázatos világ volt. Nem kívánom, mondom senkinek. Jóba voltam Körtvélyivel is igen, színdarabot tanultunk, meg danolni is tudtam, benne voltam a dalárdába, nóta körbe is, meg mindenbe. Dely Jánossal a Falu rosszát, meg a Piros bugyellárist játszottam. Körtvélynek a felesége, Erzsike néni az színésznő volt, be tudta tanítani, olyan színdarabokat játszottunk, jártunk még Miskolcon is, meg Ormos, meg Bódva, meg ezekben a nagy falukban.

Zs: Már felnőttek voltak?

OJ: Felnőttek hát, persze. Én nem voltam se DISZ tag, se KISZ tag, de tudta, hogy én tudok danolni, de én nem jártam a keze alá Körtvélyinek má. De ugye a csapat járt, úgy össze tudta tartani, most is azt mondom, olyan ifjúság, mint Jósvafőn, nem volt csak Ormoson. Ez a bányász ifjúság, ami a bányászoknál volt. Mert azok jártak

ide ilyen vendégszereplésre, mink is Ormosra. Nagy kultúrház volt, meg táncsoport, olyan táncsoport volt, hogy mese. Körtvélyi, Leskónak az apja, azelőtt Szőr Dezső bácsi, úgy muzsikáltak, mint a radai rosseb. Táncolni úgy tudtunk mindenféle táncot, én még megtanultam hamar mindent. Én még nem jártam tánciskolába se, mert én olyan szégyenlős voltam kisebb koromba. Nem merem a lányokhoz se közelíteni se. Maksa Julcsi meg akart csókolni, bebújtam az ágy alá. Mai napig emlegeti szegény. Él-e még, de most vagy két esztendeje beszéltem vele telefonon. Maksa, ott a felső oldalon. Ott öt lány volt, Julcsi a nővéremnek volt barátnője. Elkerültek Pestre. Meg akart csókolni, oszt bebújtam az ágy alá. Má voltam vagy 13 éves. Julcsi igen emlegette ezt a csókot mindég, má most hagyom magam ne félj! Bizony így volt ez. Égerszögre udvaroltam én is és Bokros Árpinak az apja is. Ő el is vette a komaasszonyt, Erzsikét, aki meg is halt hamar. Árpinak az anyja. Égerszögön olyan szüreti bál volt, Égerszögi mind jó haver volt. Má egy se él, mert megitta az agyát mind. Ezek az égerszögi inasok. Már, aki velem egydős volt, egy se él. Hát ismertük azelőtt egymást, mert sorozatra (sorozásra) jártunk, ezek a felvidékiek Edelénybe, így ismertük egymást. Elmentem, hát nekem volt ló csak, a többinek nem volt ló. Hát menjünk a szüreti bálba, mondom Égerszögre. Szép lányok voltak Égerszögön igen, én is oda udvaroltam Pirinek. Szép fekete lány volt, él most is, olyan idős, mint az asszony, 70 éves. Oda udvaroltam Pirinek, vagy 6 hónapig. Elhoztam ide, na mert, sok szőlő volt. Elhoztam na mert má karácsonyra jegyváltás is lesz, meg ez lesz, meg az lesz. Átjöttek szüretelni, a komaasszony is átjött, Bokros Árpinak az anyja, ő két testvérgyerek volt. Hát átgyöttek szüretre. Majd jön a kisasszony onnan ne a postáról, Fodor Ilonka, hogy gyött egy távirat a Te nevedre, hogy Piroskának menni kell dolgozni. Az Égerszögi szállónál dolgozott Piri. Hát akkor mondom, hogy megyen. Hazajöttünk a szőlőből. Már azt mondja mami, ne menjetek Piroska, vacsorázzatok meg, hát már ideges. Mit idegeskedel, mondom Isten f...át! Azt idegeskedel, egyél, aztán majd menjünk. Otthon leszel már éjcaka. Már én voltam ideges. Szép lány volt, most is szép asszony. No mondom neki, hogy itt van a szőlő, itt van a 3 literes butykos, mert butykosnak hitták az üveget, mondom neki ez a kosár, ezt vigyük nekik, ez tiszta oltvány volt különben, csak az aljában volt kicsi fekete otello szőlő. Mondom, ezt vigyük neki haza kóstolónak. Ha már menni kell. Azt mondja, hát már igen sötét van, mér a sötét, még nem ett meg senkit, minket ki fog. Most is meg van a kengyelem, meg a pokrócom, már nyergem is van, de már én arra nem ülök föl. Na rácsatolom a pokrócot, ráteszem a lóra, rácsatolom a gurnival (az is megvan) a kengyelt, (van ott négy is), rácsatolom, na mondom, menjen. Aszongya mit akarok? Hát mondom mit gondolsz te, hát mondom én Égerszögre, ha magam vagyok áttaposok háromnegyed óra, jó 45 perc alatt, de mondom itt van a szőlő, itt vagy te, itt van a must, mondom viszem a lovat, hát majd hazagyövek gyalog, vagy hazagyövek lóháton. Félt a lótól, mint a tűztől, na, mondom Kesely, csak gyere, karomon volt a hajtószánya, aztán minden rajta. Menjünk a Kajtán felfele, hallod-e, így sose éjünk haza, mondom ülj rá. Hát ő így nem meg úgy nem, nem akarok, vékony lányka volt, rátettem a lóra. Én meg felálltam egy kőre a Kajta kútnál, oszt ráültem a háta megé. Befogtam így a gyeplő

közé Piroskát. Mondom itt van a kosár, én meg a bort mondom fogom, fogd meg a gyeplőt, oszt kapaszkodj. Az én lában kengyelben volt, neki könnyű volt. Hazavittem, bemegyünk a Simon völgyön, megálljunk a kapuban, no mondom akkor most már várjál, leszálllok, leveszlek. Levettem, megkötöm az eperfához a lovat. Bemennyünk, no megjöttünk, hát fogad az apja, anyja, Dezső öccse, a húga. Na jó mustot hoztunk, kóstolják meg, itt van a szőlő, de ilyen oltvány szőlő volt, hárslevelű szőlő volt itt a legtöbb. Jaj még ilyen szépet, hát akkor egyed, elbeszélgettünk minden. Mondom neki, hallod-e baj van, hát nekem menni kell haza, mondom a sok szőlő kádakban a pinceudvaron. Hát oda menni kell, mondom, Pogány atyus pont akkor halt meg az előtte való őszön, az is ott van azt is nekem kell csinálni, még a magamét is, hát mondom, én megyek, mert megyek a szőlőbe vissza. Jól van, elkészöntem, ráültem a lóra, na, mondom, még lemegyek a kocsmába, veszek vagy két doboz Kossuth cigarettát, mert cigarettáztam. Bemegyek Aluérhoz, ott voltak a haverok. A bátyja is a testvére Pirinek. Na mit iszok? A kocsmában úgy ismertek, mint a rossz pénzt, hát mondom, amit szoktam, vagy Hubertuszt, vagy kevertet, kérték volna ezek a bányász inasok decistül, hát mondom, nem vagyok én ökör. Mondom Aluérnak a kocsmárosnak, Boros Aurélnak hitták, öntsél egy fél decit oszt jól van. Nehogy má literes számban, nekem menni kell. Vettem két doboz cigarettát, visszakértem nekik az italt, még ott beszélgettünk, mondja Aluér, hogy hát zárórának kéne lenni már, mert már 10 óra, mondom, akkor én jól elkéstem. Mondom, onnan igyekszek a lánytól, itt meg itt vagyon ni. Kigyőjjünk, ráhajintom magam a lóra, meg volt kötve a kocsmá előtt a tótlukhoz, most is megmutatnám, a Kesely ott várakozik, kigyönnek a többiek is a barátok, ráhajintom magam a lóra. Hát nem eresztettem el a lovat, az út szélén ballagott a ló felfelé. Elérek oda a kapuho, az övékhez, má Piriékhez, mondom jól látok-e, mondom óóó, mikor szóltam hangosan, hogy hóóó, hát szétugrik az inastól. Ezek szerint ketten udvaroltunk neki. Azt mondja mami más vasárnap, hát nem mégy Égerszögre, a lányhoz? Mondom, megyek én. Azt mondja, hogy ilyenkor már el szoktál menni. Mer úgy mentem mindig, hogy délután a templomba. Azt mondják, hogy már beharangoztak Égerszögön, mondom nekem is! Jártam ilyen kezelésre Edelénybe, sose találkoztam a lánnyal, a Piroskával. Mondom, nézd mán, itt áll az égerszögi autó, ül benne három asszony. Ez az autó, rá van írva, hogy Galyasági fálvak, megyek oda, mert kiabál két asszony, hogy Józsi, hát elmellőzöl bennünket, de az autóból. Atyaúristen, megállok, hát honnan kiabálnak nekem? Hát csak Józsit kiabálnak, nézem mondom ez csak Galyasági falubusz, hát a Pozsgai Ferinek az öccse, Pista a polgármester nekik Égerszögön is és Szőlősárdóban is. Ő volt az autóba, megyek oda, hej benne van a két asszony. Hej mondom Hédikém szerbusztok, Hédi volt, meg Ella, már annak se él az ura. Hédinek még él az ura, titkár volt. Kiszáll a két asszony, összecsókolnak, mondom, hagyjátok már, még elnyaltok az isten f...át nyalakodtok! Meqlát valaki jósvafői, nem magam vagyok (az asszony nem volt ott), majd azzal foglalkoznak, hogy ott csókolóztam valakivel. Na mondom, most mit mondjak most otthon? Mondom nekik, na mi újság van? Gyere már, gyertek már át családilag, Endre is emleget. Nem járnak már be, Oláh

Endre, nem jár már be (dolgozni). Jó asszony, most mit csináljak én veletek? Jön egy nő, ül be az autóba, nézem, az mondja, Te honnan kerültél elő? Hát mondom vártalak tégedet! Hát Piroska volt. Hát azt mondja, nem öregszel egyáltalán. Nem mondom, csak az agyam megyen mondom a semmibe. Hej Józsi, Józsi! Mondom mi bajod van, mit jajgatol, isten f...át! Hát én nem felejtelek el. Má engem el lehet, nekem családom van! Elfelejtettelek én is! Hát! Engem ismert az egész Galyaság! Ardó, Varbóc, Teresztenye. Oda el kéne mennem, Teresztenyére, sok volt a rokon, el kéne nézni, Égerszögre is, majd elmegyek egyszer meggondolom magam. Az asszony aszongya, gyerünk már át szekerral, mondom nem tudsz a szekeren ülni, mert ráz! Fáj a derekad. Kápolnának kellene menni, jobb ott, mint autóval. Hát így jártam én. Sok bűnt elkövettem, de hát már mit csináljak már? Én akármerre járhattam, nekem mindenütt megsütték, kérdezik hány tojásból süssék a rántottát. Mondom, ami van szedjék össze mind. Hídvégardón, mai napig is úgy vagyok. A régre emlékszem, de arra, hogy tegnap hol voltam, arra nem! Ez a baj, fontos volna néha. Akármerre, mentem, bejártam ezt az egész völgyet. Bálba, engem mindenfelé ismertek. Nem is tudom elsorolni.

Zs: Mindenkire emlékszik is név szerint?

OJ: Emlékszem, hogyan emlékeznék? Voltam tegnap, tegnap volt a temetés? (Fecske Gusztié) Tegnap előtt. Ott is jönnek, hej, szerbusz Józsi. Bubenkó Kati, szerbusz Józsi, had csókoljalak meg! Mit csókolnál, ne csókolgass engem! Azt mondja Bokros Árpi felesége (Edit), ezt nem hittem volna, hogy mindenki ismeri. Hát Szögligeten, hogyan ismerne, mindenki ismer engem. Épp mondom, akármerre megyek!

*Ősz az Almás-tetőn
(Fotó: Sohár István)*

Lejegyezte: Izápy Zsóka

„A múltakban a jövőért turkálók”

„A művelődés régít romboló, újat építő folyamata falu és város között egyre több határjelet mos el. A falu ősi, öröklött műveltségrétegére ráarakódik a szemét, felkavarva és elkeverve a régít az újjal, hagyományt a divattal.” A fenti gondolatokat a múlt század 30-as éveiben Viski Károly írta „A magyarság tárgyi néprajza” c. kötetben. 1939-ben Györffy István néprajztudós a fenti gondolatot folytatva hívta fel figyelmünket, hogy *„Nem becsüljük azt, ami a miénk. Kapva-kapunk mindenen, ami idegen, ami európai.”* (jelenleg amerikai ...). Pedig, *„Európa az egyéniséget keresi bennünk ...”*.

Globalizálódó világunkban az olcsó tömegkultúra lep el mindent. Kevesen és kevésbé figyelünk a régi értékek megmentésére. Úgy gondoljuk, a régi megkopott, nem elég jó. Pedig igen is jó, csak kicsit át kell rendezni a jelenbe (pl. közmondások, szólások). A hagyományokat az emberek emlékezete őrzi. Az idős emberek száma – az amúgy is megfogyatkozott lélekszámú falvakban – egyre csökken. Egy-egy faluközösség – különösen korábban – kevésbé látta a szellemi, tárgyi hagyományai megmentésének szükségességét. Kis falunkra ez talán nem annyira jellemző, hiszen Szablyár Péter vezetésével, ösztökélésével, példamutatásával az 50. percben sok értéket sikertült feltárni, megmenteni.

Kodály Zoltán egyszerűen, tömören figyelmeztetett valamennyiünket, *„... amit tudsz, nagy érték, az ősök hagyománya, a magad lelkének igaz kifejezése. Érték, ... amit már elfeledtünk idegen szellemi javak utáni kalandozásainkban.”* Pedig, *„addig él egy nép, amíg hagyományait el nem dobja, sőt a megváltozott körülmények között újra használja”*.

A fentiek erősítették meg bennem, hogy lejegyezzem édesanyám halála előtti gondolatait. Életének utolsó másfél évét nálunk, Tiszaújvárosban töltötte. A téli városi éjszakák a hatodik emeleten, egy 87 éves falusi embernek még inkább hosszabbnak tűntek, mint egy fiatalnak.

Esténként, lefekvés előtt mondogatta:

„Olyan hosszú ez az éjszaka, hogy ha este vemhes lesz a tehen, reggelre meg is bornyadzik.”

Ha vásárlás után elmondtam neki, hogy mit láttam, hallottam a városban, csak ennyit mondott:

„De sok tiritarkaság van a világban.”

Sétáltunk a városban, látta, hogy – „divat szerint” – a blúz kilóg a mellény, zakó alól, halkán megjegyezte:

„Hosszabb péntek, mint szombat.”

Gereguly Ferencné, született Tóth Erzsébet (1920-2009)
(Fotó: Nadanicsek Tamás)

Nagyon szerette a zsíros, szaftos húsokat. Ha nem ilyen került a tányérba, két „értékelés” is elhangzott:

„Olyan ez, mint a csizmatalp a favágató mellett.”

„Na, ettől se bírnám egész nap a fődet vágni a Szelce vögybe!”

Naponta olvasott újságot, nézte a tévét, látta, hogy a számítógépen valamit keresgélek. A véleményét így összegezte:

„Azért van ez a sok beteg ember, mert már nem tudjuk, mi van a levegőben.”

Ha váratlan gond, probléma adódott a családban, ismerősöknél, tömören összegezte:
„Nem tudsz, mire jutsz.”

Esténként röviden így fohászzkodott:

„Uram Isten, siess minket megsegíteni.”

Esténként együtt néztük a TV-t, látva a műsort, a szereplőket megegyezett a véleményünk:

„A butaság és a kevélység egy bokorban terem.”

Az aktualitásából nem vesztett ez a közmondása sem:

„A kerek egyszer fel, egyszer lemegy.”

A következő közmondásából egy tanórai esetem jut eszembe.

„Nem az a vétek, ami az ember száján bemegy, hanem az, ami kijön.”

Az 5. osztályban szorgalmi feladatként közmondásokat kellett gyűjteni. A következő óra elején kuncsgva fogadtak a gyerekek. Az egyik jó képességű, jó humorú tanuló csupa olyan közmondást gyűjtött, ami „vétekként”, de ritkán hangzik el az ember szájából. Megjegyzem, elég sok ilyen közmondásunk van. Mivel ez a gyerek a

könyvtárban gyűjtött kb. 20 közmondást, munkát fektetett bele, ezért nem kapott elmarasztalást. Természetesen a dolgokat a helyére tettük.

1998-ban a szüleim segítségével 580 szólást, közmondást gyűjtöttem. Mindez megjelent a Jósvalfői Helytörténeti Füzetek 8. számában (N. GEREGULY 1998).

Adorján Mária korábbi gyűjtése alapján „Jósvalfői népi mondások” címmel 36 megszívlelendő gondolatot találtam a JHF 2. számában (ADORJÁN 1995). Sosem hallottam az alábbi mondást, de nagyon egyértelmű az üzenete:

„A hamarban egy betűje sincs a jónak.”

Lapozgatva a Jósvalfői Helytörténeti Füzetek 41. számát a „Népdalgyűjtés Jósvalfőn” című írás (SZÉKELY 2016) eszembe juttatta, hogy 2000-ben kb. 140 jósvalfői dalt énekelt édesanyám magnóra. A kazettát átadtuk Szablyár Péternek. A terv az volt, hogy az anyagot hozzáértő ember vizsgálja meg. Melyik népdal, melyik nóta, melyik énekelt ballada? Mivel a mai napig nincs tudomásom arról, hogy mi lett a dalok sorsa, ezért csak arra tudok gondolni, hogy minderre sajnos Péternek már nem maradt ideje.

Ezt az írást olvasva talán senki nem vitatja el, hogy *„a múlt erős gyökér, jelen és jövő belőle él”*.

*A Gereguly, a Nadanicsek és Topa család Jósvalfőn, 2004-ben
(Fotó: Nadanicsek Tamás)*

*Nadanicsek Imréné
Gereguly Piroska*

Irodalom:

- ADORJÁN M. (1995): Jósvalfői népi mondások. – Jósvalfői Helytörténeti Füzetek **2**: 17-18.
N. GEREGULY P. (1998): Szólások, közmondások. – Jósvalfői Helytörténeti Füzetek **8**: 5-15.
SZÉKELY K. (2016): Népdalgyűjtés Jósvalfőn. – Jósvalfői Helytörténeti Füzetek **41**: 25-36.

A jósvafői KAFFKA PÉTER utca névadójáról

Bódis Istvánné, Irma néni, Aggtelek egykori tanácselnöke 1983. november 21-én kelezett, a Végrehajtó Bizottságnak címzett levelében javasolta, hogy a Jósvafőn építésre kijelölt terület három utcája közül az egyiket Kaffka Péterről nevezzék el (SZABLYÁR 2001). A névadásra végül is 2005-ben került sor, amikor a Magyar Karszt- és Barlangkutató Társulat 30. Országos Vándorgyűlését Jósvafőn rendezték meg, és a Baradla Barlangkutató Csoport által felújított, Kaffka Péternek emléket állító márványtáblát a Baradla jósvafői bejáratánál felavatták.

*Kaffka Péter munkásságának emléket állító tábla a Baradla jósvafői bejáratánál
(Fotó: Székely Kinga)*

A Jósva-patak jobb partján húzódó, a Szabadság útból kiágazó utca történetében a Kaffka név egy időben némi zavart okozott, miután valaki a Pétert, a jobban ismert Margitira változtatta (SZABLYÁR 2001). Ma már a tévedésnek nincs nyoma, bár hivatalos utcatábla nem készült, de a települést ábrázoló térképeken, az ott lakók címkártyáján Kaffka Péter utca szerepel.

Arról, hogy ki is volt az utca névadója, keveset tud a közvélemény, a lexikonok nem említik személyi adatait, munkásságát. Pedig közel száz éve, a Baradlát megtekintő csoportoknak, a túravezető elmondja, hogy a jósvafői szakasz feltárása, valamint a főág Jósvafő felé történő megnyitása Kaffka Péternek köszönhető. Ezen eseményekről legfeljebb csak féligazságokat tartalmazó legendák maradtak fenn, ez olvasható az utca elnevezésére tett javaslatban is.

Az utókor méltatlan feledékenysége azért is sajnálatos, mert Kaffka Péter a barlangkutatás mellett az építészetnek is jelentős személyisége volt, aki kalandos élete során több maradandó alkotást hozott létre. Ma már életútja megrajzolható, de ez hosszabb munka eredménye. A kutatást több évtizede kezdtem, melynek legnagyobb eredménye, hogy megtaláltam Kanadában élő fiát, aki fontos családi dokumentumok mellett, rendelkezésemre bocsájtotta Kaffka magnóra mondott élettörténetét is.

Édesapja tarczafalvi Kaffka László (1853. április 30. Belényes, Bihar vármegye, ma Románia – Budapest, 1923. május 15.), jogi tanulmányainak elvégzése után 1876-ban a Belügyminisztérium szolgálatába lépett. A Szörény vármegyében észlelt visszaélések vizsgálatára előbb kormánybiztosnak, utóbb alispánnak nevezték ki, majd a vármegyék társadalmi és erkölcsi visszasságait leleplezőjeként (purifikátor) tevékenykedett. 1901-ben nevezték ki miniszteri tanácsossá. 1906. február 11-től április 6-ig pedig belügyminiszteri államtitkár. Vármegyei közigazgatási lapokban a közigazgatás államosításának módzatait tárgyaló tanulmányokat írt. 1893-1896 között az Országos Színészegyesület elnöki posztját töltötte be (*Révai Lexikon*).

Édesanyja Hegyesi Mari (1861. december 28. Padova, Olaszország – 1925. június 10. Budapest) színművész. Születésekor atyja Berghammer József, mint osztrák katonatiszt szolgált Padovában. Színészi tehetségét Krecsányi Ignác korának híres színházigazgatója fedezte fel, 1878-ban Békéscsabán az ő társulatában lépett először színpadra, majd Pécsen, 1879–1886 között Kassán, Debrecenben, Aradon szerepelt. 1886-ban Paulay Ede szerződtette a Nemzeti Színházhoz, melynek 1918-ban örökös tagja lett. Vidéken drámái és hősnő szerepkörben ért el sikereket s az ország első színháza is erre szerződtette, de igazi tehetségét működése későbbi korszakában, anyaszerepekben bontakoztatta ki igazán. Céltudatos színésző volt, akit sem a kritika, sem a közönség közönye nem tudott letéríteni kitűzött pályájáról. Szerepeit részletesen kidolgozta, egyszerű, bensőséges és természetes eszközökkel alakította. Többek között volt Éva Az ember tragédiájában (Madách), Melinda a Bánk bánban (Katona), Gina A vadkacsaiban (Ibsen), Hermione a Téli regében (Shakespeare). Szerepelt a szökött katona (1914), és a Meseország (1922) c. korai magyar filmekben is (*Színész Lexikon*). Művészetét híres írók, Ady Endre, Krúdy Gyula, Csató Kálmán, Zilahy Lajos és Kaffka Margit is magasztalta. K. Margit a Kaffka házról is írt, ami érthető, bejáratos volt oda, hiszen édesapja és Kaffka László unokatestvérek voltak. A legszebbnek tartott, Petike jár című versének (1903) ihletője pedig Kaffka Péter volt.

Kaffka László és Hegyesi Mari Budapesten, 1887 szeptemberében kötöttek házasságot, három gyermekük közül Péter volt a legfiatalabb, aki 1889. október 16-án, Budapesten született. Kiegyensúlyozott gyermekkorát szeretet, gondoskodás jellemezte. A mélyen vallásos szülők istenhite és becsületességére, gondolkodására, a kultúra tisztelőre, az emberi kapcsolatok fontosságára nevelték, és ez a szemlélet végig kísérte egész életét, amihez még munkaszeretet, a közérdek szem előtt tartása, családcentrikusság és gyermekközpontúság társult.

*A Kaffka család, jobb oldalon K. Péter
(Fotó: Országos Széchenyi Könyvtár)*

1915-től az Iparművészeti Iskola hallgatója volt, ahol 1918-ban érettségi vizsgát tett, és mindjárt beiratkozott a József Műegyetem Építészmérnöki karára. Tanulmányait azonban nem tudta megkezdeni, mert augusztusban behívták tisztképzőre, és október végén már az olasz fronton harcolt, ahol novemberben lábsérülést szenvedett és hadifogságba került. Hadifogságának története embert próbáló időszak volt egy 19 éves fiatal ember számára. Raboskodott Genovában, Comoban, Milánóban. Először egy színelőadást követően, szerepe szerinti női ruhában próbált megszökni, de hamar elfogták, és Genovában egy erődbörtön magánzárkájában helyezték el. Végül, 1919-ben, Verne regénybe illő módon sikerült megszöknie, miután kibontotta cellája elfalazott ablakát, lepedőjéből kötelet készített és leereszkedett a várfalon.

Egyetemi tanulmányait 1920-ban kezdte meg és építész diplomáját 1925-ben kapta készhez. A Fővárosi Közmunkatanács mérnökeként tevékenykedett, de volt Münchenben a városi tervezőiroda vezetője is. Háromszor nősült. Első felesége Tábornszky Mária gyakran elkísérte őt Jósvafőre, amíg a barlanggal foglalkozott. 1939-ben kötött házasságot az Angliában született Elisabeth Andrea Bedworth-al. E harmadik kapcsolatából 1939 és 1944 között két fia és két lánya született.

Budapest ostromát a családjával, lakóhelyén, a Margit-szigeten vészelte át, de orosz fogságba került, ahonnan csak egy jóakarója révén szabadult ki. Otthonuk teljesen elpusztult, egy ideig barátoknál húzódtak meg. A II. világháborút követően részt vett a főváros újjáépítésében miniszteri tanácsosként, a Fővárosi Közmunkák osztályfőnökeként. 1946-ban felesége a gyerekekkel Angliába távozott, ő pedig többek unszolására Amerikába utazott, hogy a Lánchíd építéséhez pénzt szerezzen. Bár Amerikában azt javasolták, hogy se ő sem családja ne térjen vissza Magyarországra, nem fogadták meg a tanácsot. 1947-ben feleségétől megvonták a magyar állampolgárságot, Kaffkát pedig kémkedés gyanújával letartóztatták.

Amikor felesége megkapta az engedélyt, hogy a gyerekekkel együtt elhagyhatja az országot, alá kellett írnia, hogy soha nem fog visszatérni. Kaffka bár kiszabadult a börtönből, figyelmeztették, hogy a szabadság nem fog sokáig tartani így előkészítette szökését. Ez kemény feladat volt számára, hiszen majd 50 évesen kellett egy sikeres életet lezárnia. Elhatározta, búcsúzóul szüleinek emléket állít. A régi Nemzeti Színházból két márvány oszlopcsonkot és egy ember nagyságú Shakespeare szobrot szerzett, azt egy márvány talpazatra helyezte, aminek beszerzésében a minisztérium is segített. Az előlapra egy kétsoros Kaffka Margit verset is vésetett és ezeket szülei kopár sírjára helyezte. A felavatásra ünnepséget szervezett, a meghívottak mind megjelentek, csak ő nem volt ott, mert előző nap elhagyta az országot. De távollétét senki sem firtatta.

*A Kaffka család sírja a Kerepesi temetőben
(Fotó: Székely Kinga)*

1948 márciusában, szervezett módon, de illegálisan lépte át az osztrák határt. Bécsből Innsbruckba, majd Genfbe ment, ahol munkát talált, pénzt is keresett és kapcsolatba tudott lépni feleségével, aki akkor már Kanadában volt. Ennek ellenére lelki válságba került, nem volt benne biztos, hogy életét újra tudja szervezni. Így egy késő őszi napon, kikapcsolódásként egyedül megmászta a Montblancot. Ezután Párizsba utazott, ahol kapott kanadai vízumot, és miután Elisabeth küldött hajójegyet, Marseillesben hajóra szállt és Kanadába hajózott. Torontó érintésével végül Vancouverben lelte meg második otthonát. Ott halt meg 1992-ben.

Kaffka Péter, mint fiatal egyetemi hallgató 1921-ben bekapcsolódott a Budapesti Egyetem Turista Egyesület Barlangkutató Szakosztályának tevékenységébe. Kadić Ottokár javaslatára először az Alsó-hegy zombolyaival foglalkozott, de eredményei sajnos nem ismertek. 1922-ben már a Baradlát kutatta. Először a Styx medrében, és a Paradicsomból kiindulva szeretett volna tovább jutni, hogy bizonyítani tudja a patak eredetét, illetve a Domicával való kapcsolatot. Ennek eredménytelensége miatt júliusban Szontagh Pál és Török ? társaságában átkutatta a Pokol utáni végpontot. Vass Imre leírásától (1831) eltérően ők a továbbjutást nem a patakmederben, hanem az omladék tetején kísérelték meg. Egy hasadékba ejtett cigarettatárca után kutatva Kaffka kötélén „lekúszott” és egy patakmederben találta magát. (A legenda szerint az ezüst cigarettatárcát az ugyancsak építész hallgató Szontagh Pál érettségire kapta édesapjától, és azért keresték mindenhol, mert félt nélküle haza menni). Miután Kaffka vissza akart térni társaihoz, fölfelé egy szűkebb hasadékot keresve elvettette az utat és bejutott a később róla elnevezett terembe, majd összeségében mintegy 500 m új szakasz bejárásával eljutott a Labirintusig, amit Jaskó Sándor Kaffka-labirintusként említ egy későbbi írásában. A név sajnos nem ment át a köztudatba. A sikert nem mindenki fogadta örömmel, sőt az nagy ellentétet váltott ki Aggtelek és Jósvalfő település, valamint a két vármegye között (KAFFKA 1932).

Kaffka az új szakaszt felmérte és megállapította, hogy az megközelíti a Jósvalfő határában húzódó Törőfej-völgyet. A Labirintusból nem talált kivezető utat, ezért egy táro hajtását javasolta. 1927. január 27-én a Magyar Barlangkutató Társulat szakülésén „*A Baradla-barlangnak újonnan felfedezett végső szakasza és a jósvalfői áttörés*” címmel előadást tartott. Miután a Baradlát üzemeltető Kárpát Egyesület, Tókos Károly barlanggondnok inspirációjára az áttörés tervét nem támogatta, Kaffka megállapodást kötött Hadik János gróffal, a nyugalmazott miniszterelnökkel, aki régóta támogatta a térségben dolgozó barlangkutatókat. Eszerint Kaffka az áttörést saját költségén (45-50 millió örségét felhasználva) kezdi meg. Amennyiben az áttörést siker koronázza, az Abaúj-Tornai Kárpát-egyesület a befektetett összeget megtéríti, de ha a munkák eredmény nélkül abba maradnak, az addig felhasznált összeg Kaffkát fogja terhelni. Az áttörés terveit Kaffka a saját mérései alapján maga készítette el, de azt, még a munka megkezdése előtt ismeretlen tettes Hadik Jánosra hivatkozva kicsalta tőle. A lopásról Kaffka rendőrségi feljelentést tett (*N.N. 1927/c*), de kimenetele ismeretlen. Egy újságcikk azonban azt terjesztette, hogy a tervet a csehek lopatták el, mert félték, hogy ha egyszer a Baradlát és a Domicát összekötik, akkor a barlang egy csempészetre alkalmas veszélyes hely lesz.

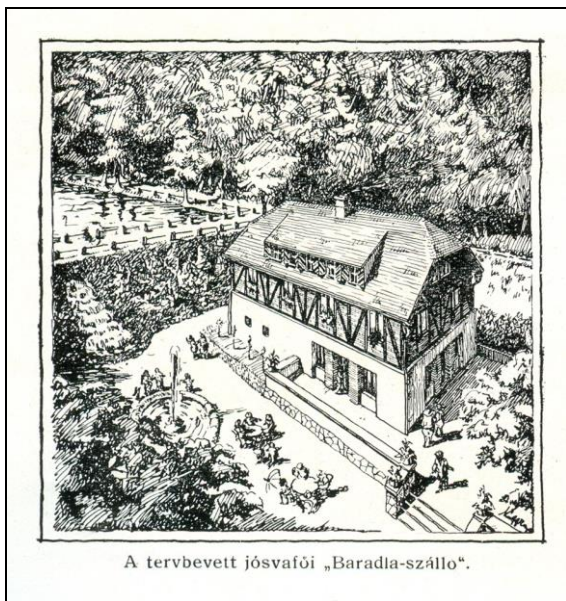
Az áttörést, a felszínről indulva 1927. augusztus 21-én kezdték meg, helyi emberek, Jósvalfő, Perkupa, Szin, Bódvaszilas ingyen köz munkásai, valamint rudabányai bányászok közreműködésével. De segítséget nyújtott Klein Antal jósvalfői malomtulajdonos és kapagyáros is, aki az áttörést évtizedek óta tervezte, de anyagi lehetőségei ezt nem tették lehetővé. Ő biztosította a gyárában készült szerszámokat, vasúti alkatrészeket, és ingyen szolgáltatott áramot és fűrógépet is. A fűrőshöz kézi fűrőt alkalmaztak, mert az elektromos kölcsönzésére nem volt fedezet.

Amikor a táró, a tervezett távolságon belül nem érte el a barlangot, Kaffka hite is megingott. Unokaöccse szerint, ekkor bement a barlangba, és három napon át a hiba korrigálása érdekében kontrolméréseket végzett, és tényleg (ahogy Jósvafőn mesélték), mire kijött a barlangból megöszült. A további bontást még nehezítette, hogy egy alkalommal omlás történt, ami elriasztotta a munkásokat. A kemény munka végül is eredményre vezetett és 1928. április 3-án Kaffka a Vörös-tói lejáraton ment be a barlangba és éjszaka 2 órakor a Törőfej-völgyben lépett ki a szabadba. A mérés hibára ma már csak a táró nyomvonalában érezhető erős irányváltás emlékeztet. A legendától eltérően Kaffka költségeit megtérítették, sőt a vármegye a későbbiekben jelentős támogatást nyújtott a bejárat környékének rendezéséhez, kiépítéséhez (M.M. 1927; KAFFKA 1932; SERÉNYI 1932). Kaffka már április 23-án, a Magyar Barlangkutató Társulat szakülésén „*Az Aggteleki barlang legújabb részének felfedezése és megnyitása*” címmel beszámolt a sikerről. Ismertette azokat a műszaki megoldásokat, amelyeket az utolsó években a barlang jósvafői szakaszában alkalmazott. Sajnos a beszámoló írásos változata nem maradt fenn.

*A jósvafői áttörés pillanata
(Fotó: Székely Kinga archívumából)*

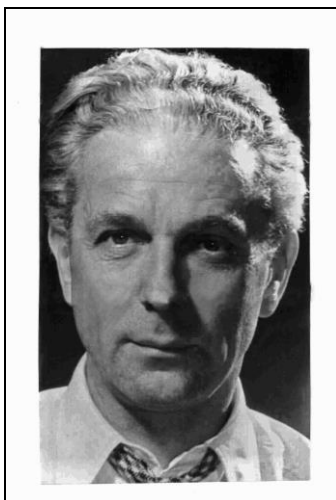
Bár ezt követően Kaffka aktívan nem foglalkozott Jósvafő térségében barlangkutatással, de terveket készített a turizmus fejlesztése érdekében. Lényegében minden, ami Kessler Hubert igazgatósága alatt megvalósult, Kaffka ötlete volt. Megtervezte a szállodát, a Tengersizem-tavat fürdővel, tenispályával, sőt felvetette annak lehetőségét, hogy Budapest és Kassa vasúti összeköttetését a barlangon keresztül kellene megvalósítani, természetesen földalatti határállomás kialakításával. Szerencsére ez utóbbi nem valósult meg. Bár a Tengersizem szálló sem az ő tervei alapján épült fel, de egy korabeli hír szerint az Aggteleki barlangszállónak ő volt a tervezője.

Kaffka Péter jósvafői szállodaterve, háttérben a tóval

A Domica feltárása után Kaffkát foglalkoztatta a kutatást akadályozó államhatár kérdése, hogy az egységes rendszert alkotó járatok két különböző ország területe alatt fekszenek. A Budapesten 1931-ben megtartott Nemzetközi Turista Kongresszuson a Baradláról tartott előadásához kapcsolódóan a kutatás megkönnyítése érdekében egy nemzetközi bizottság létrehozását javasolta. Elfogadhatatlannak ítélte, hogy egy természet alkotta rendszert politikai döntéssel ketté válasszanak.

Kaffka a gyakorlati munka mellett egyesületek vezetésében is szerepet vállalt. Alapító tagja volt az 1926-ban létrehozott Magyar Barlangkutató Társulatnak, rövid ideig a titkári funkciókat is ellátta. A Magyarországi Kárpátgyesület főtitkára (1927-30), a Gazdasági bizottság tagja (1930), ügyvezető alelnöke (1930), alelnöke (1931-44), a Magyar Turista Szövetség alelnöke (1936-39), a Barlang Bizottság elnöke (1936-39), a Vezetőképző bizottság tagja (1936-39) volt. Az MTSZ 1933-ban jubiláris emléklappal tüntette ki.

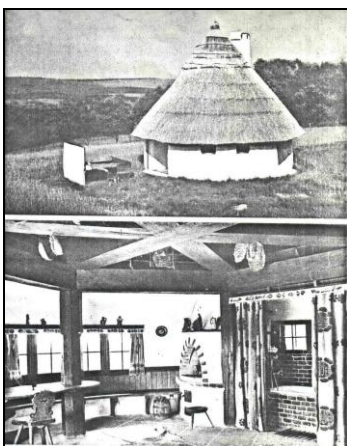

Kaffka Péter

(Fotó: Székely Kinga archívumából)

Azt hiszem Kaffka életében a barlangkutató ifjúkori lelkesedésen, kalandkeresésen alapult. A kiteljesedést azonban az építészet hozta meg számára. Aktívan tervezett, foglalkozott Budapest rendezési tervével, egy esetleges olimpia helyszínének kijelölésével, szorgalmazta a toronyházak építését, és nemcsak a magyar, hanem az európai parasztság építészetének tanulmányozására is felhívta a figyelmet. Ő vezette be az építészetbe az országszépítés és országrendezés fogalmakat. 1929-ben a mai Erzsébet téri „Gödör” helyére különös toronyházcsoporthoz megtervezte Budapest új központját, elhelyezésükkel igyekezett a környező, jelentős épületek számára is kedvezőbb városképi összhangot teremteni. Ugyanabban az évben a Hűvösvölgyi végállomás rendezési tervével is foglalkozott. A modern építészet előfutára volt, társaival Budapest épületein megjelenítették az art deco, illetve az expresszionista építészet jellegzetességeit. 1932-ben tervezte a ma is álló, minta értékűnek tartott Pasaréti út 106. alatt található lakóépületet. Gödöllőn volt családi birtokuk,

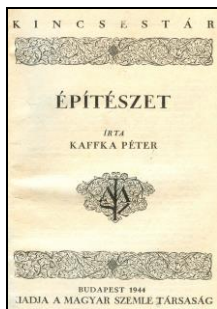
környezetükben egy művészkolónia alakult ki. Az ott megtelepedett színészek igénye szerint több nyaralóházat is tervezett, köztük saját családjára 1930-ban valósította meg azt az épületegyüttest, amit 1998-ban, eredeti állapot szerint felújítottak, és 150 millió forintért hirdettek meg. 1941-ben, a kopár dombtetőn álló, hatalmas vízműtartály takarására tájba illő, zsuppfedeles parasztházat tervezett, melynek nagyméretű belső tere, fa padozata, magasba nyúló gerendázata, látványos kandallója a városi emberek igényeinek is megfelelt. Annak érdekében, hogy a csillagos eget a szabadban élvezhesse, ágyát sínre fektette, és az egy gombnyomásra a szabadba gördült. Csak azt sajnálta, hogy nem sikerült olyan automatikát szerkesztenie, amely érzékelve a hajnal hasadását, az ágyat emberi beavatkozás nélkül visszagördíti az épületbe, és a nyílást lezárja.

A gödöllői víztározót rejtő épület, a szabadba kifutó ágygal

Szülei révén egész ifjúságát színészek, művészek társaságában töltötte, így érthető, hogy foglalkozott a Nemzeti Színház környékének rendezésével, és neki köszönhetjük, a szinte változatlan formában ma is működő Margitszigeti Szabadtéri Színpadot. Az 1938-ban megvalósított, körülbelül 4 ezer embert befogadó színház Európa legmodernebbje volt. Több szakcikke jelent meg a Magyar Szemlében, melyekben a főváros rendezésével, modernizálásával foglalkozott. Az „Építészet” című könyve nem a szakma, hanem az átlagemberek számára íródott. Számítalan olyan alapigazságot tartalmaz (az alaprajz, az anyag és a művészi elképzelés egymáshoz való kapcsolata), ami ma is megszívlelendő lenne a funkciót, és a megrendelő elvárásait figyelmen kívül hagyó, csak „önmagukat megvalósító” építészek számára. A II. világháború legvéresebb időszakában, 1944-ben napvilágot látott 80 oldalas kis könyv utolsó bekezdése Kaffka optimista szemléletét tükrözi.

„Talán még sohasem fordult elő, hogy építészeti alkotások olyan tömegben pusztuljanak el szerte a világon, mint most. Abból a szemszögből, ahogy mi tekintjük az építészetet, vigasztalást meríthetünk, hogy a romok mögött gondolatban már épül az új alkotás, ami új szellemet és új erőt sugároz széjjel.”

Az Építészet című könyv címlapja

Kanadába érkezve, bár tudott angolul, mégis nehéz volt a beilleszkedés. Diplomáját, különböző vizsgák letétele mellett, csak 5 év után honosították. 1962-ben, felkérésre tervezte meg Kanada akkor legmagasabb épületét, amiért elnyerte a három évenként kiosztásra kerülő Építészeti Aranyérmét (Massey Gold Medal of Arch). Magán építészeti irodát nyitott, főként magán megrendeléseket teljesített. A nevét viselő iroda fia vezetésével ma is működik. Kaffka jó barátságba került a város polgármesterével Thomas J. Campellel, aki több középület megtervezésére kérte fel, így Kaffka hozzájárult Vancouver modern arculatának kialakításához. Magának nem tervezett házat, bár gondolt rá, de végül elvetette az ötletet. A Kanadai Királyi Építészeti (Royal Arch. Institute of Canada) és a British Columbiái Építészeti Intézet (Arch. Institute of British Columbia) tagja volt.

Kaffka önéletrajzi meséje a Kanadába érkezésig tart. Mikor kérték, meséljen tovább, azt válaszolta, nincs mit mondania, ott már nem történt semmi érdekes. A nyugalom, az elismerés, az anyagi jólét ellenére számára az életet a magyarországi események adták, annak ellenére, hogy majdnem ugyanannyi időt töltött új hazájában. Örök nyugalmat is itthon lelt, hamvait, felesége hamvaival együtt, a budapesti Kerepesi úti temetőbe, szülei mellé helyezték el.

Jelen kiadvány terjedelme csak arra nyújt lehetőséget, hogy Kaffka Péter izgalmas és eredményes életének főbb állomásait említsem, de talán egyszer képekkel illusztrált részletes életrajza, a jeles barlangkutatók sorozat tagjaként a köz számára is hozzáférhetővé tehető.

Székeley Kinga

Kaffka Péter legfontosabb írásai:

Építészet:

- (1930): A hídfők szerepe Budapest városrendezésében. – Magyar Szemle, VIII. I. 29. p. 140-149.
- (1931): Budapest kivezető útjai. – Magyar Szemle, XIII. köt. 1-4. (49-52) szeptember – december, p. 368-377.
- (1931): Budapesti lakásépítés. – Magyar Szemle XI. 1-4. 41 – 44. sz. p.358 – 367.
- (1932): A főváros modernizálása. – Magyar Szemle, XVI. Köt. 4. (64) december, p. 355 – 366.
- (1932): Országrendezés. – Magyar Szemle, XV. Köt. 1-4. (57-60), május – augusztus, p. 164 – 173.
- (1934): A magyar nemzeti Stadion. – Magyar Szemle XX/3. (március), p. 221–229.
- (1938): Környékrendezés. – Magyar Szemle, XXXII. Köt. I. (125), január – április, p. 61 – 69.
- (1944): Építészet. – Kincsestár, Magyar Szemle Társaság 80 p.

Barlang:

- (1923): Az Aggteleki cseppkőbarlang utolsó szakaszainak feltárása. – Turistaság és Alpinizmus, XIII. évf. május, p.77-79.
- (1928): Az Aggteleki cseppkőbarlang új vízszintes bejáratának munkálatai. – Turistaság és Alpinizmus, 18. évf. 5. sz. p.99.
- (1929): Aggteleki cseppkőszobrok. – Magyar Művészet, V. évf. 5. sz. p. 279-288.
- (1931): Az országhatárokat a föld alatt szelő barlangok problémája a tudományos kutatás és a nemzetközi turistaság szempontjából. – Turistaság és Alpinizmus, 21. évf. p.279-280.
- (1932): Az aggteleki barlang feltárása. – Turisták Lapja XLIV. évf. 4. sz. április, p.98-106. 7 fénykép, Balogh Rudolf

Hegymászás:

- (1931): Zillertali emlék. – In: Györgyfalvay Dezső: Budapesti Egyetemi Turista Egyesület Évkönyve 1914-1931. p. 21-25.

Irodalom:

- M.M. (1927): Hozzáfogtak az aggteleki cseppkőbarlang második bejáratának áttöréséhez. – Magyarország, augusztus 14. vasárnap
- SERÉNYI P. (1932): Tettek és teendők a Baradla körül. – Turisták Lapja, 44. évf. p.120-122.
- SZABLYÁR P. (2001) A közelmúlt emlékei. – Jósvafői Helytörténeti Füzetek 15: 22.

Autóverseny Jósvafőn (1928)

A „8 Órai Ujság” az „Est” című napilap – a 20. század elejének egyik legsikeresebb napilapja – konkurenciájaként indított, 1915-1944 között megjelent délutáni bulvárlap volt. Az 1920-as évek végén a lapot így hirdették: „8 Órai Ujság: A jó újság – jó barát. A legjobb barát: a 8 Órai Ujság. Mindent megtud, mindent meglát, mindenről informál, mindenről elmondja, tisztességes hangon tisztességes magyar véleményét.” Nos, ennek a bulvárlapnak az 1928. május 30-i számában fedeztünk fel egy tudósítást, melyből kiderül, hogy egy akkoriban még nem szokványos autó- és motorverseny – a Magyar Automobil Club (MAC) II. futárversenye – Jósvafőt is érintette. S a leírás alapján arról is meggyőződhetünk, hogy a Jósva-patak áradásai már régebben is okoztak meglepetéseket a faluba érkező vendégeknek...

Az 1928 Pünkösdjén megrendezett versenyről az említett bulvárlap az alábbi címmel tett közzé beszámolót:

**Ismeretlen utakon,
éjszakai ködben, leoltott lámpákkal
futották le a MAC izgalmas futár-
versenyét**

660 kilométeres utat tettek meg a versenyzők – Elsők: Delmár (Steyr XII), ilju Horthy István (Méray), Sztareczky Géza (Sunbeam) – A Hotchkiss- és Magosix-teamek kitűnően szerepeltek

Az éjszakai, részben leoltott lámpákkal és részben ködös szakaszokon lebonyolított futárverseny startja 1928. május hó 26-án este 9-kor volt a MAC margit-szigeti sporttelepén. A versenyzők közvetlenül az indulás előtt itt kapták kézhez a verseny pontos útvonalát, a tájékozódáshoz szükséges katonai térképeket, valamint az ellenőrzőlapot. A versenyre összesen 70 (!) járművel neveztek, s 68 jármű (23 autó, 15 tricikli és oldalkocsis motor, 26 szőlómotor) el is indult. A Jósvafőt érintő versenyszakaszcáról a lap tudósítója a következőket vetette papírra:

„Eger után romantikus, alig ismert útvonalon haladunk. Szarvaskő büszke vára alatt, a borsodi gyártelepek mellett vezet az út Borsodnádásd, Járdánháza, Sajóvárkony és Vaskapu fele. Néhány kilométer után feltűnik a hegyoldalban egy fehérre meszelt ház: az aggteleki csepkőbarlang bejárata.

A trianoni határszélen járunk. Az országot jobboldalán Csonkamagyarország, a baloldalon határkö, azon túl már az elszakított Felvidék. A köd felszállt, a hatalmas

gépkocsi zúgva száguld a hegyi utakon fel-le. Háromszáz kilométer után elérjük Jósvafőt. Kék zászló csapódik a kocsi elé.

– Halt! Átkelés a patakon!

Amikor a versenyrendezők a diszpozíciókba vették a Jósva-patakot, – 80-100 métert kellett volna a patakmederben megtenni, – nem számoltak az időjárással. Az esőtől megáradt patak elvette a realitását a motor-splash-próbának. Egyik kocsi a másik után rekedt benn a vízben.

Delmar Valtert, a bajnokot, aki elsőnek robogott bele a patakba, két címeres ökörvonszolta ki a szárazföldre.

Ezzel szemben Sz Mick Viktor ugyanazzal a csukott Weisz Manfréd-kocsival, amellyel a Dunántúli Auto Club abszolút győzelmét megszerezte, hibátlanul keresztülverte magát a megáradt patakon.

Még ketten abszolválják az akadályt, aztán gyors egymásutánban hét kocsi ragad be. A jósvafői bennszülőttek a patak partján magyarázzák az útát. A szegény autósok azonban hiába spekulálnak, s amikor Jakab Tivadar százados hatalmas tura-kocsijával úgy bennereked a mederben, hogy még a hölgyek ruhája is vizes lesz, az ellenőrző állomás megbízottai, Harzer és Savely századosok lefujják ezt az akadályt. Az országúton folyik tovább a verseny. Nem csekély szomorúságára a derék jósvafőieknek, akik a különös forgalom lebonyolítására egész igavonó állat-állományukat mozgósították.”

Az autóverseny egyik résztvevője, Sz Mick Viktor (a fotó egy másik autóversenyen készült; a képen egy francia gyártmányú, Salmson márkájú gépkocsi látható)

(Forrás: <http://www.keptelenseg.hu>)

Az említett vizes szakasz (a Jósva-patak medrébe vezetett útvonal) kapcsán az Automobil-Motorsport című, független képes motorszaklap 1928. június 16-i száma az alábbi részleteket tartotta fontosnak kiemelni:

„Bár a rendezőség mindent elkövetett a verseny sikere és sima lefolyása érdekében, a vis major és az időjárás okozta körülmények olyan akadályokat gördítettek a rendezőség elé és olyan nem várt helyzeteket teremtettek, amelyek a verseny »tökéletes sikerét« erősen befolyásolták.”

„A második, amit feltétlenül szóvá kell tennünk, a „vizesakadály” volt. Mindenekelőtt a versenyfeltételekben szó sincs a vizesakadályokról, tehát a versenyzők ezirányban nem is készülhettek elő. Alig volt versenyző, aki mágnését, vagy indítóberendezését vízellenállóvá tette a futárversenyre. Elérkeztünk a vizesakadályhoz, mely ezúttal némileg megdagadt és magasabb volt, mint azt annakidején a versenyvezetőség konstátálta. Legelsőnek Delmár Walter futott át rajta és alacsony elhelyezett gyújtókészüléke vizet kapván, a motor leállt és Delmár Waltert bizony ökrök húzták ki a vízből. Delmár maga is humorosan fogta fel a helyzetet és 55 büntetőpontjával, a hibát pillanatok alatt kijavítván, tovább futott. Őt követte Szini, Szmick Viktor és Szaich Ottó, akik mindannyian hiba nélkül átfutottak, majd Jakab Tivadar és Waldberg Endre ismét bennrekedtek a vízben. Ekkor történt az, aminek nem lett volna szabad megtörténnie, hogy az otllevő rendezőségi tag a további átkelést saját felelősségére beszüntette és a többi versenyzőt némi kerülővel egy hidon bocsátotta keresztül, míg az akadályt, mint olyant, megszüntnek nyilvánították. Bármennyire is megnőtt a víz az átkelésnél, bármennyire is veszélyes volt az átkelés a vízben lévő sziklás részek miatt, az akadály illetően való eltörlése teljesen igazságtalan volt. Igazságtalan volt azokra, akik az akadályt hibátlanul abszolvták. Köteleket kellett volna kihúzni, vagy zászlókat kellett volna letűzni ott, ahol a gázló sziklamentes volt, de az átkelést lefűjni semmiképpen sem lett volna szabad.”

A patakmederben kijelölt 80-100 m-es szakasz, illetve az a tény, hogy a versenyen részt vevő gépkocsikat (zászlóval és „Halt!” vezényszóval) a főúton állították meg, azt sejteti, hogy a sokak számára kritikusnak bizonyuló „vizesakadály” valószínűleg a Jósva-patak régi köhid és kúria közötti szakasza lehetett. Talán éppen az a patakszakasz, ahol sok évtizeddel később a falunapokon a patakfutást szervezték...

Szomorad Ferenc

Irodalom:

- N. N. (1928): Ismeretlen utakon, éjszakai ködben, leoltott lámpákkal futották le a MAC izgalmas futárversenyét. – 8 Órai Ujság (1928. május 30.), p. 6.
N. N. (1928): A MAC II. futárversenye. – Automobil-Motorsport **3(11)**: 33-36.

Miért éppen Jósvafő?

A címadó rovat a tavalyi évben indult. Az idei számban a felelős szerkesztők legnagyobb öröme két embert, anyát és lányát is sikerült megnyerni, hogy emlékezzenek a „kezdetekre”. Így ők egymástól függetlenül, két nézőpontból is beszélnek arról, hogy 2002-ben miért éppen Jósvafőn vásárolt lakóházat a Schág család? Ezzel kapcsolatos gondolatait Éva „papírra vetette”, míg édesanyjával, az idén 91 esztendőös Herta nénivel szomszédja, Kovács Katalin beszélgetett.

Schág Éva gondolatai

Szüleim, Schág Dániel és Herta néni 2002 tavaszán vették meg a Tánicsics Mihály utcai kis házat. Hogy miért éppen Jósvafőn?

Ennek története van. Én, a lányuk 1984 óta külföldön élek, és csak elég ritkán tudok hazalátogatni. A távolság felfokozza az együttléttel kapcsolatos érzelmeket. Az útra való készülődés teli van örömmel és várározással. A búcsúzások pedig az ember szívét kettészakítják. Egy ilyen látogatás alkalmával, édesapám említette, hogy nem sokkal hazaérkezésem előtt egy Ragályból származó emberrel osztotta meg kórházi szobáját. Apám emlékezete szerint a szobatársát Bélának hívták, aki a ragályi Éva presszó tulajdonosa volt. Béla sokat mesélt neki az Aggteleki Nemzeti Parkról. Főképp azt ecsetelte, hogy most érdemes egy nyaralót venni a park területén, mivel a barlangokat beiktatták az UNESCO Világörökség tagjainak a sorába. Ezért a nemzeti parkra fokozott figyelmet fordítanak majd az illetékes hatóságok. Érdeklődve hallgattam édesapámat. A szabadságom lejárt, közeledett a búcsúzás pillanata. Este kellett visszaindulnom Pestre, hogy másnap felüljek a Los Angeles irányába tartó repülőgépre. Egész reggel a sírás fojtogatta a torkunkat, az idő nehéz gondolatokkal telt. Hogy megkönnyítsem az elválást az az ötletem támadt, hogy ülünk az autóba és menjünk ki Ragályba, keressük meg Bélát. Mondanom sem kell, hogy se Bélát, se az Éva presszót nem találtuk, így továbbmentünk Aggtelekre. Én megmondom őszintén, Jósvafőt nem ismertem, így utunkat folytattuk Aggtelek után. Ahogy beértünk az erdőbe, az autó utasai elhallgattak. Az őszi erdő a legcsodálatosabb színekben ragyogott a hűvös napsütésben. Enyhe szellő fúj, a levelek puhán hullottak az útra. És megláttuk a falut, ahogy a hajtűkanyart elhagyva ereszkedtünk le a völgybe. Lenyűgözött a látvány szépsége. Mi pedig elfelejtettük a közelgő elválás felett érzett félelmünket. Csodáltuk a természetet, az erdőt, a falu kis házait, a patakokat, és a lovakat. És megszületett a gondolat, hogy ezen a helyen kell vennünk egy kis házat. Közben a szüleim kibökték, hogy Jósvafőn voltak nászúton, amikor 1950-ben összeházasodtak. Itt kezdték az életüket, és itt is szeretnék befejezni. Bementünk az Önkormányzatra és érdeklődtünk eladó házak után. Megdöbbenett az emberek kedvessége, előzékenysége. Hazafelé az úton nem is volt

másról szó, csak arról, hogy ezt a tervet hogyan tudjuk majd kivitelezni. A terv hamarosan megvalósult és megvettük a házat a Táncsics Mihály utcában. Szüleim kiköltöztek a városból, és boldogok voltak. Hamarosan a legendás Frakk kutya is meguntta az egyedüllétet és beköltözött hozzájuk harmadik lakónak. Bélát azóta sem találtuk meg, pedig meg szeretnénk volna neki köszönni a tanácsát, ami Jósvafőre elvezetett bennünket. Szüleim hamar megtalálták a helyüket, a falu közössége befogadta őket. Édesanyám erdész-családból származik, édesapám földrajz tanár és nagy természetbarát volt. És mi tagadás, én is fontolgatom annak a lehetőségét, hogy nyugdíjas koromban hazajövök. Mert most már, ha a messze távolból “hazagondolok” akkor Jósvafő jut eszembe.

*Az írás szerzője a házukkal szembeni hegyoldalon üldögél a szomszéd (Berecz Béla) és Tappancs társaságában, 2017-ben
(Fotó: Istenes Judit)*

Beszélgetés múltról és jelenről

(Schág Dánielné, Herta néni beszélgetőtársa Kovács Katalin)

Kedves szomszédnőmről, Schág Dánielné, Kristen Hertáról szól az alábbi írás. Sok éve élünk már egymás mellett jó szomszédi viszonyban, mi csak időnként, nyaralónak használva a házunkat, ő állandó lakosként éli az életét Jósvafőn. Akaratlanul is rálátunk egymás életére, anélkül, hogy különösebben bizalmas viszonyban lennénk. Azonban mindig is érdekelt, hogy mi hozta őket pont ebbe a faluba?

Herta elmesélte nekem, hogy azonnal megragadta őket Jósvafő fekvése, az erdők közelsége. Gyermekkorára emlékeztette mindez. 1926-ban született, a mai Románia területén lévő Perlőn. Családjában nagyon sok erdész, erdőmérnök volt, édesapja Selmecbányán végzett a Bányászati és Erdőmérnöki Akadémián. Később Oravicabányán éltek, Herta ott kezdte az iskolát, de a felső tagozatot már Nagyszebenben folytatta. Jött 1945, a háború vége. A békeszerződés után Erdély Romániánál maradt, és Herta menekültként 18 évesen Ózdra költözött a rokonokhoz.

*Kristen Herta 20 évesen, miután Ózdra költözött a rokonokhoz
(Fotó: Schág Dánielné archívumából)*

Aztán következtek a miskolci évek, a Tóth Pál Tanítóképző elvégzése. Itt találkozott későbbi férjével, Schág Dániellel, aki erre a környékre való volt. Szülei Diósgyőrben éltek, büszkék voltak fiukra, aki Debrecenben végezte el a Kossuth Lajos Tudományegyetem földrajz-biológia szakát, majd tanárként dolgozott. Hertával 1950-ben házasodtak össze, aki férjével együtt költözött, mindig annak az éppen aktuális munkahelyére. Schág Dániel az ország több pontján volt oktatási intézmény vezetője, először Sztálinvárosban (ma Dunaújváros), majd Sárospatacon, Putnokon, végül Kazincbarcikán a Ságvári Endre Gimnáziumban. Herta is pedagógusként dolgozott ezekben a városokban. A házaspárnak két leánya született, Judit és Éva. Ők is a Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen végeztek tanári szakokon.

2002-ben Schágék végül is megvették a Táncsics Mihály utca 3. szám alatti házat. Megismerkedtünk az akkor már nyugdíjas házaspárral, úgy hallottuk tőlük, hogy nyáron szándékoznak Jósvafőn lakni, de télre valószínűleg visszatérnek Kazincbarcikára. Ez soha nem következett be, úgy tűnik, hogy ők is beleszerettek Jósvafőbe.

*A Schág család nőtagjai, Judit, Herta néni és Éva jósvafői házuk udvarán
(Fotó: Schág Dánielné archívumából)*

Akkoriban árvult el végleg Frakk, Bözsi néniék (Farkas Andrásné és Dely János) kutyája, aki Dely János halálával egyedül maradt a házban. Hiába etették a szomszédok, Frakk egyedül volt és Hertáék háza előtt elhaladva rendszeresen a temető felé vette az útját. Herta kutyaszerető emberként megsajnálta, élelemmel kínálta, amit Frakk elfogadott. Így kezdődött el egy barátság, ami Frakk kimúlásáig tartott. Herta elkérte Bözsi néni leányaitól a kutyát, akik örömmel látták, hogy Frakk új otthonra talált. Így aztán Frakk a Táncsics utcába költözött, minden nap elkísérte Dani bácsit erdei sétájára, és nagy szeretetben volt része.

*Schág Dániel (1914-2007) és Frakk közös falu környéki túrájukon
(Fotó: Schág Éva)*

A megvásárolt háznak kiderültek hiányosságai, az idő is megviselte már. Schágék több lépcsőben felújították, kijavították. Igazán komfortos otthonná vált. Herta gyümölcsöskertet és konyhakertet alakított ki. Ezelőtt nem volt soha kertje, a szükséges ismereteket könyvekből és az internetről tanulta meg. Sok örömét lelte benne.

2007-ben Schág Dániel 93 éves korában meghalt, Herta egyedül maradt azzal a bánattal, amin minden együttérzés mellett sem segíthet senki. Minden tiszteletünket kivívta azzal, hogy felvette a sors által odadobott kesztyűt és télre sem költözött vissza városi lakásába. Az élet dolgait egyedül vitte tovább a Táncsics utcában. Úgy érzi, meg kell tudni küzdenie a családi ház adta teendőkkal, és a növekvő életkor adta nehézségekkel. Jósvafő megéri neki.

Sokszor mesélte nekem, hogy a falu milyen szeretettel fordul felé, a szomszédok figyelnek rá. Ha éppen a kertben van, megállnak beszélgetni a kerítésnél, nem hagyják magára, mindenben segítséget ajánlanak. Nagyon jól esik neki, de amit maga el tud végezni, azzal nem szívesen terhel mást. Ma ő a falu legidősebb lakója.

*Schág Dánielné, Herta néni kertészkedik házuk előtt
(Fotó: Berecz Béla)*

Vele beszélgetve megértettem, hogy őt is az tartja itt, ami mindnyájunkat, akik Jósvafőhöz kötődünk. A hegyek látványa, az erdő közelsége, az időjárás változása, amit már házuk küszöbére lépve megfigyelhetünk és megcsodálhatunk. Ehhez még hozzátesz az az öröm, amit napjainkban Tappancs nevű kutyájának vidámsága és ragaszkodása jelent számára.

Anyakönyvi bejegyzések

2013-ban jelent meg a Jósvafői Hírmondó utolsó, 20. száma. A Hírmondó rendszeresen beszámolt az adott évben Jósvafőn kötött házasságokról, az ide született gyermekekről és az innen eltávozottakról. A Jósvafői Helytörténeti Füzetek tavaly megjelent 41. számában pótoltuk az elmaradt anyakönyvi adatokat. Az idei évtől folytatjuk a rovatot és a továbbiakban is minden évben itt számolunk be a falu népességszámának alakulásáról. Ehhez az Aggteleki Közös Önkormányzati Hivatal Jósvafői Kirendeltségétől és a Jósvafői Református Egyházközség Lelkeszi Hivatalától kaptunk részletes és pontos információkat. Köszönet érte! Az eltávozott falubelieknél vigasztalásul a lelkész úr megadta a temetésen elhangzott igéket is.

Jósvafő új polgárai

Hudi Tibor Levente

Született: Kazincbarcika, 2016. 10. 28., Kuru Edit és Hudi Tibor kislfia

Pável Norina Julianna

Született Győr, 2017. 05. 31., Varga Judit és Pável András kislánya

Házasságkötés

2017-ben egy házasságot kötöttek a faluban. Május 16-án volt Sohár István és Wehovszky Valéria esküvője.

*Házasságkötés a református templomban
(Fotó: Izápy Gábor)*

Holtak emlékére

Garam György Imre élt 63 esztendő (Ózd, 1953. március 2. - 2016. december 19.)

Temettetett: 2016. december 30.

Temette: Mező Arnold jósvafői lp.

Textus: Zsoltárok 71, 20: "Sok nyomorúságot és bajt láttattál velem, de újra megelevenítesz, még a föld mélyéből is újra fölhozol engem."

Palcsó István élt 70 esztendő (Jósvafő, 1947. szeptember 21.- 2017. július 12.)

Temettetett: 2017. július 17.

Temette: Mező Arnold jósvafői lp.

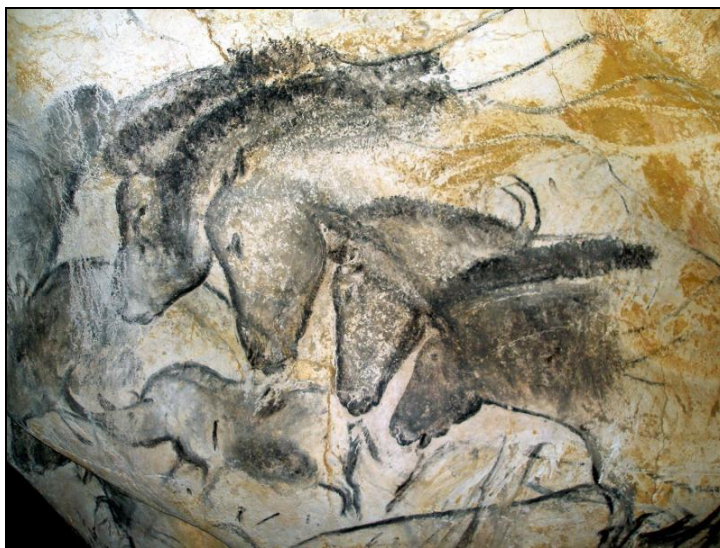
Textus: 1 Sámuel 20,3b: "...de bizonyára él az Úr, és él a te lelked, hogy alig egy lépés van köztem és a halál között."

Izápy Zsóka

A hucul ló és tenyésztése az Aggteleki Nemzeti Parkban

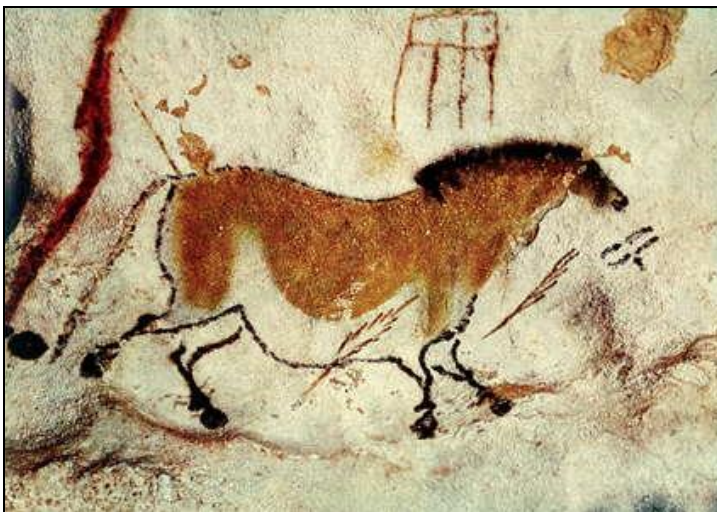
A jósvafői hucul ménes az elmúlt három évtizedben az Aggteleki-karszt meghatározó, génmegőrzési és idegenforgalmi szempontból is kiemelkedő jelentőségű állatállományává vált. Itt következő áttekintésünkben – a fajta származásának és néhány sajátosságának kiemelésével – a kezdetektől idézzük fel a hucul lovak Jósvafőre kerülésének történetét.

Ha megnézzük a crô-magnoni ember 20-30 ezer éves rajzait a spanyol vagy francia barlangokban – Altamira, Lascaux, Chauvet – és jobban szemügyre vesszük az ezeken szereplő korabeli lóábrázolásokat, óhatatlan és meghökkentő hasonlóságokat fedezhetünk fel a jósvafői lóállomány egyes egyedeivel.

Lovakat ábrázoló falfestmények a Chauvet-barlangból (Franciaország)
(Forrás: <http://popular-archaeology.com>)

Nem véletlen tehát, hogy huszadik századi tudósaink – Ernst Hackl vagy Hankó Béla professzorok – a hucul lovat az európai vadló, vagyis a tarpán közvetlen háziasított vagy háziasodott formájának írták le. (HACKL 1938) osztrák zoológus ezt a lovat egyenesen hegyi tarpánként emlegeti.

Prehistorikus lóábrázolás a Lascaux-barlangból (Franciaország)
(Forrás: <https://www.ancient.eu>)

Az egyetlen fennmaradt fotó az eurázsiai vadlóról, a tarpánról
(Moszkvai Állatkert, 1884)
(Forrás: <https://hu.wikipedia.org>)

A tudomány sokáig azt állította, hogy a világ összes háziasított lova két vadon élő alfajtól, a Mongóliában takinak nevezett Przewalsky-lótól (*Equus ferus przewalskii*), illetve az európai vadlótól (*Equus ferus gmelini*) származik. Csak a jelenlegi évezred elejére derült ki, hogy az ázsiai vadló nem lehet őse a háziasított lónak, mivel nem háziasítható, tehát nem lehet igába fogni vagy meglovagolni. A hortobágyi taki állomány is bizonyítja ezt, illetve ami még fontosabb, génkészlete is különbözik a házi lovakétól.

Przewalsky (taki) ménés a pentezugi vadlórezervátum területén (Hortobágy)

(Forrás: <http://nol.hu>)

A legújabb német genetikai vizsgálatok szerint a takik kromoszóma száma 66, míg a háziasított lovaké 64. Két önálló fajról van tehát szó, két faj pedig nem lehet ugyanazon háziasított fajtáknak az őse. Tudva levő, hogy a háziasított állatok fajtái ugyanazt a fajt képviselik, amiből háziasodtak. Ha ez igaz, akkor mindebből csak egy következtetésünk lehet, nevezetesen hogy az összes eddigi háziló fajtának (*Equus caballus*) egy vad őse van, éspedig a tarpánnak nevezett európai, illetve ma már inkább eurázsiaiának nevezett vadló.

Az előzőekből következően tehát, ha Ernst Hackl következtetése helyes, hogy a hucul ló nem más, mint a hegyi tarpán (tehát az eurázsiai vadló) közvetlen háziasodott formája, felbecsülhetetlen genetikai érték birtokában vagyunk a jósvafői hucul állomány vonatkozásában, mivel itt áll előttünk minden háziló őse.

A múltban azt is leírták (HANKÓ 1942), hogy ha a magyarok őslóvat keressük, a régészeti leletekhez kell visszanyúlnunk. A honfoglalás kori sírokból az akkori temetkezési szokásoknak megfelelően, csak koponya- és lábszár-maradványok kerültek elő, de ebből is egyértelműen rekonstruálható a honfoglalás kori ló, ami egyértelműen a hucul lóhoz volt hasonló.

Hucul lovak a Jósvafő feletti Gergés-lápán
(Fotó: Szmorad Ferenc)

Hankó Béla szerint „*Honfoglaló eleink lova aránylag széles homlokú, kis és száraz fejű, száraz csánkú és acélos inú, eleven, tüzes, de átlagban csak 1,30 m marmagasságú állat volt. ... Színük változatos, de jórészt egérszínű, illetve patkányszőrű lehetett, világos hassal és széles fekete hátszíjazással, fekete sörénnyel és farokkal.*” A későbbi szigorú, a lótenyésztéssel kapcsolatos királyi rendeletek ellenére, még a 18. századból is maradtak feljegyzések ezekről az ősi típusú lovakról hazánk eldugottabb részeiről, például a Sárkőzből. Egy angol embertől, bizonyos Edward Brown-tól származik 1670-ből a megjegyzés, mely szerint „*Bátaszék közelében nagy hasú és rövid lábú lovakat láttam, melyek azonban igen könnyedén nyargaltak!*” (ANDRÁSFALVY 1975). Ugyanígy maradhatott fenn a Tisza forrásvidékén (a Kárpátokban) ez az ősi, honfoglaláskori ló, melyet arról a népről neveztek el huculnak, aki ezt a lovat a törvény kényszere elől eldugta és megőrizte.

Ismételten az osztrák hadsereg fedezte fel a hucul lovat, mint nehéz hegyi terepeken használható málháslovat. Tenyésztését már a 18. század végén megkezdték, de valójában ez a munka csak 1800-tól volt folyamatos a bukovinai Radócon (ma Rădăuți, Románia) és a felvidéki Hűvészen (ma Lúčina, Szlovákia). Fénykorát az osztrák-magyar, majd a magyar hadsereg szolgálatában élte meg, az első és második világháborúban. A magyar tenyészet a trianoni osztozkodás után a Veszprém megyei Bántapusztára került. A huculok nélkülözhetetlenné váltak nemcsak az utánpótlás szállításában, hanem mint géppuskás, illetve a darabokra szedett (1915 M. 7,5 cm-es Skoda) hegyi ágyú továbbítására rendszeresített lovak is. A korabeli szabályzat szerint hét hucul lóra fért fel egy hegyi ágyú, az első bevetéshez szükséges lőszerkészlettel együtt. A ló magasságát pedig a tenyésztési elvárások szerint úgy határozták meg, hogy egy átlag katonája könnyedén fel tudja málházni.

Géppuska málházása a császári és királyi huszárezredeknel
(Buzetky Győző archívumából)

Tanulékonyágukra jellemző – tudniuk kellett –, hogy ellenséges tűzben vagy légitámadás esetén málhástól le kell feküdniük. Érdekes történetet meséltek Bakonybélben egyszer a ma már nem élő öregek. A második világháború végén a Bakonyban egy bizonyos Ménesjárás nevű területre hajtott a hadsereg mintegy háromszáz hucul lovat. A helybeliek sehogy sem értették, hogy a repülőgépek hangjára az egész állomány fogja magát és lefekszik.

A háború befejeztére azonban hucul ló hírnemőnek is alig maradt országunkban, így 1945 után jó ideig nem is beszélhetünk a hucul fajta tenyésztéséről. A bántapusztai ménes maradékát állategészségügyi okra (fertőző tenyészbenáság) hivatkozva kizárták a tenyésztésből. Néhány egyed azonban magánkézben mégis átvészelte a háborús megpróbáltatásokat. Ezt jelezte időszakos feltűnésük a korabeli állatvásárokon.

A bizonyíthatóan hucul fajtájú egyedek budapesti állatkertbe való összegyűjtése és tenyésztésük elindítása a Fővárosi Állat- és Növénykert (FÁNK) karizmatikus főigazgatójának, Dr. Anghi Csaba professzornak és munkatársainak, Dr. Fischer Antalnak, Bakonyi Emilnek, Vernyel Józsefnek és Csépanyi Balázsnak köszönhető. A Budapest világháborús ostroma alatt tönkrevet állatkert élére 1956-ban Anghi professzor került. A kert vezetése ekkor elhatározta, hogy a nehezen

pótolható egzotikus állatok kiegészítéseként ősi magyar háziasított állatokat is be fog mutatni a közönségnek. Így került ismételtlen képbe a hucul ló.

Az állatkertben a szűkös hely miatt csak korlátozott számú kancaállomány maradt, a többi egyed bértartókhoz lett kihelyezve. A tenyésztéshez mindenkor import csődöröket állítottak fel, amelyek a beltenyészet elkerülése végett különböző mérvonalakból származtak. Többnyire a Kistapolcsányi Szlovák Nemzeti Hucul Törzsménesből kerültek ki, és olyan kiváló mének fedeztek itt, mint például 391 Goral X-20 Káplár, 392-Goral X-24 Goral, vagy 2028 Ousor-26 Áron.

Az állatkert kezdetben bemutató céllal tartotta a hucul lovakat, azaz az állomány egy része a háziállat-bemutatóban is megjelent. Másrészt hasznosan segítették az intézmény mindennapi munkáját; részt vettek az állatkert ún. illetményföldjeinek megművelésében, illetve a kiállított állatállomány részére a napi takarmány kiszállítását is hucul fogattal végezték.

Az állatkertben hagyományosan lovas oktatás is folyt. Az itt működő gyermek-lovasiskola fénykorában több mint 300 fiatal alapfokú lovas kiképzését látta el egy-egy tanévben. Mint ún. gyermek ló, a hucul fajta vált be a legjobban. Azonban ez egy hegyi lófajta, s mint ilyen, habitusát, szervezeti szilárdságát tartósan a hegyvidéki tenyésztési és tartási körülmények között lehetséges megőrizni. Az igényes tenyésztői munka csak megfelelő hegyvidéki körülmények között végezhető gyümölcsözően, csak egy ilyen közeg eredményezheti a fajta fejlődését, létszámbeli gyarapodása mellett kiváló minőségi tulajdonságainak kiteljesedését. Ezért vetette fel a fajta magyarországi tenyésztéséért ekkor felelős Csépanyi Balázs, hogy az egyébként is szaporodó állományt most már összevonva, egy alkalmas, hegyvidéki területen kell elhelyezni.

Az Aggteleki Nemzeti Park 1985-ös megalakulásával a Baradla-barlang alapvető látványosságain és idegenforgalmi vonzerején kívül nulláról kellett felépítenünk egy nemzeti parkot. Már az 1970-es évek elején, az elsőként alapított Hortobágyi Nemzeti Park, majd a Kiskunsági Nemzeti Park születésekor egyik alapfeladatunkként jelöltük meg a szigorúan vett természetvédelmen túl a génmegőrzést, mint feladatot. Akkor ezt elsősorban egy-egy területre jellemző ősi, háziasított állatfajták megőrzésére és védelmére vonatkoztattuk.

Az ANP Igazgatóság szervezése kapcsán ismerkedtünk meg Kiss Ernővel, mint lovas emberrel, későbbi kollegánkkal. Ernő a Fővárosi Állat- és Növénykerttel tartott kapcsolatára hivatkozva említette először a hucul lovat, mint megmentendő és idegenforgalmi szempontból sem figyelmen kívül hagyható, ősi, háziasított állatfajta. Ekkor az Aggteleki Nemzeti Park felé központi elvárás volt, hogy a barlangi lehetőségeken kívül bővítsük az idegenforgalmi szolgáltatásainkat, és hozzunk létre egy önfenntartó nemzeti parkot. Ezen felül egy ősi, történelmi jelentőségű állatfajta megmentéséről volt szó, így haladéktalanul felvettük a kapcsolatot a fővárosi állatkerttel. Az akkori főigazgató, Dr. Szíjj József és helyettese, Dr. Fischer Antal elmondták, hogy az intézmény hucul állománya több

helyre van szétszórva az országban, ezért keresnek egy fogadó intézményt, ahol a lovakat összevonhatják és lehetőleg ridegtartásban elkezdhetik a fajta szakszerű tenyésztését. Ez volt az a pillanat, amit újdonsült nemzeti parkunk fejlesztése és egyéni ambícióink szempontjából sem lehetett kihagyni. Az egyezés megszületett. Vállaltuk, hogy legelőt és helyet biztosítunk az állománynak és a szaporulatból 50-50%-ban osztozunk.

A ménesalapítók céljai voltak:

- a nemzeti értéket képező hucul ló, mely Magyarország egyetlen őshonos hegyi ló fajtája, megmentése a kipusztulástól,
- a nemzeti park fennsíki területein a legelő-fenntartási feladatok elvégzése,
- hegyvidéki viszonyok között a kedvező infrastrukturális hatású lóhasználat és lovas kultúra elősegítése, ezzel is támogatva az Aggteleki Nemzeti Park idegenforgalmi terveinek megvalósítását,
- a nemzetközi méretekben is megritkult, fajtatiszta állomány megőrzése a jövő nemzedékek számára (utóbb a hucul ló az EU-ban is kiemelten védett lófajta lett).

1986 novemberében, összesen 13 példány, a Fővárosi Állat- és Növénykert tulajdonában lévő ló került kihelyezésre. Kilenc hucul törzskanca, két lengyelországi származású, ún. tarpán-hucul, back-crossing kanca, valamint két tenyészmén.

Az, hogy a lovakat a gergés-lápai karsztfennsíkon fogjuk elhelyezni, egyértelmű volt, mivel akkor még a falu gulyája is itt legelt. A kiszolgáló épület és az éjszakai karám elhelyezése azonban már fejtörést okozott. Nem akartuk a létesítményt sem hideg pontra, völgybe helyezni, sem magaslatra a téli szélviszonyok miatt. Így esett a választásunk a jelenlegi helyszínre, ami a magaslatnak egy olyan hajlata, ami mégis védelmet nyújt az uralkodó szelektől. Szerencsére ekkor már megvettük a kúria épületét, ahol az istállóban elhelyezhettük a csődöröket és az épület mindmáig bázisa lehet – az azóta kiszélesedett – jósvafői lovas tevékenységnek.

Az első lovak tehát 1986 késő őszen érkeztek, amikor a hőmérséklet váratlanul –10 Celsius fok körüli értékre csökkent. Kezdő lovasok voltunk mindannyian, hasonló akcióban még nem vettünk részt, ezért feszülten vártuk – több telefonálás közepette – Jósvafőn az érkezést. Lehet, hogy ma furcsán hangzik, de ekkor a térségben még csak ún. tekerős telefon volt. A szállítmány természetesen éjfél körül érkezett meg, a hideg miatt gőzölögtek a szállító ablakai és a kivett lovak is. Azonnal takarókat hoztunk a Tengerszem Szállóból, azokat a lovakra terítettük, és így vezettük fel őket egyenként a Gergés-lápara. Ez volt a kezdet.

Az első tavasszal a farkasok megölték a legöregebb kanca, Mami csikóját. Mami morózus tarpán-hucul öregasszony volt, különvála élt a ménestől. Éjszaka is külön állt a karám sarkában egy fa alatt a csikójával. A sebezhető pozíciót a farkascsapat rögtön kiszúrta, Mami vesztére. A csikó maradványait a szomszédos tőbor alján találtuk meg. Az egyik elkövető gipszbe öntött lábnyomát máig őrzöm a polcomon.

A következő tél egy kora reggelén lovászunk, Kovács Jancsi izgatott hangja ébresztett fel. „Igazgató úr! Farkasok vannak a ménesnél!” Rögton a helyszínre siettünk, a farkasok természetesen már nem voltak ott, a nyomaik a hóban viszont igen. Világosan látszott, hogy körívben kushadtak szemben a lovakkal. Tíz-tizenöt méternél közelebb azonban nem mertek menni. A lovak feltételezhetően körbevették a csikókat, szembe álltak és nyilvánvalóan letaposással fenyegették a betolakodókat. Többek között ez az egyik evolúciós stratégia, ami szükségessé teszi egy ősi fajta genetikai védelmét az utókor számára, mivel a túltenyésztett, izolált kultúr környezetben tartott fajták erre már nem biztos, hogy képesek.

1987-re jutottunk el odáig, hogy az állományt Dr. Pál János, az akkori magyar lótenyésztés első embere, a kúria udvarán ünnepélyesen állami törzstenyésztetté minősítette. Az erről szóló oklevelet ekkor nyújtotta át igazgatóságunknak.

A tenyésztés azóta is folyik. Az 1987. október 13-i szemlejegyzőkönyv szerint az állomány 14 kancából, 2 ménből, 2 heréltből, 1 csödör csikóból és 5 évjárat csikóból állt. Ezzel szemben nézzük a jelenlegi helyzetet (2017), hivatkozva Marosi Mariannára, az ANPI lóágazatának referensére. Az állomány jelenleg 209 egyedből áll. Ebből 124 a kanca, 28 a herélt, 43 a különválasztott csödör és 14 a csikó létszám. Ha mindezt viszonyítjuk a kezdeti elképzelésünkhöz, hogy egy stabil genetikai állapot létrehozásához minimum 70 tenyészkanca lenne szükségünk, akkor ezt az eltelt időben a ménes gazdái örvedetesen túlteljesítették. Ettől függetlenül azonban, néhány szót még okvetlen kell szólnunk a jelenlegi tenyésztés tendenciáiról, főleg az egy ideje egyre népszerűbb versengések szemszögéből.

A ridegen tartott hucul lovak télen a hó alól is legelnek a karsztfennsíkon
(Forrás: <http://anp.nemzetipark.gov.hu>)

A hucul ló tartása a kilencvenes évek közepétől egyre népszerűbb lett, főleg a környező országokban, de Magyarországon is. Ennek jegyében jött létre Ausztriában a hajdani monarchiánkat idéző szövetség, a Nemzetközi Hucul Szövetség (Hucul International Federation). A jelenlegi tagok: Ausztria, Csehország, Szlovákia, Lengyelország, Ukrajna, Románia és Magyarország. Ezen kívül a krakkói egyetemen kidolgoztak egy kimondottan a hucul lovak jó genetikai kondícióban való tartását elősegítő megmérettetést, a hucul ösvény versenyt. Ez egy olyan akadályverseny, amely mesterségesen szimulálja azokat a terepi viszonyokat, melyeken egy jó karban levő hucul lónak biztonsággal kell tudni mozogni. Ennek népszerűsítésével próbálják rávenni a fajta tartóit lovaik megfelelő, kedvező tulajdonságaikat sulykoló körülmények között való tartására. Ezek a körülmények csak ridegtartásban és megfelelő terepi használatban valósulhatnak meg, amit nem minden tartó tud biztosítani. A versenyek során azonban óhatatlanul, főleg a közönség oldaláról, de a lótartók oldaláról is elfelejtik, hogy ez nem egy egyszerű lóverseny, hanem hucul verseny. Itt nem az a lényeg, hogy a ló minél gyorsabb legyen és minél magasabb akadályt tudjon átugrani, hanem hogy minél jobban és okosabban reagáljon a rafinált és tudományosan megkomponált akadályokra.

Az állami törzstenyészetté minősítés pillanata a jósvafői kúria előtt (1987) – a képen (balról jobbra) Buzetzký Győző (az ANPI igazgatója), Dr. Fischer Antal (a FÁNK főigazgató-helyettese), Dr. Pál János (a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium Lótenyésztési Osztályának vezetője), Szvoboda László (az ANPI munkatársa)

(Fotó: Csépanyi Balázs)

Ennek a fent említett ferdülő szemléletnek lett az eredménye egy új tenyészvonal, az ún. sport hucul. Miért baj ez? A bioszférában az evolúciót, a természetes kiválogatódást, az élőlényt körbevevő természeti tényezők szabályozzák (Charles Darwin, 1859). A tenyésztés nem más, mint egy mesterségesen felgyorsított evolúció. A tenyésztő az általa felállított kritériumok érvényesítésével átveszi a természet szerepét, így születnek a különböző fajták. A háziasított ló különböző fajtái tehát évszázadok alatt, mesterséges evolúcióval, célra orientált tenyésztéssel jöttek létre, egyetlen fajból. Ez a faj nem más, mint a már említett eurázsiai vadló, a tarpán. A hucul ló pedig a fentiekben már leírt hegyi tarpán, tehát az eurázsiai vadló egy változata. A hucul lóból az előzőek szerint bármelyik eddigi fajtát ki lehet tenyészteni, csak türelem és idő kérdése. Egy atléta termetű sport hucult is! De minek? A szövetség és a versenyek egy archaikus, jó genetikai kondícióban fennmaradt ősló megmentésére szerveződtek. Tehát ennek a lónak a törzstenyésztésében kizárólag egy szempont dominálhat, éspedig a génmegőrzés. Természetesen demokratikus alapon az egyéb szempontok érvényesítését sem lehet megtiltani, de ezeknek a hucul ló génmegőrző törzstenyésztésében nincs helyük. A sport típusú hucul lovat a génmegőrző törzstenyésztésből ki kell zárni és azt az úgynevezett „használati ló” kategóriájában kell értékesíteni. Ugyanígy nincs helye – a részletekbe itt most nem bocsátkozva – a fejen, lábbon jegyes huculnak sem. Ezek a fehér foltok, jegyek egy korai, arab ménnel történt cseppvér keresztezés „emlékei”, atavisztikus jelei. Szigorú genetikai alapú vizsgálat alá kell vetni a mostanában divattossá vált tarka hucul lovakat is, mivel az ún. Jasmine-vonal kivételével ez a szín tisztavérű hucul lovakban igen ritka. A természetben a foltos lovak szelektálódnak. A tarpán színe nem véletlenül egérszürke. Így képes legjobban eltűnni az ellenségei elől. A hucul paraszt is ezt a színt kedvelte legjobban és talán honfoglaló őseink is...

*Buzetky Győző
az ANPI ny. igazgatója*

*Csepányi Balázs
a FÁNK ny. gyűjtemény-igazgatója*

Irodalom:

- ANDRÁSFALVY B. (1975): A Duna mente népének ártéri gazdálkodása Tolna és Baranya megyében az ármentesítés befejezéséig. (Tanulmányok Tolna megye történetéből VII.) – Tolna megyei Tanács Levéltára, Szekszárd, 480 pp.
- HACKL E. (1938): Der Berg-Tarpan der Waldkarpathen genant Huzul. – Beck, Wien und Leipzig, 344 pp.
- HANKÓ B. (1942): Az ember és az állatvilág kapcsolatai. In: DUDICH E. (szerk.): Az állat és élete II. – Királyi Magyar Természettudományi Társulat, Budapest, p. 362-436.

A jósvafői jós

Pár évvel ezelőtt, egy szőlő-hegyi, vidám hangulatú, pincemélyi beszélgetés során Berecz Béla említette nekem, hogy emlékei szerint az 1960-as években született egy táncdal, amelyben egy bizonyos jósvafői jósról énekel az előadó. Később egyszer eszembe jutott ez a felvetés, végül rákerestem az interneten és sikerrel jártam, megtaláltam. A dalszöveg áttanulmányozása során persze kiderült, hogy az egész csak játék, valódi jósról szó sincs és a szövegben a „jósvafői” szó inkább csak a hangzás (jós-jósvafői, jóslat-jósvafői), illetve az alliteráció miatt jelenik meg. Emellett a barlangról van nyilvánvaló badarság is a szövegben, merthogy annak levegője még véletlenül sem sós. A „minden, ami Jósvafő” gondolat jegyében, egyfajta kordokumentumként a következőkben mégis közreadjuk ezt a remekművet, jó szórakozást kívánva a nagyérdeműnek. A párválasztás, illetve családalapítás előtt álló olvasók figyelmébe pedig jó szívvel ajánljuk az elbeszélő lelkesedését...

A dal egyébként hivatalosan a „Nem kell ahhoz csillagjósnaak lenni” címet viseli, előadója Poór Péter, az 1960-as évek ismert táncdalénekesé. A szövegíró Aldobolyi Nagy György és Szenes Iván, s ugyanők a zeneszerzők is. A dal a Hungaroton által kiadott „Táncdalfesztivál 1969” című lemezen jelent meg, hossza 3:29.

Nem kell ahhoz csillagjósnek lenni

*Kedvesemmel Jósmafőre mentünk,
Ott lakott a jósvafői jós,
Jósmafőn a jóslat mindig édes,
Csak a barlang levegője sós.*

*Kristálygömb, pici jósnő ül a széken,
Rám bámul, idemondja a jövőt.
Asszonyosság, én e szakmát jobban értem,
Bizonyítom azzal is, hogy megtaláltam őt.*

*Nem kell ahhoz csillagjósnek lenni,
Anélkül is megmondom, mi van?
Feleségül foglak téged venni,
S élünk együtt vígan, boldogan.
Gyerekiünk is lesz vagy tizenhárom,
Játszanak majd kinn a kapunál,
És ha majd túl szigorú az anyjuk,
Védelmet találnak apunál.
Te leszel majd hazánkban a legszebb nagymama,
Elkísér a piacra egy század unoka.
Nem kell ehhez csillagjósnek lenni,
Anélkül is fog a dolog menni.
Mondj igent egy pillanatnyi töprengés után,
És a többit aztán bizzad csak reám!*

*Kristálygömb, és a jósnő szól szerényen:
Egy század! Ugye nem kértem sokat?
Asszonyosság, én e szakmát jobban értem,
Megmondhattam volna azt, hogy egy vasat sem kap!*

*[Nem kell ahhoz csillagjósnek lenni,...
...És a többit aztán bizzad csak reám!:]
És a többit aztán bizzad énreám!*

Szomorad Ferenc

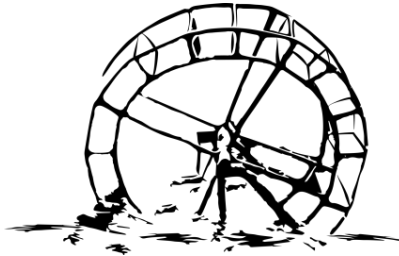
Irodalom:

<http://www.zeneszoveg.hu/dalszoveg/>

Az ófalui vízikerek története

Mióta az eszem tudom, teljesen természetes és megszokott dolog számomra, hogy a Pap-palló fölött vízikerek forog a Jósva-patak ófalui szakaszán. Életem különböző szakaszaiban persze mást és mást jelentett a kerék jelenléte. Emlékszem kisrác koromban pecázás, csónakeregetés és fürdés közben én is folyamatosan építettem és igazgattam a működését biztosító gátat. Aztán különféle kollégiumokból hétvégente hazajáró diákként elsétálva mellette, biztonságérzetet adott látványa. Jósvafőn élő felnőttként pedig nap, mint nap kitüntetett figyelemmel követem sorsát, szükség szerint elvégezve a szükséges javítási és karbantartási feladatokat gátban és kerékben egyaránt.

Az ófalui vízikerek az idők során sok-sok vendég (főleg vendéggyerek) csodálatát és figyelmét irányította magára, egy időszakban néhány képkocka erejéig a Duna Televízió programajánló műsoraiban is feltűnt, 2016-ban pedig a Jósvafői Helytörténeti Füzetek címlapjára is felkerült. Napjainkban Jósvafő település oktatási és turisztikai célú bemutatásában kvíz kérdésként szerepel.

*Az ófalui vízikerek
(Grafika: Füzesi Andrea)*

Mindezek után adódott a kérdés, mikor, hogyan és milyen módon került e vízikerek a Jósva-patakba. Miután a szálak egyértelműen az egykori Leskó/Bartkó portára vezettek, éltünk a lehetőséggel, hogy ebben a témában a Miskolcon élő Bartkó Marika néninek tegyük fel kérdéseinket.

Marika néni elmesélte, hogy első férjével (Szabó László 1934-1964) 1959-ben született meg Gábor nevű fiúgyermekük. Mivel ezidőtájt Miskolcon éltek, gyakran sétáltak a Bükkben. Egyik ilyen túrájuk során a Garadna-patakban vízzel hajtott kis kerékre lettek figyelmesek, ami teljesen lenyűgözte kisfiúkat. Gabi, aki ekkor 3 éves volt, mindezt elmesélte jósvafői nagyapjának (Bartkó Jenő 1904-1981), aki unokájának kedveskedve 1962-ben alkotta meg az ófalui vízikereket. Jenő bácsinak

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 42.

nem okozott problémát a szerkezet elkészítése, hiszen minden eszköze és tudása megvolt ehhez a munkához. A kerék a Leskó/Bartkó portán, a lakóház alsó szintjén lévő egykori kovács- és lakatosműhelyben készült.

*Bartkó Mária és Szabó László (1934-1964) kisfiukkal, Szabó Gabival
Fotó: Bartkó Mária archívumából*

*Bartkó Jenőné, szül. Leskó Erzsébet (1913-1989) és Bartkó Jenő (1904-1981) unokájukkal, Szabó Gabival
Fotó: Bartkó Mária archívumából*

Így a fentiekből tudhatjuk, hogy a Pap-palló fölött lévő vízikereket az idén immár 55 éve forgatja a Jósva-patak vize. Az azóta eltelt időben helyi identitásunk részévé és Jósva-fő ófalu szimbólumává válva, a jósva-fői helytörténet megkerülhetetlen és fontos szereplője lett.

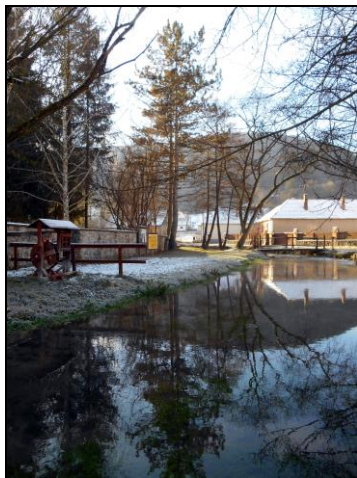
Csak remélhetjük, hogy a helyiek és a településre érkező vendégek még hosszú ideig figyelhetik működését! Vigyázzunk rá, megérdemli!

*A vízikerék 1962 óta forog a Jósva-patak ófalui szakaszán
(Fotó: Istenes Judit)*

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 42.

Néhány éve a Jósva-patak túlsó partjára, a vízikerék közvetlen környezetébe ivókút, felülcsapott vízikerékkel hajtott kendertörő makett és ülőhelyekkel ellátott asztalok kerültek, ezáltal helyi ipartörténeti látogató- és bemutatóhely alakult ki körülötte.

*Helyi ipartörténeti látogató- és bemutatóhely a Jósva-patak ófalui szakaszán
(Fotó: Istenes Judit)*

Azóta e bemutatóhelyen, a Jósvafőn több mint 600 éven át vízi energiával működő ipari szerkezeteknek (vízimalmok, kaphámmor, kendertörő, turbina és áramfejlesztő dinamó) emléket állítva, az 1962 óta itt forgó vízikeréken túl, az újonnan telepített felülcsapott vízikerékkel meghajtott kendertörő makett tanulmányozására is lehetősége nyílik a látogatóknak. Ezáltal talán jól érzékelhető, hogy településünkön élt elődeink kiválóan felismerték azokat a természeti adottságokat, melyeket szolgálatukba állítva élenjáró technikai megoldásokat alkalmazhattak. Sajnos a Jósvafőn egykoron vízi energiával működő ipari szerkezetek szinte nyomtalanul elpusztultak. A középső vízimalom épülete és a Tájház kertjében kiállított bódvarákói kendertörő kivételével csak ezek maradtak a Jósvafőn egykoron vízienergiával működő szerkezetek bemutatására és szemléltetésére.

Berecz Béla

Nyári táborozás Jósvafőn

Régebben gondolkodom azon, hogy írni kellene a múlt század '80-as éveiről, ezen belül a gyermekek nyári táboroztatásáról. Elhatározásomat megerősítette, hogy ezzel kapcsolatban nyáron két cikk is a kezembe került. Ezekben említik, hogy „*Jelenleg a táborozási költségek 12.000-22.000 Ft között mozognak.*” (2017. július), ill. „*Sokat jelent egy városi gyermek részére az a négy nap, amit Jósvafőn töltött.*” (2007. június).

1985-től magam is több éven keresztül táboroztattam leninvárosi, 10-14 éves tanulókat kolléganőmmel, Durucz Istvánnéval. 900 tanuló járt az iskolába, ahol az alsó tagozatban Duruczné, Györgyi néni, a felső tagozatban én voltam a gyermek- és ifjúságvédelmi felelős. A szervezést már áprilisban elkezdtük. A táborozás ügyében a klasszikus (nem a mai) értelemben vett hátrányos helyzetű tanulókat és szüleiket szólítottuk meg. Egy hétre azokat a diákokat vittük táborba, akiknél a család 3 vagy 4 gyermeket nevelt, ahol 2-3 gyerek volt, de az egyik szülő meghalt, esetleg a szülők elváltak, vagy a szülők nagyon kis jövedelemmel rendelkeztek. A táborozás teljes összegét ezek a szülők nem tudták befizetni, ezért a városi tanács gyámügyi osztálya segéllyel támogatta őket.

Hétfőn délelőtt vonattal, autóbusszal, később már végig autóbusszal utaztunk Jósvafőre. A parókián várt bennünket Gál Bertalanné, Pirokska néni. Megkaptuk a kulcsokat, elmondta a tudnivalókat. A hálószobákban emeletes vaságyon aludtak a gyerekek. A parókia konyhája volt a mi hálószobánk és egyben a „fürdőszoba” is.

*Táborozó gyerekek a Jósvafői Parókia kőfalkerítésén
(A fotó illusztráció)*

Itt zajlott le az esti fürdés, a gáztűzhelyen két nagy mosófazékban melegítettük a vizet. Két nagy műanyag lavórban először a lányok fürödtek, majd a fiúk. Utóbbiak ritkábban, mert ők már nappal a patakban „mosakodtak”. A fogmosás mindenkinek a hátsó kapunál lévő udvari vízcspnál történt. A „pottyantós WC” hétfőn még szokatlan volt az emeletes, összkomfortos lakásokban élő nebulóknak. A patakban járást, mosakodást nem tiltottuk meg, éltek is vele szabad idejükben a gyerekek. Akik nem nagyon fürödtek (fiúk), és humoruk is volt, hétvégén hazafelé már „dicsekedtek”, hogy a görény (Jósvafőn girhiny) térden állva kéri tőlük a receptet. A tisztaságról még annyit, hogy minden reggel szobánként ellenőriztük a rendet, tisztaságot. Pontoztuk, és hét végén – az eredmények alapján – minden szoba lakója apró, egyszerű ajándékot kapott: szappant, fogkefét.

Az első nap kipakoltak a gyerekek, megválasztották a szoba-felelősöket, indultunk ebédelni. De előtte elmondtuk, hogy itt illik mindenkinek napszaknak megfelelően, hangosan köszönni. Számukra ez nem volt egyértelmű, hiszen legfeljebb a lépcsőházi szomszédoknak és az iskolában köszöntek a közel 20.000 lakosú városban. Végül azzal érveltem, hogy ittthon engem mindenki ismer, ne hozzanak szégyent öreg fejemre.

Napi három alkalommal a kultúrház mellé, a tanács által működtetett étterembe jártunk étkezni. Garan Benjaminszék, Ibolya egy héten keresztül sok finomságot süített-főzött nekünk. Molnár Lászlóné, Edit több alkalommal benézett hozzánk, érdeklődött, hogy ízlik a jósvafői koszt. Mi már régóta ismertük egymást. A Szini Általános Iskolában 5. osztálytól én voltam az osztályfőnöke, akkor is csendes, kötelességtudó gyerekeknek ismertem meg. A diákok első nap még „ízlelgették” az ebédet, mert volt a hazaiából is. Azt viszont egyáltalán nem akarták elhinni, hogy étkezés után csendes pihenőt tartunk, aztán felmegyünk a Kőhorog tetejére. Ebéd után a szállásunkra ballagva méltatlankodás, hiteltelenség, esetenként köszönés hallatszott az úton. Csendes pihenő után laza sétálással eljutottunk a Béke útra. Itt megmutattam azt a házat, ahol születtem, nevelkedtem, bemutattam a szüleimet. Elmeséltem, hogy gyerekkoromban hol szánkóztam. Bak Lajos bácsi házánál megálltunk, és rövid szusszanás után a 28 alföldi gyerek már a Béke-barlang bejáratánál állt. Akkor még működött a barlangterápia... Itt néhány mondat elhangzott a Béke-barlang felfedezőjéről, Dr. Jakucs Lászlóról és a barlang jelentőségéről. Nem hagyhattam ki azt sem, hogy Laci bácsi felesége, Marika néni volt felső tagozatban az osztályfőnököm. Közben utunk során – nem véletlenül – megemlítettük 2-3 fa, bokor nevét. Meg azt is, hogy a gomba itt terem az erdőben, nem a piacon. Még egy nekilendülés a felső út után, és felértünk a célig. Visszafelé indulva szigorúan megtiltottuk, hogy lefelé valaki is futni kezdjen. Az egyik alkalommal egy gyerek nem vette ezt komolyan, és futás közben elesett. A lába megsérült. „Gólya viszi a fiát” módon beszállította őt két fiú az orvoshoz az asztma szállóba. Mentő vitte kórházba, értesítettük az iskolát, ők pedig a szülőket. Ezidőben Jósvafőn telefonálni a postáról, vagy utcai nyilvános telefonfülkéből lehetett.

*Gyalogtúra a Kőhorog-tetőre
(A fotó illusztráció)*

Visszatérve még az étkezésre, a második naptól – a sok mozgás és a jó levegő hatására – minden este 2 db, 2 kg-os kenyérből és két csomag zsírból készült a pótvacsora a „konyha-hálószobánk-fürdőszobában”, fogyasztása pedig a verandán történt.

Minden csoportot meglátogatott Hangó István nagytiszteletű úr, református lelkész. Érdeklődött a csoportról, az esetlegesen felmerülő problémákról. Alapvető gond nem volt, a tárgyi, személyi feltételek a fent említett módon adottak voltak. Apró gond abból adódott, hogy az udvaron a fű lekaszálása után a széna kompis (kisebb kupac) nagyon tetszett a fiúknak, széttúrták, de utána „visszarendeztük”.

A fentiek után illene már szólnom a heti programról is. Az ébresztő reggel hétkor volt, takarodó pedig este tízkor. A kötött, nagyobb programok délelőtt zajlottak, úgy mint,

- a templom és a temető meglátogatása – tájékoztatás a jellegzetességekről,
- barlanglátogatás,
- kirándulás Aggtelekre,
- gyalogtúra a Gergés-lápához – a hucul lovak megkeresése.

Délután az alábbi programokra került sor:

- Bözsi néni üveggyűjteményének meglátogatása,
- az egy tantermes jósvafői iskola meglátogatása,
- séta a Tengerszem-tóhoz – szalamandra keresés (legtöbbször sikerrel),
- beszélgetés a régi falusi kismesterségekről (bognár, csordás, méhész, szénégető),
- népdaltanulás a szüleim közreműködésével.

*A Jószafeői Református Templom bemutatása
(A fotó illusztráció)*

Kötetlen program is adódott bőven az egy hét alatt. Az aggteleki kirándulás során megtekintettük az „ördögszántást”, felmáztunk a barlang bejárata fölé, és enyhébb határsértést is elkövettünk. Igaz a határőrök engedélyével. Körbeálltuk a határt jelző kőköckát. Itt hangzott el, hogy ha a fajdkakas ide tojik egy tojást, az kit illet? A cseh-szlovákokat, vagy a magyarokat? Volt nagy találgatás, hogy megfelelnek, hogy csakis a magyaroké, de lehet a cseh-szlovákoké is. A kérdés lassú megismétlése után csak „megvilágosodott” valamelyik gyereknek, hogy a kakas nem tojik tojást. Jutalma este egy csoki volt.

Délutánonként a gyerekek 2-3 fős csoportokban elmehtek a boltba, a telefonfülkéhez és patak-túrára. Egyik délután lekváros kenyeret majszolva toppant be néhány gyerek a szállásunkra. Mivel korábban már voltunk Bözsi néninél, a patak-túra alkalmával arra a kérdésre, hogy esetleg éhesek-e, természetesen igen volt a gyerekek válasza, a lekváros kenyerek pedig uzsonna gyanánt gyorsan elkészültek. De ez nem elég, az egyik csoport sok színes üveggolyót kapott Bözsi nénitől ajándékba. Annyit, hogy még a testvéreknek is jutott belőle.

A túrázás, a játszás során néha elszakadt a szandál, a papucs. Akkor másodmagával elment a „károsult” gyermek a szüleimhez, és édesapám megjavította a lábbelit. A gyerekek közben kisebb csoportokban a záró táborüzre készültek. Egy alkalommal az udvaron minden csoportnak sportversenyt is szerveztünk.

Rossz idő esetére volt „B” tervünk, vittünk magunkkal géppapírt, vonalzót, ceruzát. A szüleim adtak babot, kukoricát, így lehetett malmozni, centrumba célozni, egymást legyőzni. „Amerikából jött két ember” játszottak, képeslapot írtak a szülőknek. Valamennyiünk számára felejthetetlen esemény volt, amikor egy délután megszólalt a harang. Számomra azért, mert ez egyáltalán nem szokásos időben történt. A gyerekeknek meg teljesen új volt a közelükben hallott harangszó.

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 42.

Leninvárosban akkor még nem építettek egyetlen templomot sem. Kis falu révén néhány perc múlva megtudtuk az okot is, munkája közben egy fiatal barlangász belefulladt a vízbe. Ezen a délután néma gyász telepedett az egész falura, amely a gyerekeket is mélyen megérintette.

Gyorsan eltelt az egy hét. Természetes volt a köszönés, a másokra figyelés. Következett a záró táborújs. Elhangzottak a kis műsorok. Közös énekeltek a kedvenc iskolai dalokat, de nem maradt ki a jósvafői népdal sem. Szabályosan eloltottuk a tüzet, két zöld ágat tettünk rá keresztbe, ahogy az őrsi foglalkozáson tanultuk. Sok ismerettel, élménnyel gazdagodva értek haza a gyerekek. Szeptemberben a „Nyári élményeim” című fogalmazásban többen a jósvafői táborról írtak. Később, szülőként néhányan elvitték a gyerekeiket Jósvafőre kirándulni, hogy megmutassák, hol táboroztak egy hétig.

*Jósvafő ófalui-főtere
(Fotó: Istenes Judit)*

Mélyen egyetértek Szablyár Péter gondolataival, melyeket a Jósvafői Helytörténeti Füzetek 26. számában olvastam (SZABLYÁR 2007):

„Jóleső érzéssel tapasztaltuk, hogy milyen sokat jelent egy városi gyermek részére az a négy nap, amit Jósvafőn töltött. Szemmel láthatóan nyugodtabbak, csendesebbek, tiszteletudóbbak, fegyelmezettebbek lettek.”

*Nadanicsek Imréné
Gereguly Piroska*

Irodalom:

SZABLYÁR P. (2007): Beköszöntő. – Jósvafői Helytörténeti Füzetek 26: 3.

Miért éppen Jósvafő? (Másképp)

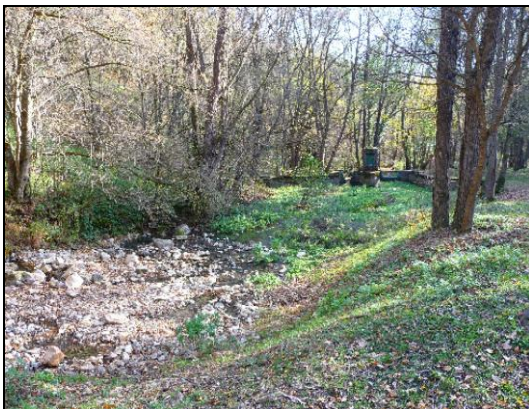
Ezzel a címmel kapcsolatban, már a rovat megszületésekor megjegyeztük, hogy nem csak jó értelemben tehető fel a kérdés, hanem egy nagy sóhajjal kísérve a visszás dolgokat is bele lehet foglalni. Vállalom, hogy én írok először ilyen sóhajokat. Nekem az idei és az elmúlt nyarakon, minden motor felbúgásakor eszembe jutott az a mondat, hogy *miért éppen Jósvafőn* kell frászt kapni és megsüketülni tőlük? Miért nem lehet elintézni, hogy ne itt éljék ki beteges sebesség és zajkeltő ösztöneiket, oda-vissza Trizs és Jósvafő között. Az intézkedéssel meg kell várni, míg egy gyereket elgázolnak? Ez a csendes falu abból is élne, hogy ide pihenni jönnek a látogatók. Ez lassan már a múlté? Lehetne kezdeményezni olyan táblák kihelyezését, ami a lakott helyeken leszabályozza a sebességet. Külföldön még a hanghatásuktól is megkímélik az ott lakókat. A falu elhelyezkedéséből adódik, hogy a Kőhorogtól behallatszik a faluba a zaj, így már ott kellene belassítani a motorokat. Egy nagy táblát is javaslok, amire az van írva, hogy itt lent **EMBEREK ÉLNEK!**

*A kép illusztráció
(Fotó: Izápy Zsóka)*

Folytatva a sort, baráti beszélgetések közben az egyik legtöbbször elhangzó kérdés, hogy *miért éppen Jósvafőn*, a „források és patakok völgyében” ilyen elhanyagoltak a források? Már régi tervem, hogy „örökbe fogadok” egy forrást, amit rendszeresen gondozok, de sajnos már a gereblye, vagy a kapa kevés, ide tervek, és kivitelező kellene, aki szépen rendbe hozza a környezetet és a kifolyókat. Csak remélni lehet,

hogyan lesz egyszer gazdája a forrásoknak is. Nem szántam személyeskedésnek, nem tudom, kit szólíthatnék meg ez ügyben? A falu lakóit? A Jósvafői Önkormányzatot? Az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóságot? Az Észak-magyarországi Vízügyi Igazgatóságot?

*A Nagy-Tohonya-forrás
(Fotó: Izápy Zsóka)*

*A Jósza-forrás környéke
(Fotó: Izápy Gábor)*

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 42.

A Jósva-forrás közvetlen környéke a Tengersizem-tó is, ami, ha lehet, még gazdátlanabb, mint a források. Aggasztó méreteket ölt az erózió, az üzemvíz-csatorna oldalából elszökő vizek bontják a tó partját, alámoszák a sétautakat, a napozó stéget, az egykori gátórház állapotáról már nem is beszélve. Régen a túlszaporodott növényzetet csónakból kaszálták, és leengedték a zúgón. Régen csónakázni lehetett, mostanában „jágni” lehet a tavon. Jó lenne, ha egy kicsit körül néznének az illetékesek. Csak Betlérig menjenek el, és nézzék meg, milyen egy tó környéki sétaút, egy pihenőkert, egy gondozott erdő.

*A Tengersizem-tó 1957-ben
(Fotó: Fortepan 05460sz.)*

*A Tengersizem-tó 2017-ben
(Fotó: Istenes Judit)*

*Az üzemvízcsatornából lefolyó vizek elárasztják és alámossák a fából készült stéget
(Fotó: Istenes Judit)*

A dohogásból ennyi elég lesz, és hadd jegyezzem meg, hogy én is itt élek, minden zaj, baj ellenére még mindig itt vagyok otthon! A Miért éppen Jósvafő kérdésre nekem is az a válaszom, hogy mert itt még lehet élni, mert ez volt a gyerekkorom, és remélem ez lesz az időskorom helyszíne is!

Izápy Zsóka

A jósvafői barlangterápia története a Béke-barlangban (1952-2017)

A hőskor (1952-1965)

1952. augusztus 4.: Dr. Jakucs László professzor úr (akkor még Jakucs Laci) saját elméleti megfontolásából kiindulva tudományos alapon találta meg a Béke-barlangot. A legenda szerint ő figyelte meg azt is, hogy a náthás barlangászok a nedves hidegben töltött hosszú órák ellenére egészségesebben jöttek ki, mint ahogyan bementek. E felismerés adta az ötletet, hogy a barlang levegője talán komolyabb légúti megbetegedések kezelésére is alkalmas. Ezt követően a barlangi klíma gyógyító mechanizmusát, a barlangi levegő összetételét sokan, sokszor és mindmáig vizsgálják. Azonban a lényegyet legkifejezőbbben a fiatalon elhunyt Dr. Horváth Tibor, a tapolcai kórház tüdőgyógyász főorvosa, az MKBT Barlangklimatológiai- és terápiai Szakbizottság elnöke fogalmazta meg Jósvafőn, egy barlangterápiai kongresszust megnyitó beszédében, kicsit önironikusán: „*Nem tudjuk még leírni a barlangi klíma komplex gyógyhatását, de a betegekre jótékony hatású és számunkra ez a legfontosabb.*”

1953: A Debreceni Gyógyszertani Intézet kutató munkaközössége alapos kivizsgálás alá vette a barlangi levegőt, és 1955-ben az Országos Balneológiai Kutató Intézet Klimatológiai Osztálya a kutatási eredményekről már jelentést is készített az Egészségügyi Minisztérium számára. (A továbbiakban is számos tudományos kutató vizsgálta a levegő összetételét és adott magyarázatot a gyógyhatásra. Pl. Jakucs László, Zalavári Lajos, Szalai László, Fodor István, Csomor Mihály, Szoboszlay Ferenc, Bíró Zsigmond, Végh Zsolt, a mai időkben Lénárt László, Stieber József és még sokan mások...)

1954-1958.: dr. Nagy Ferenc edelényi tisztiorvos ellenőrzésével terápiás kísérletek folytak. Négy év alatt 70 asztmás és 34 szamárköhögéses beteg – elsősorban vállalkozó kedvű bányászok – jártak a barlangban, akik sátrakban laktak, kötélben, majd létrán ereszkedtek le a Pokol szakadékbá.

1959. május: Elkészült a barlang Aggtelek felőli mesterséges, cca. 40 m szintkülönbségű, 256 lépcsővel ellátott bejárata, ahol a próbabetegyek már kényelmesebben juthattak le a barlangba. Ezt a bejáratot 1963-ig használták.

1959. május 21.-1962.: Az Ózdi Szénbányászati Tröszt földalatti szanatóriumot létesített a barlangban, ahol dr. Kirchknopf Márton az ózdi kórház belgyógyász főorvosa vezetésével folytak a kezelések (próbakúrák). Ebben az időszakban 166 asztmás, ill. idült hörghurutos beteget kezeltek sikeresen.

1962. december 10.: Az Országos Természetvédelmi Hivatal (OTvH) engedélyt adott a Borsodi Szénbányászati Trösztnek (BSZT) hogy saját költségén, a jósvafői

oldalon kutatótárót építésen „egészségügyi érdekből történő könnyebb megközelítés céljából az autóparkírozó részüjéből kiindulólag” (az 1963. májustól – októberig kihajtott, 165 m hosszú táró a „Jakucs-táró”).

1964. december 8.: Az OTvH módosította az 1962. évi engedélyt, a táróépítési engedélyt kiterjesztette a II. változatra, amely már betalált a barlangba.

1965: Kiépítették a két kúratermet és megépítették a felszíni kiszolgáló létesítményeket, a lenti tárót pedig gondosan lezárták.

A fénykor (1965-1992)

1965: Az Országos Erdészeti Főigazgatóság hozzájárulása alapján a jósvafői bejárati táró és külszíni létesítményeinek kezelője a Borsodi Szénbányák Vállalat (BSZ), mint a Borsodi Szénbányászati Tröszt (BSZT) jogutódja lett.

Ebben az évben már 169 beteget kezeltek, többet, mint a megelőző utolsó négy évben összesen.

1967-68.: A Nehézipari Minisztérium, a Bányász Szakszervezet, a Borsodi-, Nógrádi-, Ózvidéki- és Mátrai Szénbányászati Trösztök összefogásával a Jósvalpatak partján felépül az ERDÉRT faházakból álló bányászüdülő, ahová az első beutalt betegek 1968. június 27-én érkeztek.

1969. augusztus 19.: A Magyar Tudományos Akadémia megállapította, hogy az eddig kezelt és vizsgált 1006 beteg adatainak statisztikai feldolgozása elegendő alapot szolgáltat a Béke-barlang „gyógybarlanggá” nyilvánításához.

1969. október 11.: Az Egészségügyi Közlöny 21. számában az egészségügyi miniszter a „Jósvafői Békebarlang” gyógyításra szolgáló „két barlangjára” a gyógybarlang megnevezés használatát, 10 év próbaküráztatás eredménye alapján engedélyezte (törzskönyvi szám: 460/Gyf.). A gyógybarlang hivatalos fenntartója a Borsodi Szénbányák Vállalat (BSZ) lett, vezetője dr. Adorján Barna bányászati főorvos, szakmai tanácsadója pedig dr. Kraszkó Pál tüdőgyógyász szakorvos. Az intézményt az Edelenyi Tüdőgyógyintézet patronálta. Az intézményben ellátott betegek táppénzes állományba kerültek, orvosi felügyeletüket a megyei Egészségügyi Osztály látta el, a barlangi klíma vizsgálatokat a KÖJÁL végezte, szállást és ellátást a BSZ adott. Eleinte főképp szilikózisban szenvedő borsodi bányászokat kezeltek, majd sorra érkeztek az asztmások, az idült hörghuruttal kínlódók, és a tüdőbetegek.

1977: A megnövekedett igények miatt a 30 fős bányászüdülőt 50 fősre bővítették.

1985: Felmerült még egy táró építése az Óriás-terem bekapcsolására, amellyel 100 betegagy is befért volna a kúratermekbe.

1991. január 29.: Megkezdődött a BSZ felszámolási eljárása. Ezzel végéhez közeledett az a fénykor, melyet a hazai bányásztársadalom hagyományos szolidaritása, valamint a bányászok, a párt-, állami- és egészségügyi vezetők példás

összefogása teremtett meg, azokban az időkben, amikor a hazai bányászatban még mintegy 115 ezer ember dolgozott.

1992. szeptember: A BSZ üzemorvosi szolgálata befejezte a bányászüdülő működtetését.

Dr. Adorján Barna 1992. november 28-án publikált adatai szerint az 1968-1992. közötti években, 25 év alatt több mint 9000 főt, bontásban 4973 bányász beteget, továbbá költségtérítéssel 3664 hazai- és 772 külföldi beteget, valamint 411 gyermeket kúráltattak a gyógybarlangban. A 25 éves tapasztalat szerint a beutalt betegek 40 %-a tartósan, 33 %-a pár hónapig, 15 %-a csak a kúra alatt volt panaszmentes, és 12 %-nál nem volt értékelhető változás. A kezelt betegek 40-60 %-a a kúra után nem volt légzőszervi betegség miatt táppénzes állományban, az egy főre eső évi átlagos táppénzes napok száma pedig a kúra előtti 42-ről, 24 napra csökkent.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a barlangterápia (és ennek köszönhetően Jósvafő is) az 1965-1992. közötti időszakban élte fénykorát. Az egész országból érkeztek beutaltak, sőt amerikai, kanadai, svéd, osztrák, német, román, csehszlovák és jugoszláv betegek is jártak Jósvafőn.

*A Béke-barlangban gyógyuló betegek a „fénykorban”
(Fotó: Kovalóczy György)*

A kálvária időszaka (1992-2017)

1992. október 15.: A Bányaiipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége és a Borsodi Bányavagyonhasznosító Rt. társak bevonásával megalakította a HELIOSZ Üdültetési, Egészségmegőrző és Szolgáltató Kft-t.

1993. augusztus 2.: A felszámolás alatt álló Borsodi Szénbányák FA a HELIOSZ Kft. tulajdonába apportálta a bányászudulót, a Béke-barlang bejárati táróját és a bejárat melletti kiszolgáló építményeket. Ebben az évben a bányászudulót a HELIOSZ Kft. működtette, az Országos Egészségbiztosítási Pénztár (OEP) a betegek keresésképtelen állományban tartását és az útiköltségük térítését vállalta, a többi költség ettől kezdve a betegeket terhelte.

1993. augusztus 25.: A HELIOSZ Kft. „*fekvőbeteg szakellátás fejlesztési igényéhez*” pályázatot nyújtott be az egészségbiztosítási alap kezelőjéhez, melyben támogatási igényként „*ápolási díj*”-at jelölt meg. A pályázat szakmai támogatója dr. Kraszkó Pál egyetemi tanár volt.

1994. május 25.: Kilenc hónappal később, az OEP értesítette a HELIOSZ Kft-t, hogy az Egészségbiztosítási Önkormányzat Elnöksége befogadta a „*Klíma terápia barlangkúra légzőszervi betegek számára*” című fejlesztési igényét, ilyen módon megteremtődött a barlangterápia finanszírozása.

1994. július 11.: Dr. Barzó Pál a Miskolci Szent Ferenc Kórház ov. főorvos, pulmonológus szakorvos véleménye a B-A-Z. megyei helyettes tisztiorvosnak: „*a HELIOSZ Kft. barlangterápiával egybekötött üdültetési tevékenysége pulmonológiai szempontból engedélyezhető*”.

1994-95.: a HELIOSZ Kft. működtette a szanatóriumot, de közben tönkrement és a Borsodi Szénbányák sorsát követve felszámolás alá került.

1995. december 20.: A HELIOSZ Kft. versenytárgyalást írt ki a jósvafői ingatlanjainak értékesítésére.

1996. január 5.: A közjegyző előtt tartott versenytárgyalást a Gyógybarlang Kft. (Gybg Kft.) alapítói nyerték.

1996. január 15.: Magánszemélyek (6 orvos és 3 bányamérnök) megalakították a Gybg Kft-t.

1996. február 6.: A felszámolás alatt álló HELIOSZ Kft. a Gybg Kft-nek eladja a BSZ-től apportként kapott vagyontárgyakat, az Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság (ANPI) az adásvétellel kapcsolatban nem tett észrevételt, elővásárlási jogával nem élt.

1996. február 14.: A Gybg Kft. működési engedélyt kért az ÁNTSZ B-A-Z Megyei Intézetétől.

1996. március 4.: az ÁNTSZ működési engedélyt ad a Gybg Kft-nek „*Fekvőbetegek orvosi ellátása*” és „*Egyéb humán egészségügyi tevékenységből a krónikus légzőszervi betegek utókezelő barlangterápiás kezelése*” ellátására.

1996. május 15.: A Kincstári Vagyoni Igazgatóság tulajdonosi hozzájárulást ad a bejárati táró melletti építmények fennmaradásához és tulajdonjogi bejegyzéséhez (telekkönyvi bejegyzés sem a BSZ, sem a HELIOSZ Kft. javára nem történt).

1996. június 9.: a Gybg Kft. pályázatot nyújt be az „Egészségbiztosítási Önkormányzat Egészségi Kockázatkezelő Pályázati Rendszer Prevenációs Program Életmód” pályázatra (bérekre, eszköz beszerzésre, barlangi klíma mérésre). A pályázott összeg 6.250.000 Ft, a megítélt támogatás 300.000 Ft.

1996. június 15.: A Gybg Kft. megnyitja a bányászüdülőt, a betegek ellátását 5 kúraorvos és 5 ápolónő biztosítja folyamatosan.

1996. június 16.: A Gybg Kft. kérelmet nyújt be a krónikus betegellátási tevékenység 1996. évi finanszírozására az OEP Finanszírozási Főosztályra, melyet az OEP továbbít a népjóléti miniszternek.

1996. augusztus 8.: Az Egészségbiztosítási Önkormányzat levélben közli, hogy a „befogadási kérelemmel kapcsolatosan még mindig belső egyeztetések folynak”, majd szíves türelmet kér.

1996. szeptember: A népjóléti miniszter az OEP Finanszírozási Főosztállyal egyeztetve visszamenőleges hatállyal jóvá hagyta az 1996. évi finanszírozást, de a B-A-Z Megyei Egészségbiztosítási Pénztár (MEP) a szerződést ennek ellenére sem volt hajlandó megkötni. Így ebben az évben a Gybg Kft. tagjai maguk fedezték a barlangterápia költségeit.

1996. augusztus 30.: A Gybg Kft. a bányászüdülő felújításához pályázatot nyújtott be a „Területfejlesztési célelőirányzat 1996. évi támogatása” elnyerésére.

1996. október 28.: A Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium Természetvédelmi Hivatal jóváhagyja a Béke-barlang üzemeltetési szabályzatát és egy évre, 1997. december 31-ig engedélyezi a barlang gyógyászati célú használatát.

1996. december 30.: A Gybg Kft. „Barlang szanatórium létesítése” c. az üdülő felújítást célzó pályázatát azzal a feltétellel támogatták, hogy munkáltatóként 5 éven át, 5 fő főállású dolgozót foglalkoztat a társaság. Továbbá a szanatórium felújítási munkáihoz szükséges pályázati önrész befizetését a Kft. tagjai vállaltak.

1997. április 15.: A MEP a népjóléti miniszter állásfoglalása alapján az aktuális naptári évre „Krónikus barlangterápia” megnevezéssel megköötötte a finanszírozási szerződést.

1997. szeptember 29.: A Gybg Kft. kérelmet nyújt be az Egészségbiztosítási Önkormányzathoz a népjóléti miniszter által jóváhagyott támogatás utólagos kifizetésére. A kérelemnek nem adtak helyt, az 1996. évi finanszírozás a bürokrácia útvesztőjében végleg elveszett.

1997: A Természetvédelmi Hivatal újabb egy évre, 1998. december 31-ig engedélyezi a barlang használatát.

1998. január-május: A Gybg Kft. korszerűsítette az 1967-ben épült bányász üdülőt. Korszerű gázfűtő- és melegvíz-ellátó rendszert épített, a faházakat hőszigetelte, ezáltal az épület téli használatra is alkalmassá vált.

*A felújított bányászüdülő épülete
(Fotó: Kovalóczy György)*

1997.: Társadalombiztosítási támogatással folyik a barlangterápia.

1997. szeptember 3.: A Gybg Kft. pályázatot nyújt be a „Béke-gyógybarlang II. sz. kúratermének rekonstrukciójára”, de a pályázat nem nyert.

1997. október-december: A MEP Egészségügyi Finanszírozási Osztály a térítési díjakkal kapcsolatos céllellenőrzést folytat.

1998. március 1.: A Gybg Kft. kérelmet nyújt be az Egészségbiztosítási Önkormányzathoz az 1998. évi finanszírozásra, melyhez később a népjóléti miniszter hozzájárult, de fedezet hiányában a finanszírozási szerződés mégsem jött létre. („Járni jár, de nem jut.”)

1998. augusztus 18.: A Gybg Kft. kérésére a Jósvafői Önkormányzat működési engedélyt ad „Kereskedelmi szálláshely” működtetésére.

1998. szeptember 27.: Kérelem az Egészségügyi Minisztérium Egészségpolitikai Főosztályához az 1999. évi finanszírozás engedélyezésére (válasz nem érkezett).

1999. január 10.: Kérelem közvetlenül a népjóléti miniszterhez az 1999. évi finanszírozásra (válasz nem érkezett).

1999.: Társadalombiztosítási támogatás nélkül folyik a barlangterápia, a betegek kezdenek elmaradni.

1999. július 30.: A B-A-Z Megyei Kereskedelmi és Iparkamara a szanatórium épületét „B” kategóriájú szálláshely kategóriába sorolta, az egykor bányászüdülő turistaházzá vált.

1999. október 11.: Kérelem a népjóléti miniszterhez a 2000. évi finanszírozására (válasz nem érkezett).

2000: Társadalombiztosítási támogatás nélkül folyik a barlangterápia, emiatt egyre több beteg marad el. 1997-ben 3 hetes turnusokban, a barlangterápiában 252 beteg részesült. A társadalombiztosítás támogatásának elmaradása miatt a beteglétszám 1998-ban 89 fő, 1999-ben 59 fő, majd folyamatosan csökkenve 2005-ben már csak 19 fő. A Gybg Kft. tagjai pótbefizetésekkel és tagi kölcsönökkel tartják fenn a barlangterápiát és a céget, bizakodva a dolgok jobbra fordulásában.

2000. június 6.: A Természetvédelmi Hivatal 2002. december 31-ig engedélyezi a Béke-barlang gyógyászati célú hasznosítását.

2000. október 7.: Az ANPI jóváhagyja a barlang módosított üzemeltetési engedélyét.

2001-2002.: Társadalombiztosítási támogatás nélkül folyik a barlangterápia, már csak a legkitartóbb betegek érkeznek. A Gybg Kft. a barlang használatáért nem kért térítést, minden érdeklődő saját felelősségre mehetett be a barlangba. A betegek kontroll vizsgálatát az aggteleki körzeti orvos végezte, szintén térítésmentesen. Mindeközben érdektelenség miatt az Edelényi Kórházzal való együttműködés kudarcot vallott (ez volt az utolsó esély a támogatás megszerzésére kórházi háttérrel).

2003: A „Gyógyturizmus éve” a barlangterápia számára semmi változást nem hozott.

2003. március 10.: Támogatási kérelem az új egészségügyi miniszter asszony részére (válasz nem érkezett). Az érdektelenség ekkor már a tüdőgyógyász szakmában is megmutatkozott. Ekkor már olyanok is akadtak, akik a modern gyógyszerek birtokában feleslegesnek vélték az „elavult” barlangterápiát.

2003. szeptember 25.: A Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium (KvVM) újabb egy évvel, 2004. december 31-ig meghosszabbítja a Béke-barlang gyógyászati hasznosítási engedélyét.

2004. március 24.: A B-A-Z Megyei Fejlesztési Tanács ellenőrizte a „Barlang szanatórium létesítése” c. projekt megvalósulását és az 5 fő 5 évi foglalkoztatását, mindent rendben talált.

2004. szeptember 08.: A Gybg Kft. 20 %-os üzletrészt ajánlott fel a Jósvafői Önkormányzatnak. A kezdeményezés oka az volt, hogy önkormányzati részvétellel működő gazdasági szervezetnek nagyobb esélye lett volna pályázatokon forráshoz jutni. A képviselő testület ingyen sem kívánt élni a lehetőséggel.

2004. október 29.: A Gybg Kft. további 5 évre kérelmezi a barlang használatát a KvVM Közigazgatási, Jogi és Hatósági Főosztálytól, de ismét csak egy évre kapta meg azt.

2004. november 10.: Az elmúlt években a Gybg Kft. alapító tulajdonostársai sorra elhagyták a céget, már csak két bányamérnök tulajdonos maradt.

2005. április 22.: A Gybg Kft. két megmaradt tagja létrehozta a Barlangterápiával az Asztmás és Allergiás Gyermekekért Alapítványt (Alapítvány), a felkért alapító dr. Adorján Barna. A kuratóriumot a Gybg Kft. tagjai alkotják, az alapítvány célja finanszírozási forrást teremteni a barlangterápia működési költségeire.

2005. augusztus 3.: Az Alapítvány kérelmezi a barlang használati engedélyét.

2005. október 27.: A KvVM Közigazgatási, Jogi és Hatósági Főosztály 2010. december 31-ig engedélyezi a barlang használatot az Alapítvány részére, azzal a feltétellel, hogy az ANPI-vel haszonbérleti szerződést kell kötnie. Az ANPI több mint 50 év térítésmentes barlanghasználat után, 200.000 Ft bérleti díjat kért. Ebben az évben a barlangterápiát már csak 19 fő vette igénybe, a betegenként cca. 10.000 Ft többletköltség irrealitása miatt az Alapítvány kérelmet nyújtott be a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumnak, hogy tekintsen el a haszonbérleti díjfizetési kötelezettségtől. A kérelemre válasz nem érkezett, az ANPI viszont kezdeményezte a KvVM-nél a barlanghasználati engedély visszavonását. Az Alapítvány nyilatkozatot tett, hogy ha a TB finanszírozás újra megvalósul, és lesz miből fizetni, akkor az ANPI-nek készsággal rendezni a haszonbérleti díjat.

2006. április 27.: Az Egészségügyi Minisztérium Közigazgatási Államtitkári Hivatal tájékoztatót küld a barlangterápiával kapcsolatban, miszerint „*az OEP finanszírozás mellett kívánná hosszabb távon ezt a fajta terápiát alkalmazni*”, de „*végleges döntés még nem született*”. Kifejezte továbbá, hogy „*bízom abban, hogy a szakmai előkészítés alapján rövidesen mód lesz a barlangterápia gyermekek és fiatalok számára történő finanszírozási támogatással való alkalmazására*”.

2006. augusztus: Az ANPI fegyveres természetvédelmi őrre megpróbálta kizavarni a kúrateremben tartózkodó betegeket, de a betegek nem engedelmessé váltak. Az ANPI engedély nélküli barlang használat miatt feljelentette a Gybg Kft-t az Észak-magyarországi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőségen.

2006. augusztus 15.: Az Alapítvány kérelmezi a KvVM Közigazgatási, Jogi és Hatósági Főosztályán a haszonbérleti díj fizetési kötelezettség elengedését (nem engedték el).

2006. szeptember 18.: A Gybg Kft. eredménytelenül kérelmezi az Észak-magyarországi Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőségen az engedély nélküli barlanghasználat miatt indított eljárás megszüntetését. A KTVF egyúttal betiltotta a barlang használatát és 250.000 Ft bírságot szabott ki.

2006. október 16.: Az Alapítvány közreműködést kért a Környezetgazdasági szakállamtitkártól, valamint a Természet- és a Környezetmegőrzési szakállamtitkártól az ANPI és Gybg Kft. között kialakult helyzet megoldására (válasz egyik helyről sem érkezett).

2006. október 20.: A Gybg Kft. a KTVF határozatát tudomásul vette, a barlanghasználatot beszüntette, a bírságot kifizette.

2007-2012.: A bányászüdülő kereskedelmi szálláshelyként működik, a barlangterápiára jelentkező csekély számú érdeklődőt a Gybg Kft. a Baradla-barlangba irányítja. Közben az ANPI a tüdőbetegek részére a Baradla-barlang látogatását kedvezményessé tette.

2008. július 29.: Az Országos Tisztiorvosi Hivatal Országos Gyógyhelyi és Gyógyfürdőügyi Főigazgatóság a „gyógybarlang” minősítés felülvizsgálatát kezdeményezte. A felülvizsgálathoz újabb barlangi klíma vizsgálatokra, ill. a terápia eredményességének orvosi igazolására lett volna szükség, de a felülvizsgálat elmaradt, a „gyógybarlang” státusz megmaradt.

2011. május 11.: Az ANPI levélben értesítette az Alapítványt, hogy nem járul hozzá a Béke-barlang termeinek használatához. Az Alapítvány kérte az ANPI-t, hogy a barlang használatát közvetlenül a betegeknek engedélyezze, akár belépődíj ellenében is, de ettől az ANPI elzárkózott, hivatkozva arra, hogy nem tudná ellenőrizni a barlang használatát.

2012. december: Szablyár Péter „Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban?” címmel, a Jósvalói Helytörténeti Füzetek 37. számában így ír a barlangterápiáról: „Meggyőződésünk, hogy ez lenne a falu számára az egyik kitörési pont, amely immár két évtizede Csipkerózsika álmát alussza...” Ekkor talán már ő volt az egyetlen, aki komolyan hitt ebben.

2013. május: Az ANPI a Béke-barlang látogatását a levegőben feldúsult széndioxid miatt felfüggeszti. A Béke-barlang legendásan gyógyhatású levegője szellőzés hiányában évek óta olyan mennyiségű káros anyagot tartalmaz, ami miatt a Béke-barlang nem látogatható, a kúratermekben nincs már se jó levegő, se infrastruktúra és az elektromos hálózat is teljesen tönkrement (a kúratermek mögötti szifonban megemelkedő víz időszakosan már korábban is többször lezárta a levegő útját, ezért a Borsodi Szénbánya idejében egy szellőző csövet vezettek ki a felszínre, amelyet az ANPI később megszüntetett).

2013-14.: Az egykori bányászüdülő diákcsoportoknak biztosított szálláshelyet.

2015: Az 1967-ben épült, 1998-ban felújított faház együttes leromlott műszaki állapota és működtető hiányában, közel 50 éves működés után végleg bezárt.

2016. október 17.: A Gybg Kft. jognyilatkozatot ad, hogy amennyiben az ANPI a „Gyógyturisztikai fejlesztések az Aggteleki- és a Szlovák-Karszt Világörökség barlangjaiban” pályázaton nyer, akkor a Béke-barlang jósvalói bejárati táróját és kiszolgáló felszíni létesítményeit átruházza az ANPI javára.

2017. július 17.: A „Monitoring Bizottság” támogatásra érdemesnek tartotta az ANPI „Gyógyturisztikai fejlesztések az Aggteleki- és a Szlovák-Karszt Világörökség barlangjaiban” projekt javaslatát, azonban szerződéskötésre a mai napig nem került sor.

2017. szeptember 19.: A Miskolci Törvényszék tájékoztatja az Alapítvány kuratóriumát az alapítvány kényszer-végelszámolásának elrendeléséről.

*A bezárt bányászüdülő épülete, 2017-ben
(Fotó: Kovalóczy György)*

A fentiek alapján túlzás nélkül megállapítható az a szomorú tény, hogy a „fénykort” jellemző összefogás teljes hiánya, a tüdőgyógyász szakma érdektelensége, valamint a gyógyszeres kezelések és a terápiás eljárások párhuzamos fejlődése miatt a Béke-barlangra alapozott jósvafői barlangterápia napjainkra véget ért.

Záró gondolatok

A jósvafői barlangterápia idősorrendbe rendezett történetét, igyekeztem tömören és lényegre törően közzétenni. Akik e folyamat egyes részleteit nálam jobban, vagy másként tudják, kérem, osszák meg velünk tudásukat. Írják meg, mondják el véleményüket, esetleg a JHF következő számaiban egészítsék ki ezt az írást, melyet jó szándékkal és legjobb tudásom szerint állítottam össze (cím és telefon a szerkesztőségben)!

*Kovalóczy György
a Gyógybarlang Kft. képviselője*

Életmentők Jósvafőn (Egy 2016. februári hétköznap hősei)

Az alábbi történet főszereplője két falunkból való ember és én, akivel a baleset megtörtént. Balda János vagyok, a Rákóczi utca első házában lakom feleségemmel, Rózsikával. Egyik nap, a bejövő fővezetéken csepegni kezdett egy csap a házunk alsó szintjén. Meg kellett javítani, és a javítás idejére el kellett zárni a vízaknában lévő főcsapot. Az utcán lévő vízóra aknája félig vízzel van tele, és néha segítség is kell a csapok kezeléséhez. Kimentem a vízaknához és elzártam a főcsapot, kijavítottam a csepegő csapot, és kimentem visszanyitni a vizet. Nem szóltam Rózsikának, csak kimentem. A nyitás nehezebb volt, mint az elzárás, jobban le kellett nyúlnom az aknába, lenyúltam és ebben a pillanatban becsúsztam, és a túlsó falba támasztva tartottam magam úgy, hogy az arcom a víz felett volt, a karom már a vízben! Nagyon megijedtem, azonnal segítségért ordítottam, de alkonyat idején, a februári szürkéségben, nagyon kevés ember jár a faluközt, leginkább senki. Később tudtam meg, hogy a baleset pillanatában éppen kilépett a kocsmá ajtaján két ember! Meghallották a kiáltást, de nem láttak senkit, még a hang iránya is bizonytalan volt az aknából. Utolsó erőmmel még egyszer kiáltottam, már gyengülőbb hangon, és akkor az egyik ember erre, a másik arra szaladt, mert hallhatóan nagy volt a baj, csak azt nem tudták, hogy hol? A Berecz sor irányába szaladó Gáspár István látta meg a két lábamat az erős szürkületben, hívta gyorsan Boros Bernátot, és azon nyomban kihúztak, szorult helyzetemből. Rózsika ekkor már keresett, de nem talált. Észrevette, hogy nem vagyok a házban, és mire kiért, már a kút mellett feküdtem, nagyon kimerülve, sokkosan.

Gáspár István
(Fotó: Ifj. Gáspár István)

Boros Bernát
(Fotó: Izápy Zsóka)

Ezt a történetet a két segítő miatt meséltem el. Mi nem tudunk életmentő kitüntetést adni, de nagyon szeretném ennek a két embernek a nevét beírni Jósvafő történetébe! Az életemet köszönhetem a lélekjelenlétüknek és a gyors segítségüknek, így ők igazi ÉLETMENTŐK!

Köszönöm Gáspár Istvánnak és Boros Bernátnak!

Elmesélte: Balda János
Lejegyezte: Izápy Zsóka

Az erdő fohásza – Jósvafőn

Erdész körökben van egy közismert vers, mely falitablókon vagy fatáblákra festve, sokszor díszes formában, évtizedek óta ott lóg majd' minden erdészház és erdészeti kiállítóhely falán, illetve megtalálható szinte minden erdészeti emlékhely és emlékmű szöveganyagában. Ez említett vers „Az erdő fohásza”, melyet sokáig Fekete István, a jeles hazai ifjúsági és vadászíró alkotásának tartottak. A feltételezés forrása volt, hogy az említett írás – „Az erdő sóhaja” cím alatt – előkerült a Magyar Rádió archívumából, s a megmaradt jegyzetek szerint 1948. február 24-én olvasták fel, feltehetően a Kossuth Rádióban (FEISZT 2008). Ismerve Fekete István természet és erdő iránti elhivatottságát, azt feltételezték, hogy az író bizonyára a II. világháborút követő, túlzó mértékű fakitermelések és erdőpusztítások indították arra, hogy szót emeljen az erdők kímélete, védelme érdekében.

A történetet nemrégiben Leopold Árpád, Németországban élő idős erdőmérnök cikke árnyalta, az ő kutatásai alapján ugyanis az derült ki, hogy Fekete István nem szerzője, hanem fordítója az említett versnek (LEIPOLD 2008). Francia-német nyelvterületről előkerült ugyanis egy olyan írás, amelynek „Az erdő fohásza”, illetve „Az erdő sóhaja” lényegében a tükörfordítása. A nyomozás alapján kiderült, hogy az eredeti vers szerzője Hannes Tuch (1906-1986) vesztfáliai német erdész, aki erdészeti tevékenysége mellett régészként, íróként és költőként is jeleskedett. Az ő írása – „Az erdő kérése” címmel – 1927-ben jelent meg egy bajorországi újságban. A verset aztán (megőrizve és továbbadva az eredeti vers nemes üzenetét) lefordították franciára, majd franciáról (nem németről!) számos más nyelvre, többek között Fekete István révén magyarra (de: vers ismert például Indiában és Vietnamban is).

S hogy miért kerül most ez a történeti áttekintés a JHF lapjaira? Azért, mert az említett vers 2017-ben, egy díszes fatáblán megjelent Jósvafőn is, mégpedig a Kecő-szögben, a Kecő-patak mellett, a Tánacsics utca egyik lakóházának kerítésén. Történt ugyanis, hogy Jóna Albert bácsi és felesége, Borika néni úgy határozott, hogy az erdőhöz való kötődését egy ilyen emléktábla állításával is megőrökíti. Albert bácsi – ez köztudott – évtizedekig dolgozott hivatásos vadászként Szelcepusztán, így az erdőhöz és vadhoz való ragaszkodása elvitathatatlan. Borika néni szintúgy Szelcepusztán töltötte élete nagy részét, az erdei közeg számára is a mindennapok természetes velejárójává vált.

Állítása óta a táblát nyilván már sokan látták, a rajta szereplő szöveg szövevényes történetét azonban valószínűleg kevesen ismerik – ezért sem haszontalan tehát, ha a helytörténeti füzetek lapjain minderről megemlékezünk.

„Az Erdő fohásza” magyarul egyébként több változatban is ismert (ezek pontos keletkezése nem tisztázott), közülük a Táncsics utcai táblán a Fekete István-féle fordítás változatával az alábbi szöveg olvasható:

A díszes kecső-szögi fatábla „Az erdő fohásza” szövegével
(Fotó: Szmorad Ferenc)

„Az erdő fohásza

Vándor, ki elhaladsz mellettem, hallgasd a kérésem,
Én vagyok tűzhelyed melege hideg, téli éjszakákon,
Én vagyok tornácod barátságos fedele,
melynek árnyékába menekülsz a tűző nap
elől, és gyümölcsöm oltja szomjadat.
Én vagyok a gerenda, amely házadat tartja,
Én vagyok asztalod lapja,
Én vagyok az ágy, amelyben fekszel,
A deszka, amelyből csónakodat építed.
Én vagyok a házad ajtaja, bölcsőd fája, koporsód fedele.
Vándor, ki elhaladsz mellettem, ne emelj rám kezet!
Ne bánts!

Állította idős Jóna és felesége”

A verset tartalmazó, tölgyfalevél-motívumokkal díszített kecső-szögi fatábla és a kerítésen mellette – az ott található ivóvíz-kút okán – elhelyezett “Ivóvíz” feliratú tábla cseresznyefából készült. A táblát Varga Béla (Szinpetri) faragta gyönyörűszép cseresznyefa-lapra.

Szomorad Ferenc

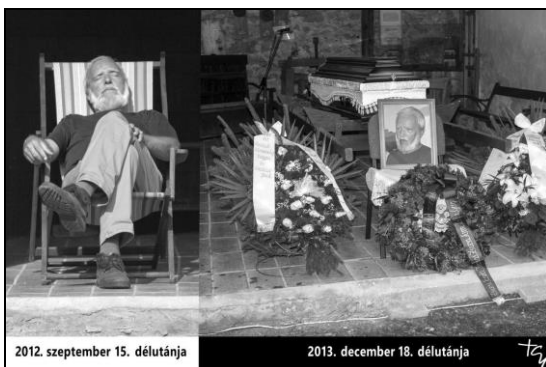
Irodalom:

FEISZT O. (2008): Sójaj és fohász Fekete Istvántól. – Erdészeti Lapok **143(6)**: 188.

LEIPOLD Á. (2008): Ki volt valóban az „erdő sóhaja” című írás szerzője? – Erdészeti Lapok **143(12)**: 378-379.

„Kitekintó”

Amikor a Jósvafői Helytörténeti Füzetek szerkesztői új szerzőket kerestek a Szablyár Péter hagyatékaként folytatott kiadványba, akkor elgondolkodtam azon, hogy mit is tehetnék mi hozzá. Nem vagyunk jósvafőiek. Nem ott élünk, nem ismerünk csupán néhány embert a lakosok közül, de őket is csak felületesen. Meg aztán Péter már annyi mindent felkutatott, ami Jósvafővel kapcsolatos. Az öregek közül, akiket csak lehetett szóra birt, elbeszélgetett velük a régmúlt időkről, a szokásokról, vonatkozzon az munkára, szórakozásra, jeles eseményekre vagy csupán a csendes hétköznapiakra. Az ily módon elmulatott idők eszközeit is leporolta, összegyűjtötte, és egy általa megújított parasztház helyiségeiben elrendezte csak azért, hogy az itt élt ősöknek emléket állíthasson. Mindezt a nyilvánosság elé is tárta, hogy az idelátogatókat visszavigye egy eltűnt világba. Tiszteletből tette. Az Isten áldja meg odafönt is érte.

Mindössze tizenöt hónap telt el...

Mit is tehetnék én még ehhez? Azt tudom, hogy Péter azt szeretné, ha Jósvafő malomkerekei lassan, de tovább örölnének. Lehet, hogy másként, lehet, hogy egy másik malomban, lehet, hogy ez az örlemény más lesz, de a kerekeknek tovább kell forogniuk. Ezért gondoltuk mi azt Égerszögön, hogy egy új témakört indítunk. Kicsit kitekintünk, körbenézünk, bekukkantunk más falvak életébe, meglessük, vajon vannak-e ott is malmok? És, ha vannak, vajon örölnek-e? És ha örölnek, akkor mit? Ennek tükrében, de a teljesség igénye nélkül mutatunk be néhány figyelemre méltó eseményt szűkebb pátriánkából, a Gömör-Tornai-karsztról.

Gömöri Gyümölcsfesztivál

A Gömöri Gyümölcsfesztivál a trizsi „Telekamra Ünnephez” hasonlóan kilenc éves múltra tekint vissza. Az első fesztivált 2008-ban az Ökológiai Intézet Gömörszőlősi Oktatóközpontja és a Gömöri Környezet és Tájfejlesztő Egyesület közösen rendezte. A rendezvényt azért szervezték, hogy felhívják a figyelmet a tájjellegű gyümölcsök értékére és főleg arra, hogy az „utolsó órákat” éljük ezek az eltűnőben lévő fajták. Hiszen a környező településeken élő emberek, akik ezeket a gyümölcsösöket gondozták megöregedtek, vagy már nem is élnek. A szőlőhegyek, ahol a szőlőket határolták ezek a gyümölcsfák elgazosodtak, a fákat megölte a moha, vagy kiszáradtak. Ahol e vidéken egy-egy gyümölcsfát még meg lehet találni, ott szükségesnek látta az Intézet és az Egyesület is, hogy felhívják erre minden gazdálkodó és természetszerető helyi ember figyelmét. Nagyon jól emlékszem erre az első rendezvényre, hiszen mi is részt vettünk rajta, mint vendégek. Minden előadásra, amire csak módunkban állt beforakodtunk és tátott szájjal végighallgattuk, miközben csendesen bólogtunk, és magunkban folyamatosan azt ismételtük, de jó, hogy vannak, akik felhívják ezekre a tűnőben lévő értékekre a figyelmet. Kezdetben öt település vett részt a fesztiválon Alsószuha, Ragály, Trizs, Szuhafő és Aggtelek. Bár a kitűzött célt kilenc év alatt sem sikerült maradéktalanul megvalósítani, de a rendezvény keretein belül létrejött egy összetartó közösség. A rendezvény minden résztvevője magáénak és fontosnak érzi a gyümölcsfesztivált, ezért van az, hogy pályázati támogatás nélkül, már három alkalommal is megrendezésre kerülhetett a program. A rendezvényt településként 10-15 önkéntes segíti.

A Gyümölcsfesztivál, 2013-ban

A Gyümölcsfesztivál, 2017-ben

Amikor csak tehetjük, mindig elmegyünk a fesztiválra. Az elmúlt év kimaradt, ezért az ideit már alig vártuk. Kora délután érkeztünk és amint kocsinkkal bekanyarodtunk az aggteleki barlangbejárathoz tartozó parkoló felé, azonnal feltűnt, hogy már a benzinkúttal szemben is motorok sorakoznak és előttük a személykocsik sokasága látható mindkét oldalon. „Mi történik itt”? Kérdeztük egymástól. Ilyen még soha nem volt! Nem bizony! Embertömeg hömpölygött a barlangbejárathoz vezető út két oldalán felállított rendezvényter felé. A kézművesek sátrai előtt is nézelődők ácsorogtak. Nagyon jólesett ezt látni. Ismét eszembe jutott, hogy húszon évvel ezelőtt, amikor ezen a vidéken letelepedtünk, mennyire nem történt semmi. A pesti rohanó világ elől menekültünk, de ez a csend ez a „Pató Pálos életvitel”, ez az állóvíz dühített bennünket. Most pedig emberek százai kíváncsiskodnak, bebetekintenek egy-egy sátorba. Fiatal házaspárok gyermekei versenyeznek facsigákkal, igyekeznek túljárni a lassú csiga eszén és gyerekes gyorsasággal beérkezni az első helyre.

A nézelődők között sietősen törtünk magunknak utat és szemünkkel legelőször a régen nem látott, távolban lakó barátokat kerestük. Amikor az elsőt megláttuk, mosolygósan öleltük meg egymást és egymás szavába vágva igyekeztünk elmondani az elmúlt év történéseit, miközben annak örültünk, hogy nyilván jól van, mert akkor nem lenne itt. És sorra-sorra megkerültek a rég nem látott barátok. Órák múlva azon tűnődtünk, hogy volt-e valaki, akivel nem találkoztunk, és amikor megállapítottuk, hogy nem, akkor megnyugodtunk.

Az elégedettség pillanatai

A mi lelkesedésünk azt gondolom, nem egyedi eset. Láttam csendesen beszélgetni félrehúzódva kisebb csoportokat, akik éppen úgy örültek egymásnak, mint ahogyan mi. Láttam sátrak előtt ácsorogni másokat, akik a kínált portékákat próbálgatták és

igyekeztek egymást rábeszélni a vásárlásra, vagy ételeket kóstolgattak és annak ízéről beszélgettek egymás között, vagy kisebb társaság egymás mellett ülve a padokon éppen az edelényi Mangalica zenekarnak csápolta és közben be-bekiabálva bíztatták őket. Aztán sor kerül a kóstolgatásra is. Megízlelhettem a fügelekvárt, de a bio főtt kukoricáról lemaradtam. Nem baj! Majd jövőre! Hát ezért érdemes a Gömöri Gyümölcsfesztiválra ellátogatni! Jöjjenek Önök is gyertek ti is, hogy még többen legyünk!

Tele Kamra Ünnepe Trizsben

A trizsi Tele Kamra Ünnepe immár kilenc éve, minden év októberének második szombatján kínálja portékáit. Az első Gömöri Gyümölcsfesztivál adta az ötletet, hogy a zöldségeknek és a tájjellegű ételeknek is legyen egy népszerűsítő napja, ahol valamilyen néphagyomány is bemutatásra kerülhet. Kilenc év hosszú idő, mégis pillanatok alatt elmúlt. 2018-ban jubilálnak, hiszen akkor lesz tíz éve, hogy a trizsi asszonyok nem üres kamrával, kamrájuk üres polcaival vágnak neki a télnek. Emlékszem milyen sok vád érte egyes önkormányzatokat kilenc évvel ezelőtt, hogy a közmunkások a semmiért kapják a fizetésüket. Ez a vád szinte minden önkormányzat ellen elhangzott és persze ez a vád manapság sem fehér holló. Az önkormányzatok vezetése nyilván nem egyszerű feladat. A közmunkásoknak értelmes, önbecsülésüket fejlesztő munkát adni, azt kitalálni és azt megszervezni pedig azt gondolom sziszifuszi feladat. Mácsi Istvánné, Marica volt az első polgármester, akire felfigyeltem. Adva volt neki egy csokorra való asszony, akivel kezdeni kellett valamit. Felmerülhetett benne a kérdés, hogy mihez is értenek ezek az asszonyok? Egyszerű, hétköznapi emberek, nem rendelkeznek szakmával, nincs egyetemi végzettségük, sokuk még a középiskolát sem végezte el, de akkor mit kezdjen velük. Maricát azért becsülöm, mert mindenkiben meglátta az embert. Tudta, hogy mindenki értékes, csak azt a tevékenységet kell megtalálni, amihez ért, amit szeret csinálni, ami sikerélményt jelent a számára. Az elfeledett szokásokat onnan a mélyből képes előkotorni és ennek felelevenítésével öregbítheti a falu hírnevét. Rájött, hogy ezek az asszonyok női munkához értenek igazán. Így kezdődött a közmunka. Mindenki elővette azt, amihez ért. Az egyik a szörpök készítéséhez, a másik a lekvárok főzéséhez, míg megint mások a zöldségek vagy a kompótok elrakásához. Persze ez így banális lett volna. Marica képes volt gondolkodásra ösztönözni őket, hogy találjanak ki valami egyedit. Minden egyes termékbe legyen benne a környező dombok, rétek füveinek íze, a virágok illata, a vadon termő fák terméseinek ízvilága. Így lassan az asszonyok rájöttek, hogy milyen kincset rejtnek a környező dombok, rétek, füvek és fák. De, ha nincs elegendő, akkor, nosza rajta ültessünk belőlük és adott időben arassuk le a termést és tegyük üvegekbe. Nagyon gyorsan kiderült, hogy több üveg lett tele, mint amit el tudtak volna fogyasztani. Ezek feleslegessé váltak és el lehetett adni őket. Így jött létre az őszi tele kamra nap, amikor sok sátor megtelt a trizsi ízekkel.

A pultra lekvárok, szörpök, tájjellegű ételek, sütemények kerültek. Azután a saját termékeik mellett megjelentek más települések sátrai is. Bánhorváti, Cigánd, Borsodnádásd, Mezőkövesd, Hét, Szuhafő, Múcsony, Vizsoly, Sajógalgóc, Tiszagyaluháza mellett segítőként mindig jelen volt a Gömri Környezet és Tájfejlesztő Egyesület és csatlakozott a Gömri Ökológiai Intézet is. A felsorolt települések portékái kiegészítik és színesítik a trizsi termékeket. Füstölt áruk, zöldség-gyümölcs, kézimunkák, hímzések, horgolások, méz, mézeskalács, fűzfakosarak, fafaragások, patchwork, ékszerek, ajándéktárgyak, házi tészták, chili-szószek, káposzta, helyben pirított tőkmag, krumplilángos, molnárkalács, matyóságok, gőzgombóc, cigándi apróbeles és még ki tudja mi minden érték lát évről évre itt napvilágot. A jeles napra jönnek az elszármazottak és jönnek más községekből is a látogatók, akik régen feledett ételeket, ízeket szeretnének felidézni, vagy újakat felfedezni. Jönnek, akik szeretik a forgatagot, akikben van kíváncsiság, akik fogékonyak az új dolgok megismerésére, de becsülik a múlt értékeit is. Évről évre bővül a résztvevők száma úgy is, mint magukat termékeik által bemutatók és úgy is, mint a termékeket megvásárlók. De ez a nap nem csupán az eladásról és vásárlásról szól, hanem néphagyományok felelevenítéséről is. Úgy, mint kukoricatörés és fosztás, cirokseprű készítés, káposztataposás, lekvár főzés.

A Tele Kamra Ünnepe Trizsben jeles eseménnyé nőtte ki magát. Értéktáras pályázatuk olyan jól sikerült, hogy 2016-ban B-A-Z Megyei Értéknapot is szerveztek ezen a napon. 2017-ben pedig a Gömörszőlősi Ökológiai Intézet Alapítvánnyal együttműködve Gyulai Iván előadását hallgathatták, ill. gomba-túrán vehettek részt az érdeklődők. A trizsi tele kamra rendezvény eljutott kilenc év alatt odáig, hogy Trizsben épül egy gyümölcsfeldolgozó üzem. Ha ez elkészül és üzemelni kezd, talán sikerül egy piacot is majd felépíteni. Gondolom ez a polgármester asszonyban is felmerült már, és ahogy én őt ismerem, ezt meg is fogja valósítani. Sok sikert kívánunk hozzá!

A Tele Kamra Ünnepe Trizsben

A Bódvaszilasi Színjátszó Kör (BOSZI) tevékenysége

A bódvaszilasi Petőfi Sándor Művelődési Ház programjait feltétlenül meg kell említenem. A programok közül elsősorban a Bódvaszilasi Színjátszó Kör (BOSZI) előadásairól kell beszélnem.

2016 decemberében meghívást kaptunk Bódvaszilásra, a Művelődési Házba. Illyés Gyula Tüvé-tevők c. parasztkomédiáját mutatták be. A nézőtér zsúfolásig megtelt és itt is meghatározó volt az az élmény, amikor a rég nem látott barátokkal válhattunk néhány mondatot. A közönség egy részét a más településekről érkezők tették ki, de amit jó volt látni, hogy helyi lakosok is ültek a székeken és sok általános iskolás gyermeket is láthattunk a nézők között. Jelenlétük kiemelt hangsúlyt kapott a komédia során. A gazda szerepét Sziráczki Gyula, a Művelődési Ház igazgatója játszotta, akinek valamikori tanítványai ültek a nézőtérén. Mi lehet nagyobb öröm egy diák számára, mint az, amikor egykori tanítója, aki őt megfedte rosszaságaiért, vagy éppen rossz jegyet adott neki az órára való készületlensége miatt, most itt áll a színpadon és ezt a tanító bácsit a szerepéből adódóan rendreutasítják, folyamatosan kényelmetlen, komikus helyzetekbe hozzák. A gyerekek végighahotázták a darabot és kurjongatva tapsoltak a komédia végén. Persze ez csupán egyetlen, de nagyon lényeges momentum volt, mely ötletért zseniálisnak tartottam a darab bemutatását. De lássuk a többi okot is. A környező településeken sajnos ritkán láthatunk színvonalas, élményt nyújtó programokat, természetesen tisztelet a kivételnek. Amatőr színjátszással Sajókázán kívül még Jósvafoon találkoztam, de sajnálatos módon itt különböző okok miatt szétesett ez a közösség. Sajókázán pedig az vetett véget a csoportnak, hogy a fiatalok családot alapítottak, máshová költöztek, máshol kaptak munkát. Keletkezett egy hatalmas úr, amit most a bódvaszilasiak kitölteni látszanak. Remek dolog benne az, hogy Sziráczki Gyula maga köré gyűjtötte azokat a fiatalokat, akik irodalom és zenekedvelők, akik fogékonyak az esztétikum iránt, akik meglátják a szó nemes értelmében vett értékeket és szeretnék ezt át is adni. Fontos, hogy ő képes közösséget létrehozni és azt egybe is tartani. Nem volt véletlen az, hogy a színpadon az általa megformált Gazda feleségének szerepét, a valódi feleség, Sziráczkiné Jaskó Ildikó játszotta. Rajtuk kívül közreműködtek szilasi diákok, helyi lakosok, a könyvtár és a művelődési ház dolgozói, sőt maga a polgármester is. A darab választása is találó, hiszen a főszereplőjének, a Gazdánénak a fősvényisége már-már Molière-i méreteket ölt. A falusi, paraszti környezetben játszódó bohózatba az író a falu társadalmának rétegződését, a népi irodalomban gyakran felbukkanó konfliktust, a gazdag legényhez kényszerített, de a szegény legényhez húzó lány drámáját is belekombinálja.

Végezetül, de nem utolsó sorban a társulat létrejöttéről, eredményéről és terveiről néhány gondolat. A színjátszó kör 2015-ben 12 fővel alakult, jelenleg 16-an játszanak. Első darabjuk a Hamupipőke volt, ezt követte a Tüvé-tevők c. parasztkomédia, amivel 2017-ben az országosan meghirdetett Pajta Színházi

programok között első helyezést értek el, így Budapesten a Nemzeti Színházban is megmutathatták magukat.

A BOSZI Tüvé-tevők c. darabjának előadása Hétfen

A darabot Bódvaszilason kívül Szepsiben, Tornagörgön, Hétfen és Bódvavendégiben is bemutatták. Jelenleg nincs kapacitásuk arra, hogy a többi meghívásnak is eleget tudjanak tenni. Szólnunk kell arról is, hogy a színjátszó körnek nagy segítséget nyújtanak a helyi lakosok, és ami a leglényegesebb, hogy igénylik is az újabb színművek bemutatását. Terveik között szerepel, hogy ez év decemberében az „Indul a bakterház” című bohózzal szeretnének kedveskedni a nagydíjnyerteseknek. Nagyon sok sikert kívánunk ehhez a munkához!

Árva Bethlen Kata monodrámája az Égerszögi Református Templomban

A Reformáció 500. évfordulója alkalmából az Égerszögi Református Templomban mutatták be Kocsis István monodrámáját, Pozsgai Zsolt rendezésében, Kökényessy Ágnes és Incze Máté színművészek előadásában. Örömmel töltött el, hogy az előadásra megtelt a templom. Kökényessy Ágnes csodálatosan személyesítette meg Árva Bethlen Katát. Nem egy hétköznapi darabot láthattunk. Szükséges volt hozzá némi történelmi ismeret, de aki ezzel nem rendelkezett az is átélhette ennek az erdélyi nemes asszonynak a tragédiáját. Érthette azt az ellentétet, ami a református és a katolikus vallás között feszült. Bethlen Kata (1700-1759) református volt, de férjhez adták egy katolikus nemes férfihez. Férje szülei arra akarták kényszeríteni, hogy vegye fel a katolikus vallást. Nem tette meg. Árva Bethlen Kata egész életében kézen fogva járt a halállal. Mindkét férjét elvesztette, 13 gyermekéből csak ketten maradtak, de őket is elvették tőle, nehogy reformátust neveljen belőlük. Iskolákat

építetett, hatalmas könyvtárat hozott létre és tehetséges gyermekeket tanított Nagyenyeden. De azok közül is a legtehetségesebb meghalt.

Kökényessy Ágnes

Könyvtára, gazdasága leégett, vagyonát elkobozták. Egyetlen dolog volt, ami mindvégig megmaradt számára, a hite. Hihetetlen mélységeket járt meg és emelkedett fel onnan. Egész élete tragédiák sorozatával telt el. Olykor pörölt Istennel, de aztán felülemelkedett fájdalomán és oltalomért, segítségért ismét Istenhez fordult. Éppen olyan emberi volt, mint amilyenek mi vagyunk, csak talán mi kevesebb hittel, reménnyel rendelkezünk. Talán többször és többet lázadozunk, többször és többet perlekedünk Istennel, és kevesebb jó tevére vagyunk csak képesek. Árva Bethlen Katának megrázó volt ez a mély kapcsolata Istennel.

Ami különösen elgondolkodtatott, hogy az utolsó jelenetben, amikor mindenéből kifosztva, pörén magányosan áll Isten előtt, akkor sem fordít hátat. Nem! Kapaszkodik Istenbe és lázadásából egyetlen dolog maradt meg, amit meg is vall Istennek, hogy szíve szabadságát nem adja fel soha. Sokat gondolkodtam azóta is ezen. Végül is szabadságot kaptunk mindannyian Istentől. A döntés szabadságát. Mindig minden az egyéntől függ. Magától az embertől. Mi választjuk az utunkat. Isten mindig velünk van, még a rosszul választott úton is. Rajtunk múlik, hogy meglátjuk őt és visszafordulunk, vagy haladunk tovább.

Az előadás végén Tóth György megrázó portré fotóit láthattuk a templom falára kifüggesztve Kökényessy Ágnes művésznőről, melyeket korábban a Szögligeti előadáson készített.

Tóth György fotókiállítása Miskolcon

Miskolcon, a Vörösmarty Művelődési házban 2017. december 5-én nyitotta meg Máger Ágnes festőművész Tóth György fotókiállítását. Portréi az idő múlását ábrázolják kendőzetlenül, megdöbbentő őszinteséggel, melyet mi magunk is hajlott korúak az arcunkon hordozunk, ha sokszor nem is akarunk róla tudomást venni. A fekete-fehér portrék egy fél évszázadot ölelnek fel munkásságából, hiszen az 1970-es évektől mintegy húsz éven át fotóriporterként dolgozott Budapesten. A 2000-es évektől életvitelszerűen Égerszögön él feleségével, ahol újra elkezdte kutatni az itt

JÓSVAFŐI HELYTÖRTÉNETI FÜZETEK 42.

élő emberek arcainak érzelmi titkait. Kiállított képeim nagy részben felvidéki embereket mutat be.

A fotókiállítás plakátján, Tóth György a fotográfus

Több könyv szerzője, melyekben fotói segítségével adja közre barátai munkásságát, köztük a gömörszőlősi házaspár Babus Eva népi iparművész és É. Kovács László festőművész életútját. A kiállítás 2018. január végéig tekinthető meg Miskolcon, a Vörösmarty Művelődési Házban (3530 Miskolc, Lenke út 14.)

A fotókiállításon Leskó István primás fotója képviseli Jósvafőt

*Írta: Tóth Györgyné, Marika
A fotókat készítette: Tóth György
Égerszög*

Reformáció 500

Ünnepi istentisztelet és templomi koncert a Jósvafői Református Templomban

A Miskolc-Avasi református egyházközség pecsétjén áll egy évszám, nevezetesen 1554. A miskolci reformáció és a Felvidék reformációja azonban ennél is régebbre, 1543-ra nyúlik vissza, amikor Dévai Bíró Mátyás a „magyar Luther”-ként is emlegetett prédikátor elindítja a reformációt ezen a vidéken.

„Hit nélkül senki sem üdvözülhet, mint a virág nap nélkül nem zöldülhet” vallja ez a reformátorunk egyik ránk maradt énekében. A reformáció ugyanis szükségszerűen hozta magával a magyar nyelvű énekek, zsoltárfordítások megjelenését, és hozzáértő tolmácsolói sokaknak adtak ezzel útmutatást, vigasztalást, bátorítást.

A Miskolc-Avasi Örömhír Kamaraegyüttes a 2011. évet tudhatja alakulása évének, azonban az eltelt évek alatt maguk is megtapasztalói és továbbadói lettek az evangéliumnak, a reformáció mindent megváltoztató felismerésének, hogy a kegyelmes Isten kiemel, felemel és átformál, hogy az életünk Őáltala nyerje el teljességét és betölthessük a tőle kapott küldetést. Mindenki azt, ami éppen rábízott. A kegyelem ebben is nyilvánvaló. Hiszen nem egyformán és nem egyformát kell tennünk, ha Isten akaratát akarjuk cselekedni. Nem kell mindenkinek zongorázni, vagy dobolni ahhoz, hogy Isten dicsőségét hirdesse. Azonban az igaz Istendicséret életünk részévé kell, hogy váljon. Ezt hirdették azok a régi és újabb énekek, melyek azon az októberi napsütéses vasárnapon betölthették a Jósvafői templomot.

*A Miskolc-Avasi Örömhír Kamaraegyüttes ünnepi műsora
a Jósvafői Református Templomban
(Fotó: Istenes Judit)*

Hogy mit jelent az az egység, amiről a reformátorok álmodtak, miért mondhatjuk bárhol is élünk a világon, hogy Krisztus egyháza vagyunk, azt itt tapasztaltuk meg. Egyként dobbant a szívünk, akár Luther Márton éneke szólalt meg, akár a modernebb változatát hallottunk a 46. zsoltárnak. Jézus a mi oltalmunk! Ma is ez a legnagyobb biztatás számunkra. Amikor sokan ellenünk, Krisztus ellen, az általa felkínált kegyelem ellen emelték és emelik fel kardjukat vagy szavukat, 500 év múltán is bizonyossággal tehetünk vallást: „*Ha Isten velünk, ki lehet ellenünk?*” (Róma 8:31)

Számunkra különösen is kedves volt ez a nap, mert tizenhárom esztendő múltán is haza értünk. A régi szeretettel, a régi ismerős arcokkal találkoztunk. Jó volt ezt is megtapasztalni, hogy az évek, a kilométerek nem elválasztanak, hanem egy láthatatlan köteléket erősítenek azok között, akiknek közös hitük, közös értékeik, közös feladataik vannak.

*Hangó István lelkész ünnepi igét hirdet a Jósvafői Református Templomban
(Fotó: Istenes Judit)*

„Mert meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelmek, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem hatalmak, sem magasság, sem mélység, sem semmiféle más teremtmény nem választhat el minket az Isten szeretetétől, amely megjelent Jézus Krisztusban a mi Urunkban.”(Róma 8:38-39)

Köszönet a Jósvafői gyülekezet meghívásáért, a vendégszeretetért. Isten áldja, őrizze e helyen letelepedett nyáját!

Hangóné Birtha Melinda református lelkész

A Miskolc-Avasi Örömhír kamaraegyüttes vezetői: Zoller János és Petróné Nyíri Zsuzsanna

Elhangzott énekek: Református énekeskönyv: 234, 236, 254, 338, 479

Jézus a mi oltalmunk..., Nálad lett borrá a víz..., Uram közel voltam., Megváltva..., Érthetetlen kegyelem, Szentlélek Isten jöjj..., Ír áldás

A Jósvafőért Alapítvány 2017. évi tevékenysége

A kuratórium összetételét tekintve 2016-ban megújult Jósvafőért Alapítvány fő célkitűzései közé tartozik a településkép megőrzésének támogatása, továbbá a helyi értékörzés és hagyományteremtés elősegítése. Ennek jegyében 2017-ben is több – a jósvafői kulturális „kínálat” bővítését, illetve a helyi közösség erősítését célzó – eseményt, rendezvényt szervezett az Alapítvány. Az év fontosabb eseményeiről itt közlünk egy rövid összefoglalót.

Március 15-i megemlékezés és gyalogtúra

A Komlós-forrás felett található 1848/49-es emlékhelynél „szokásos” ünnepi megemlékezést és a hagyományörző tavaszi gyalogtúrát 2017-ben is megrendeztük. A program a település központjában található Kopjafás Emlékparknál kezdődött, ahol a település összegyűlt lakói az önkormányzat által szervezett megemlékezésen vettek részt. Ifj. Jóna Gábor polgármester ünnepi beszéde, a rövid műsor és a koszorúzás után az ünneplők vállalkozó szellemű csoportja (közel 30 fő) felsétált a Kőhorog aljában elhelyezett emlékkőhöz. Itt az 1849. februári helyi eseményeket felidézve Garan Béla, a Jósvafőért Alapítvány kuratóriumának tagja mondott megemlékező beszédet. Ezután néhány 48-as dalt énekeltünk el, majd az emlékmű megkoszorúzása és az apró nemzeti színű zászlók elhelyezése következett.

*Az ünnepség résztvevői a Kőhorog alján álló emlékműnél
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*A koszorúkkal és zászlókkal „feldíszített” emlékmű
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*A gyalogtúra résztvevőinek pihenője a Somos-tetőre kapaszkodva
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

A megemlékezést követően a résztvevők kissé szűkülő csoportja (mintegy másfél tucatnyian) nekilódultak az emelkedőnek. Az ezévi gyalogtúrával a korábbi évek gyakorlatától eltérően – csak hogy változtassunk néha a berögződött útvonalon – nem az aggteleki 48-as emlékhelyeket céloztuk meg, hanem Jósvafőtől déli irányban tettünk egy kisebb körtúrát. Felkaptattunk hát a Kóhorog alatt húzódó régi út nyomvonalán, majd betértünk a Vörös-tóhoz, ahol a kicsik (és nagyok egy része) megmászta a Medve-sziklákat. A vörös-tói barlangbejárat mellett csak elhaladtunk, majd észak felé fordulva a S+ turistajelzéssel a Somos-tető érintésével – a szép napsütéses időben időnként meg-megállva, beszélgetve – tértünk vissza a Tengersizem Hotelhez. Itt a túra véget ért, de a vállalkozó szellemű túrázók egy frissítő erejéig még betértek a néhány napja újra megnyitott Tengersizem Étterembe.

Kirándulás a Szádelői-völgybe

Magát a kirándulást már előző évben is terveztük, akkor azonban a felkért túravezető (Stibrányi Gusztáv, Torna) kerékpáros balesetből adódó sérülése miatt a túrát elhalasztottuk. Az ezévi programot azonban nem árnyalta be semmi, a túravezetőnk is makkegészséges volt és az időjárás is kegyes volt hozzánk. Május 20-án (szombaton) kora délelőtt a Szádelő település északi végén fekvő parkolóban gyülekeztünk. Nagy örömminkre népes társaság (közel 30 fő) verődött össze. Többségük jósvafői illetőségű (tösgyökeres, elszármazott, hétvégi ház tulajdonos) barátunk volt, de a környező településekről is érkeztek néhányan, illetve a túravezetőnkön kívül még egy fiatal felvidéki pedagógus is csatlakozott hozzánk.

A parkolóban vezetőnk – aki a karsztvidék szlovákiai részének kitűnő ismerője, szakavatott barlangász és hegyász – részletes ismertetőt tartott a hasadékvölgy természetföldrajzi, történeti és barlangtani vonatkozásairól. Áttekintést kaptunk többek között a Szádelői-völgy keletkezésével kapcsolatos elméletekről (Gusztai szerint a tektonikai törésre visszavezethető eredet a legvalószínűbb), a földtani és geomorfológiai viszonyokról, a szurdokvölgy barlangjairól, a barlangokhoz kapcsolódó régészeti ismeretekről, a völgyről keletkezett regékről. Utóbbiak nagy részének felfedezése, illetve összegyűjtése nem mellesleg Gusztai édesapjának (néhai id. Stibrányi Gusztáv) köszönhető, aki tornai patikusként nagyon sokat tett a völgy történeti megismeréséért, a helyiek emlékezetében megőrzött regék megmentéséért.

Az ismertető után nekivágtunk a szurdok alján húzódó útnak, de menet közben nem győztük forgatni a fejünket a sok érdekesség után. Közben vezetőnk, Gusztai – néhol a harsány patakcsobogással is megküzdve – fáradhatatlanul mesélt. Mesélt többek között az Oltár-kőről (más néven Túró-kőről), az „ördög szekerének a nyoma” nevű sziklarepedésről, a Jókai-legendáról (lásd: Jókai-széke nevű sziklamélyedés), a Király-barlangról és a völgyaljban évtizedekkel ezelőtt lefektetett (Hruscsov és Kennedy telefonbeszélgetéseit is lehetővé tevő) stratégiai telefonkábelről, s folyamatosan kommentálta a völgyalji tanösvény ismertető tábláit.

*Lelkes túravezetőnk, a karsztvidék kiváló ismerője: Stibrányi Gusztáv
(Fotó: Istenes Judit)*

*Pihenő és némi „frissítő” a Szádelői-menedékháznál
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*A túrázók egy csoportja a szurdokvölgy keleti peremén
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

A Szádelői-menedékháznál tartottunk némi pihenőt, s a némileg kitikkadt csapat egyöntetű örömmel és lelkesedéssel vette célba a sörcsap környékét, hogy aztán felfrissülve folytassuk az utat. A kitérő után felkapaszkodtunk a Szádelői-fennsíkra, amelynek pereméről – számos helyen megálltunk és nézelődtünk, fényképeztünk – pazar kilátásunk volt a szurdokvölgyre (csak a cementgyár ne látszana a háttérben...). A fennsíkon megcsodáltuk egy több mint 3000 éves (!), késő bronzkori kősánc maradványait. A Szádelői-kőnél pedig Guszti hosszasan mesélt arról a 30 évvel korábbi, nagy sajtóvisszhangot kiváltó eseményről, amelynek során a völgy két pereme között egy 846 méter hosszú drótkötelet feszítettek ki, s amelyen (speciális kötéltechnika segítségével, 250 méter magasságban) 3 nap alatt összesen 44 hegymászó és barlangász haladt át az ez idő alatt ott megfordult közel 15.000 érdeklődő csodálata és elismerő tekintete mellett.

A fennsíkról a tornai vár felé lejtő gerincre ereszkedtünk alá. Ez az útvonal a maga szinte járhatatlanul köves karmezőjével erősen próbára tette a túrán résztvevők lábát, de szerencsére mindenki épségben megérkezett a vár alatti nyereghez. Onnan aztán ismét felfelé – a középkori szekérnyomokat megőrzött sziklavályúban haladva – kapaszkodtunk, hogy a várromtól az Aji-völgyre, a Szádelői-völgyre és a Torna-patak völgyére vetett pillantásokkal búcsúzzunk a karsztvidéktől. A program a tornai Réva Panzióban ért véget, ahol a különböző típusú sztrapacsákák és derelyék társaságában mindenki vidáman idézte fel a napi eseményeket.

A Tájház előtti patakszakas rendezése

Az utóbbi évtizedekben végbemenő társadalmi, gazdasági átalakulás következtében Jósvafőn is jónéhány dolog megváltozott. Az egyik ilyen új jelenség a faluban összefutó patakokban elszaporodott vízínövények (békakorsó) jelenléte. Mivel az elnéptelenedés és az üdülőfaluvá válás folyamatában a folyó vizekben élő növények természetes fogyasztói, a libák és a kacsák is elfogytak a faluból, ezért más megoldást kellett találni a patakok tisztántartására.

*Az elszaporodott békakorsó a Jósva-pataokban
(Fotó: Berecz Béla)*

Nagyjából tíz éve, ún. alulról jövő kezdeményezésként kezdtük el a Jósva ófalui szakaszán a patak növénymentesítését, melyet azóta is minden évben megismétlünk. Az önkéntes munkában általában gyerekek és felnőttek, vendégek és helyiek egyaránt részt vesznek.

Mindez a Jósvafőért Alapítvány szervezésében így történt az idén is. A szükséges előkészületek után, július 19-én, szerdán 15 fő találkozott a Pap-pallónál, hogy elvégezze az ilyenkor szokásos feladatokat. Kezdetben a meder alján lerakódott iszaptól húztuk ki a vízben gyökeredző vízínövényeket, majd a patak szélén kupacokba rendeztük őket. Ezt követően az összegyűjtött halmokat feltalicskáltuk az önkormányzat által biztosított szállítóeszközre. Mindezek után összegereblyéztük a patakpartot, majd az ivókúton és a vízikeréken is elvégeztük a szükséges karbantartási munkákat. Itt szükséges megemlíteni, hogy ezt megelőzően ifj. Jóna Gábor polgármesterrel egyeztetve az önkormányzat alkalmazottai elvégezték a patakparti fák metszését, továbbá a régi eszközöket lecserélve két új padot és egy szemétyűjtőt telepítettek erre – az ófaluban megforduló vendégek által is kedvelt – bemutató- és pihenőhelyre.

*A résztvevők az elszaporodott békakorsótól szabadítják meg a Jósva-patakot
(Fotó: Istenes Judit)*

*A patakból kiszedett békakorsó talicskázása a szállítóeszközre
(Fotó: Istenes Judit)*

Végül a feladat sikeres elvégzése után az önkéntes munkában résztvevők energiautánpótlását az Öreg Malom Fogadó és a Fincsi Fagyizó személyzete biztosította, melyek költségeit a Jósvafőért Alapítvány fedezte.

Az idei munkában a gyerekek és a diákok közül Nyerges Luca és Zsombor, Vasáros Vica, Kata és Róza, Markó Luca és Pál, Kontra Dániel, Garan Bálint és Császár József, a felnőttek közül pedig Sőregi Ildikó, Izápy Juli, Istenes Judit, Garan Béla és Berecz Béla vettek részt. A szállításban Dely Gyula falugondnok és ifj. Jóna Gábor polgármester működtek közre.

*A pataktakarításban gyerekek és felnőttek, vendégek és helyiek egyaránt részt vettek
(Fotó: Istenes Judit)*

*A résztvevők a sikeresen elvégzett feladat után a Jósva-partján ebédeltek
(Fotó: Istenes Judit)*

Köszönjük a résztvevők munkáját! Ha szükséges lesz, jövő nyáron is megismételjük az ófalui patakszakasz rendezését.

A reformáció 500. évfordulójának megünneplése

A 2017-es esztendő a reformáció kezdetének 500. évfordulója, s ennek keretében országsherte számos ünnepség, megemlékezés zajlott az idén. Jósvafőn az 1595. évi átfogó templomösszeírás a templomot már református használatban levőnek találta, vagyis nyugodtan kijelenthetjük, hogy a település (illetve annak többsége) több mint 400 éve bizonyosan református felekezetű. Erre tekintettel arra gondoltunk, hogy érdemes lenne egy helyi rendezvényt is szervezni, s ehhez jó kiinduló alapot nyújtott a Miskolc-Avasi Örömhír Kamaraegyüttes korábbi felajánlása, mely szerint az együttes szívesen ellátogat a jósvafői református gyülekezethez.

„A reformáció 500 éve a Jósua-völgy térségében (ünnepi istentisztelet és templomi koncert)” című rendezvényt végül 2017. október 1-én (vasárnap), a Jósvafői Református Egyházközség és a Jósvafőért Alapítvány összefogásával szerveztük meg a helyi református templomban. Az ünnepi alkalomra meghívót kaptak a Mező Arnold tiszteletes úrhoz tartozó további, környékbeli gyülekezetek (Aggtelek, Szinpetri, Tornakápolna), valamint határ túloldaláról az André János tiszteletes úrhoz tartozó települések (Szilice, Borzova, Vígtelek, Szalóc) gyülekezetei is.

A rendezvényre érkezőket a templomkertben Jósvafő, Aggtelek, Szinpetri és Tornakápolna települések református gyülekezeteinek történetét felvázoló tablók fogadták. A templom sűrűn megtelt (a fellépő együttes tagjaival együtt közel 110-en gyűltünk össze), amikor az ünnepi rendezvényen megjelenteket Mező Arnold és André János lelkipásztorok köszöntötték. Az ünnepi istentiszteleten az igehirdetést Hangó István, a Jósvafői Református Egyházközség korábbi (ma a Miskolc-Avasi Református Egyházközségben tevékenykedő) lelkipásztora végezte. Ezt követően – Hangó Birta Melinda tiszteletes asszony konferálásával – került sor a Zoller János és Petroné Nyíri Zsuzsanna vezette kamaraegyüttes műsorára. A műsorban (a reformáció 500. évfordulója alkalmából készített saját felvételeik anyagából válogatva, saját zenekari feldolgozásban) reformáció-korabeli énekeket és a reformáció üzenetét közvetítő modern darabokat hallhattunk. A koncertet egy ír áldás zárta, majd a záróének következett. Az istentisztelet, illetve koncert után a kamaraegyüttes tagjait és a megjelent gyülekezeti tagokat, vendégeket a parókia gyülekezeti termében láttuk vendégül.

Epilógus–1: A meghirdetett program szerint Mező Arnold tiszteletes úr a templomban bemutatta volna a jósvafői gyülekezet 1600-as évekből származó – együtt ritkán látható – úrasztali edényeit (2 kehely, 1 kanna, 1 óntál), ez azonban elmaradt. Az úrasztali edényeket Bak Gyula bácsi, a gyülekezet gondnoka felhozta ugyan a templomba, a rendezvény előtti készülődésben azonban erről a kérdéshől mindannyian megfeledkeztünk, ezért nem kerültek a klenódiumpok szem elé. Az edények ugyanakkor – ezt el kell, hogy vászonkendővel letakart kosárban ott voltak velünk a templom falai között, s a kosár mélyéről hallgatták a felcsendülő zoltárokat, énekeket, zenei feldolgozásokat...

*A környékbeli református gyülekezetek történetét bemutató tablók a templomkertben
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*Az ünnepi istentiszteleten Hangó István hirdetett igét
(Fotó: Szmorad Ferenc)*

*A Miskolc-Avasi Örömhír Kamaragyűttes (felkonferál: Hangóné BIRTHA MELINDA)
(Fotó: SZMORAD FERENC)*

Epilógus–2: Az ünnepi alkalom perselyadományát a Jósvafői Református Egyházközség a Szinpetri Református Egyházközség templomának napjainkban igencsak sürgössé vált felújításához ajánlotta fel.

A Jósvafői Helytörténeti Füzetek 42. számának megjelentetése

Ezt olvassák most Önök. A füzet lapozgatásához kellemes időtöltést kívánunk!

Berecz Béla – Szmorad Ferenc

A Jósvafőért Alapítvány közleménye

A tavalyi évben megjelent, 41. számtól kezdődően a Jósvafői Helytörténeti Füzetek kiadását a Jósvafőért Alapítvány vállalta magára. Az alapítvány kuratóriuma a kiadvány megjelentetését az SZJA egy százalékának felajánlásaiból és az adományozók által befizetett összegekből tudja finanszírozni.

Ily módon az alapítvány számlájára 2017-ben, az 1%-os felajánlásokból 214.458 Ft, adományozói befizetésekből pedig (lapzártáig) további 92.000 Ft utalás érkezett. (Köszönet érte!)

Az adományozók névsora:

*Bódis Istvánné 10.000 Ft, Dr. Havas Péter 10.000 Ft, Dr. Jakucs Lászlóné 5.000 Ft
Dr. Pályi Gyula 25.000 Ft, Nadanicsek Imréné 5.000 Ft, Schág Dánielné 10.000 Ft
Schág Éva 10.000 Ft, Szabó Lajosné 10.000 Ft, Szmorad Ferenc 7.000 Ft*

Amennyiben Ön továbbra is fontosnak tartja a helytörténeti kiadványsorozat további megjelenését, s magánszemélyként, vagy cégvezetőként lehetősége van azt támogatni, a Jósvafőért Alapítvány bankszámlaszámára történő utalással segítheti munkánkat (egy szám kiadásának nyomdai költsége terjedelemtől függően 80-100 ezer Ft, így néhány ezer forintos támogatás is számottevő tétel lehet). Utalás esetén a közlemény rovatba kérjük feltüntetni: „JHF”. A támogató személyét az adott számban feltüntetjük! Ezen kívül köszönettel vesszük a magánszemélyek által befizetett személyi jövedelemadó 1 %-ának felajánlását is!

A Jósvafőért Alapítvány adószáma: 18402122-1-05

Bankszámlaszám: Sajóvölgye Takarékszövetkezet 55400352-16928008

Alapítványi kapcsolat: Berecz Béla (bb.josvafo@gmail.com)

Köszönettel: a Jósvafőért Alapítvány kuratóriuma

A Jósvafői Helytörténeti Füzetek szerzőket keres

A JHF – a települési értékmentés és értékteremtés ügyét szolgálva – továbbra is szeretné a Jósvafőhöz kapcsolódó értékeket (településtörténet, helyi ipartörténet, barlangok, gazdálkodástörténet, tájtörténet, népszokások stb.) nyomtatott formában megjelentetni. Emellett a továbbiakban teret kívánunk biztosítani olyan jelenkori események rögzítésének is, amelyek néhány éven belül már „történelemm” válhatnak. Ha tehát önnek régi, közérdeklődésre számot tartó jósvafői fénykép vagy egyéb dokumentum van a birtokában, érdekes történetet ismer, valamilyen témakörben átfogóbb tanulmány vagy visszaemlékezés megírására vállalkozna, kérjük, keressen bennünket! A szerzőknek a kéziratok összeállításához vázlatos útmutatót biztosítunk! Szerkesztői kapcsolat: Izápy Zsóka (izapy.zsoka@gmail.com)

Köszönettel: a JHF szerkesztői csoportja

Jószafe látkép
(Fotó: Istenes Judit)

Jószafe ófalui-főtere
(Fotó: Istenes Judit)

Tartalomjegyzék

Beköszöntő	1
IZÁPY GÁBOR: Faggyúfáklával az örök sötétség birodalmában (Berecz Lajos naplója)	2
ADAMKÓ PÉTER: A jósvafői öreg hársfa	13
IZÁPY ZSÓKA: Újabb részlet egy régi riportból (Beszélgetés Obbágy Józseffel, 2013-ban)	16
NADANICSEKNÉ GEREGULY PIROSKA: „A múltakban a jövővért turkálók”	22
SZÉKELY KINGA: A jósvafői KAFFKA PÉTER utca névadójáról	25
SZMORAD FERENC: Autóverseny Jósvafőn (1928)	36
SCHÁG ÉVA – KOVÁCS KATALIN: Miért éppen Jósvafő?	39
IZÁPY ZSÓKA: Anyakönyvi bejegyzések	44
BUZETZKY GYÖZŐ – CSÉPÁNYI BALÁZS: A hucul ló és tenyésztése az Aggteleki Nemzeti Parkban	46
SZMORAD FERENC: A jósvafői jós	56
BERECZ BÉLA: Az ófalui vízikerek története	58
NADANICSEKNÉ GEREGULY PIROSKA: Nyári táborozás Jósvafőn	61
IZÁPY ZSÓKA: Miért éppen Jósvafő (Másképp)	66
KOVALÓCZY GYÖRGY: A jósvafői barlangterápia története a Béke-barlangban (1952-2017)	70
IZÁPY ZSÓKA: Életmentők Jósvafőn (Egy 2016. februári hétköznap hősei).....	80
SZMORAD FERENC: Az erdő fohásza – Jósvafőn	82
TÓTH GYÖRGYNÉ: Kitekintő	85
HANGÓNÉ BIRTHA MELINDA: Reformáció 500	94
BERECZ BÉLA – SZMORAD FERENC: A Jósvafőért Alapítvány 2017. évi tevékenysége	96
Közlemények	107

